

ผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน
ที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

นายปกิต วิเศษปัดสา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

EFFECTS OF RESEARCH-BASED COMMUNITY LEARNING ON CONCEPTS OF SOCIAL
AND CULTURE CHANGE AND ATTITUDES TOWARDS THAI CULTURE CONSERVATION
OF TENTH GRADE STUDENTS

Mr. Pakit Wisetpatsa

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Teaching Social Studies

Department of Curriculum and Instruction

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

โดย

นายปกิต วิเศษปัดสา

สาขาวิชา

การสอนสังคมศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์

.....คณบดีคณะครุศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา รักษ์พลเมือง)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชนิกร หงส์พันธ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ปกิต วิเศษปัดสา : ผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4. (EFFECTS OF RESEARCH-BASED COMMUNITY LEARNING ON CONCEPTS OF SOCIAL AND CULTURE CHANGE AND ATTITUDES TOWARDS THAI CULTURE CONSERVATION OF TENTH GRADE STUDENTS) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร. วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา, 205 หน้า.

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน 2) เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 16 คน โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยมศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ 1) แบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.66 2) แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.75 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา ส 31211 เสน่ห์บางกอก โดยการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน จำนวน 6 หน่วยการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่า t ความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสรุปนักเรียนมีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของชุมชน มีความภูมิใจและถือปฏิบัติเป็นหน้าที่ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาควิชา หลักสูตรและการสอน ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ปีการศึกษา 2556

5483373527 : MAJOR TEACHING SOCIAL STUDIES

KEYWORDS: ATTITUDES TOWARDS THAI CULTURE CONSERVATION / CONCEPTS OF SOCIAL AND CULTURE CHANGE / RESEARCH-BASED COMMUNITY LEARNING

PAKIT WISETPATSA: EFFECTS OF RESEARCH-BASED COMMUNITY LEARNING ON CONCEPTS OF SOCIAL AND CULTURE CHANGE AND ATTITUDES TOWARDS THAI CULTURE CONSERVATION OF TENTH GRADE STUDENTS. ADVISOR: ASST. PROF. WALAI ISARANGKURU NA AYUDHAYA, D.Ed, 205 pp.

The purposes of this research were to: 1) compare the concepts of social and culture change of tenth grade students before and after being taught by research-based community learning. 2) compare the attitudes towards Thai culture conservation of tenth grade students before and after being taught by research-based community learning. The sample was sixteen tenth grade students of Chulalongkorn University Secondary Demonstration School. The social and culture change concepts test with the reliability of 0.66 and attitudes test with the reliability of 0.75 were used as data collecting instruments. Six units lesson plans of SO31211 ALL ABOUT BANGKOK were used as the experimental instruments. The t-test, arithmetic mean, standard deviation, frequencies and content analysis were utilized as data analysis.

The research results were as follows: 1) the posttest scores of social and culture change concepts of students learned by research-based community learning were higher than pretest scores at 0.01 level of significance. 2) the posttest scores of attitudes towards Thai culture conservation of students learned by research-based community learning were higher than pretest scores at 0.01 level of significance. To sum up, students had good attitudes, valued community and Thai culture and were responsible for Thai culture conservation.

Department: Curriculum and
Instruction

Student's Signature

Advisor's Signature

Field of Study: Teaching Social Studies

Academic Year: 2013

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเมตตากรุณา อุทิศเวลา และความใส่ใจของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ที่ได้ให้ความรู้และแนวคิดหลายประการ ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจแก่นโศกต่าง ๆ ได้อย่างคมชัด จึงนับว่าเป็นความกรุณา และพระคุณที่ผู้วิจัยมิอาจลืมได้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิกร หงส์พนัส ประธานสอบวิทยานิพนธ์ และศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ และให้แนวทางในการปรับปรุงงานวิจัยฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงเครื่องมือในการวิจัย

ที่จะลืมเสียมิได้ ผู้วิจัยขอกราบรำลึกถึงอดีตกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ผู้วายชนม์ รองศาสตราจารย์ สุมนทิพย์ บุญสมบัติ ที่ตลอดเวลาท่านได้ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย คอยสอบถามความก้าวหน้าในการวิจัยอย่างสม่ำเสมอ ด้วยความกรุณา และเมตตาอันเป็นคุณธรรมประจำของท่าน ย่อมดลบันดาลให้ท่านไปสู่สุคติภูมิอันเป็นนิรันดร์เป็นแน่แท้ ผู้วิจัยขอกราบสำนึกในพระคุณท่าน จักรำลึกและน้อมนำคำสอนของท่านไปปฏิบัติตน เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคมต่อไป

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรรถพล อนันตวรสกุล รองศาสตราจารย์อมรา รอดดารา และคณาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ให้ความช่วยเหลือและข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงงานวิจัย และคอยไต่ถามความก้าวหน้าด้วยความห่วงใยอยู่เสมอ

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวรรณมา ทิมสถิตย์) ที่ได้มอบโอกาสในการทำงานและได้ให้ความช่วยเหลือนานาประการ รวมทั้งคณาจารย์ บุคลากร และนักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยได้จนสำเร็จลุล่วง

ขอขอบพระคุณ คุณพันชนะ วัฒนเสถียร คุณดิเรก-คุณจิตรลดา เสี่ยงหลวง ผู้ให้ความอนุเคราะห์ในการดำเนินการวิจัยทุก ๆ อย่างด้วยความเต็มใจและปรารถนาดีเป็นที่ยิ่ง ขอขอบคุณเพื่อนพี่น้อง อาจารย์ ดร.ระวี สัจจโสภณ อาจารย์เฉลิมลาภ ทองอาจ นายอนรรฆ สมพงษ์ นายสุรไกร นันทบุรุษย์ และนายกานต์ จันทร์ธีรสกุล สำหรับความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่มอบให้ และขอบใจเพื่อน ๆ ทุกคนสำหรับมิตรภาพที่ดีเสมอมา

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครอบครัว นายเกษม ภูทองขาว นางปราณี ภูทองขาว คุณป้า คุณน้าและน้อง สำหรับกำลังใจและความห่วงใยที่มีตลอดระยะเวลาที่กำลังศึกษา ที่ทำให้ผู้วิจัยมีวันนี้และสำเร็จการศึกษาได้อย่างเต็มภาคภูมิ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. คำถามการวิจัย.....	6
3. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
4. สมมติฐานของการวิจัย.....	7
5. ขอบเขตการวิจัย.....	8
6. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	9
7. กรอบแนวคิดการวิจัย.....	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ชุมชน.....	12
1.1 ความหมายของการเรียนรู้ชุมชน.....	12
1.2 ประเภทของการเรียนรู้ชุมชน.....	14
1.3 แนวคิดในการเรียนรู้ชุมชน.....	15
ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเป็นฐาน.....	18
2.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน.....	18
2.2 จัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน.....	21
2.3 กระบวนการวิจัยกับกิจกรรมการเรียนการสอน.....	42
2.4 ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน.....	46
ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	49
3.1 ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง.....	49
3.2 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.....	49

3.3 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม	51
3.4 ความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม	52
3.5 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	53
3.6 รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	55
3.7 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม	56
ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับการวัดเจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย.....	58
4.1 ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย.....	58
4.2 ด้านเจตคติ.....	65
4.3 เจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย.....	74
ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	74
5.1 งานวิจัยภายในประเทศ	74
5.2 งานวิจัยต่างประเทศ	77
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	79
1. ออกแบบการวิจัย	79
2. การศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	80
3. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	80
4. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย	81
4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	82
4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง	85
5. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล	89
5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	89
5.2 การดำเนินการทดลอง	89
6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	89
6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ.....	90
6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	90
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	91
ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน	92

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน.....	93
2.1 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่าง.....	93
2.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากคำถามปลายเปิด	94
นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลเชิงคุณภาพจากคำถามปลายเปิด เกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน และการแสดงความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ซึ่งนักเรียนมี เจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย สรุปได้ดังนี้.....	94
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	95
ข้อเสนอแนะ	100
ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้.....	100
ข้อเสนอแนะสำหรับการทำการวิจัยครั้งต่อไป.....	101
ภาคผนวก	102
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	103
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	105
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง.....	113
ภาคผนวก ง ตัวอย่างผลงานนักเรียน	158
ภาคผนวก จ ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากคำถามปลายเปิด.....	189
รายการอ้างอิง	199
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	205

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	รายละเอียดแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวิจัย.....	40
ตารางที่ 2	บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการวิจัย.....	41
ตารางที่ 3	กระบวนการวิจัยกับกิจกรรมการเรียนการสอน.....	45
ตารางที่ 4	มโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	58
ตารางที่ 5	แสดงแบบแผนในการทดลอง.....	79
ตารางที่ 6	เกณฑ์การให้คะแนนแบบมาตราประมาณค่า.....	84
ตารางที่ 7	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่าง.....	92
ตารางที่ 8	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่าง.....	93

สารบัญภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	10
แผนภาพที่ 2 แนวคิดการเรียนรู้ชุมชน.....	18
แผนภาพที่ 3 ขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์.....	26
แผนภาพที่ 4 ขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์.....	26
แผนภาพที่ 5 แนวคิดการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน.....	48
แผนภาพที่ 6 แนวคิดการจัดลำดับความรู้สึกตามของแควธไวลและคณะ.....	71
แผนภาพที่ 7 แนวคิดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน.....	88

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปในหลายด้าน ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญระดับโลก และการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ ดังจะเห็นได้จากการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่ว่าประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะข้อผูกพันที่จะเป็นประชาคมอาเซียนในพ.ศ.2558 จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นมาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2555)

ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้นนำมาสู่การสร้างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ปัจจุบันเป็นฉบับที่ 11 มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ว่า “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2555) การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 จึงเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน โดยนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่สำคัญได้แก่ การเสริมสร้างทุนสังคม (ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนทางวัฒนธรรม) ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพ มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน สามารถจัดการความเสี่ยง และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2555)

การกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11(พ.ศ. 2555-2559) ดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับการกำหนดแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) เกี่ยวกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ที่ว่า การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์ให้

เข้มแข็ง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคน ทั้งในเชิงสถาบัน ระบบโครงสร้างของสังคมให้เข้มแข็ง สามารถเป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ ,2555)

ดังนั้น การพัฒนาคนให้มีศักยภาพและรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากสังคมมีคนที่มีความรู้สูงย่อมได้เปรียบในการที่จะช่วยกันขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย การศึกษาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาทั้งปวง การศึกษาเป็นการพัฒนาชีวิตและสร้างความมั่นคง เพราะการศึกษาจะช่วยเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ ความสามารถให้แก่แต่ละบุคคล พร้อมทั้งสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

ที่กล่าวมานี้เห็นได้ว่าการศึกษาเพื่อการพัฒนาคนมีความสำคัญและไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังจะเห็นได้ว่า สภาพการศึกษาของไทยหากมองย้อนไปในอดีต การเรียนการสอนสมัยก่อนนั้นพ่อแม่จะเป็น "ครู" ผู้สั่งสอนลูก โดยมุ่งสอนให้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ประเทศไทยเริ่มมีระบบโรงเรียน นักการศึกษาในสมัยนั้นก็รับแนวคิดการจัดหลักสูตรตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลต่อการศึกษาของไทย การสอนได้เปลี่ยนจากการสอนแบบเดิมที่มุ่งสอนให้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง เปลี่ยนมาเป็นการสอนที่มีครูยืนอยู่หน้าชั้นเรียนให้นักเรียน 30 - 50 คนนั่งฟังภายในห้องเรียนสี่เหลี่ยมและคอยจดตามคำสอน จากการศึกษาที่บรรยายการศึกษาการเรียนการสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้นานนับร้อยปี ส่งผลให้เกิดปัญหาทางการเรียนการสอนขึ้น กล่าวคือ ผลผลิตทางการศึกษาของเราขาดคุณลักษณะที่สำคัญ 6 ประการ คือ (1) กล้าและรู้จักแสดงความคิดเห็นต่อชุมชน (2) สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง (3) รู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (4) รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (5) มีความคิดในการพัฒนาและความคิดสร้างสรรค์ (6) มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (บุปผชาติ ทัพทิกธน์, 2554) รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(2556) ได้เสนอเหตุผลว่าทำไมประเทศไทยจึงต้องมีการปฏิรูประบบการศึกษา ไว้หลายประการ ดังนี้ (1) คุณภาพการศึกษาไทยตกต่ำไม่ทันโลก ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพต่ำ คิดไม่เป็น ทำไม่ได้ การเรียนการสอนไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เน้นการท่องจำ แต่ไม่เน้นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (2) การศึกษาแปลกแยกจากสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม กล่าวคือ การศึกษาที่จัดอยู่ในปัจจุบันเป็นการศึกษาแบบแยกส่วน ไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในสังคม อีกทั้งการศึกษาขาดการ บูรณาการเชื่อมโยงกับด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมเข้าไว้ในกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาอ่อนด้อยทางคุณภาพ และจริยธรรม และขาดความภูมิใจในศิลปะ และภูมิปัญญาไทย ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ และความมั่นคงสถาพรของชาติไทย

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น การเรียนการสอนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งปัญหาบางส่วนนั้นเกิดจากระบบการศึกษา ความเชื่อและค่านิยมทางการศึกษาของคนไทยที่มีมาแต่อดีต รวมทั้งบางส่วนมาจากวิธีการสอนที่ถ่ายทอดกันมาเป็นรุ่นๆ โดยครูมีบทบาทที่เป็นผู้ให้มากเกินไป จนผู้เรียนขาดโอกาสในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางนั้นมีประโยชน์ และเหมาะสมกับการสอนเนื้อหาหลาย ๆ อย่าง แต่การเรียนการสอนควรจะมีทางเลือกอื่น ๆ ที่น่าสนใจและก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีเช่นเดียวกันหรืออาจจะดีกว่า มีการใช้เทคนิคการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่งจะมีทั้งทักษะการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางและผู้เรียนเป็นศูนย์กลางผสมผสานกันไป โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น ให้เขาได้ใช้ความสามารถของเขาตามทางที่เขาถนัด

ดังนั้น การจัดการศึกษาสำหรับการพัฒนาเยาวชนในยุคศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีความใฝ่รู้และมีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อก้าวทันความรู้และนวัตกรรม รวมทั้งต้องสามารถคิดต่อยอดเพื่อสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลงทำให้สังคมต้องปรับตัว หากสังคมใดยังคงดำรงอยู่แบบเดิม ขาดการศึกษาค้นคว้า ไม่มีองค์ความรู้ใหม่ เป็นสังคมที่มีแต่การเลียนแบบ และการถูกรอบงำทางความคิด ไม่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง จะเป็นสังคมที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันต่ำ ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงสังคมใหม่ให้เป็นสังคมฐานความรู้ มีผู้คนที่รู้จักคิด สร้างหรือผลิตงานใหม่ ที่มีการพัฒนาเชื่อมโยงความรู้ เป็นสังคมที่มีเหตุมีผล

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อีกกลุ่มสาระการเรียนรู้หนึ่งที่จะช่วยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ ,2551) โดยวิชาสังคมศึกษามีความเชื่อและปรัชญาที่ยึดอยู่ ดังนี้ (1)เน้นเนื้อหาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ดี และมีประสิทธิภาพ (2)เน้นความสามารถในการปรับตัวและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคม (3)เน้นพัฒนาการสูงสุดของเอกัตบุคคล (สุมนทิพย์ บุญสมบัติ, 2555) วิชาสังคมศึกษา จึงมุ่งเน้นที่สาระที่จะให้ความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์พื้นฐานสำคัญ และมีคุณค่าแก่การส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี และมีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยมีจุดประสงค์หรือเป็นพื้นฐานการนำไปใช้ปฏิบัติในฐานะพลเมืองดีของสังคมต่อไป (ลาวัญญ์ วิทยาวุฑฒิกุล, 2533)

จากความเชื่อและปรัชญาของวิชาสังคมศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำกระบวนการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียน สามารถแสวงหา

ความรู้ และพัฒนาความสามารถได้ตามธรรมชาติ เติบโตตามศักยภาพของตนเอง รวมทั้งสนับสนุนให้มีการฝึกและปฏิบัติ ในสภาพจริงของการทำงาน มีการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับสังคม ได้เรียนรู้จากหลาย ๆ สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน มีการจัดกิจกรรมและกระบวนการให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินและสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ โดยไม่เน้นไปที่การท่องจำเพียงเนื้อหา ผู้เรียนจึงมีอิสระในการเรียนมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาเปลี่ยนมาให้ความสำคัญกับ “การเรียน” มากกว่า “ การสอน”

การเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ในชุมชนอย่างเป็นระบบระเบียบเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้หรือข้อค้นพบใหม่ เป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในหมวด 4 มาตรา 24 (5) ว่า “ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้” (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545)

กระบวนการเรียนรู้ชุมชนจึงกระบวนการในการเข้าไปศึกษา เรียนรู้ ทำความเข้าใจเรื่องราวของชุมชน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอดีต สถานการณ์ปัจจุบัน และการคาดการณ์ในอนาคต ดังนั้นการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในชุมชนที่ได้ศึกษา พัฒนามโนทัศน์หรือองค์ความรู้จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ พร้อมทั้งผู้เรียนได้รู้จักการรับและปรับใช้ข้อมูลข่าวสาร ให้อยู่ในรูปขององค์ความรู้ และนำมาใช้ประกอบการดำเนินชีวิต และที่สำคัญทำให้ผู้เรียน “คิดเป็น” เพราะปัจจุบันนี้ “ความรู้ คือ อำนาจ” จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจัดการศึกษาที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มากที่สุด (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2555) ดังที่ วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2556) กล่าวว่า “การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเป็นฐานนี้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพในการสืบค้นแสวงหาความรู้อย่างมีความสุขด้วยการลงพื้นที่จริง ได้พัฒนาระบบการคิดและได้สร้างองค์ความรู้ที่สะท้อนถึงความเข้าใจในข้อเท็จจริงและมโนทัศน์ต่าง ๆ โดยสามารถบูรณาการหล่อหลอมให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญา ซึ่งทั้งหมดนี้ก็คือพฤติกรรมบ่งชี้ของการรักความเป็นไทยที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551” นอกจากนี้ อารุง จันทวานิช (2548) ได้ระบุถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้รับการพัฒนาการเกิดทักษะการใช้การวิจัยในการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ทฤษฎี แนวคิด หลักการ การวางแผนการแก้ปัญหา

เมื่อผู้เรียน “คิดเป็น” สามารถสร้างมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ ได้ ผู้เรียนจะเข้าใจและสามารถอยู่กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้ คือ

ความรักและความรู้สึกดีต่อวัฒนธรรมไทย ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ข้อ 7 รักความเป็นไทย ผู้เรียนต้องมีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมของ ชาติ เพราะความรู้สึกหรือเจตคตินี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเด็กและเยาวชน เพราะวัฒนธรรมไทยเป็น สิ่งที่คู่มากับสังคมไทย ทำให้เกิดเอกลักษณ์ของความเป็นไทย เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของคนใน สังคมไทย ทั้งยังเป็นเครื่องวัดความเจริญ หรือความเสื่อมของสังคม ซึ่งมีผลต่อความก้าวหน้าของ ประเทศ เพราะประเทศจะเจริญหรือไม่ขึ้นอยู่กับการพัฒนาของคนในสังคม เด็กและเยาวชน ต้องตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง ดังที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงบรรยายเรื่อง การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ความตอนหนึ่งว่า (สำนักงานโครงการ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2554)

“...นอกจากความเจริญในทางด้านวัตถุสมัยใหม่แล้ว สิ่งที่มีความสำคัญควบคู่กันไป จะละลืมิเสียมิได้ คือ ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของชาติ อันเป็น เครื่องหมายของความเจริญที่มีมาแต่ปู่ ย่า ตา ยาย อันเป็น หน้าที่ของเราผู้เป็นลูกหลานในชั้นหลังจะต้องช่วยกันรักษาและ ส่งเสริมไว้ให้มีความเจริญสืบไป...”

พระราชดำรัสข้างต้น ย่อมแสดงให้เห็นถึงความห่วงใยของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย ขนบธรรมเนียม ประเพณีและ ศิลปวัฒนธรรม ที่มีคุณค่าแสดงถึงความเป็นชาติที่มีเอกราช มีเกียรติและศักดิ์ศรี หากเยาวชนขาด เจตคติที่ดีแล้ว ผลที่เกิดขึ้น คือ ค่านิยมที่ตึงามเสื่อมถอยและประเพณีดั้งเดิมถูกบิดเบือน เนื่องด้วย การเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยม ให้ความสำคัญกับ ศิลธรรมและวัฒนธรรมที่ตึงามลดลง ทั้งการดำรงชีวิตประจำวัน การใช้ชีวิตและความสัมพันธ์กับผู้อื่น มุ่งหารายได้เพื่อสนองความต้องการบริโภค การช่วยเหลือเกื้อกูลกันลดลง ความมีน้ำใจไมตรีน้อยลง แก่งแย่ง เอาเปรียบกัน ขาดความสามัคคี ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น และขาดการยึดถือประโยชน์ ส่วนรวม(คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) ส่งผลให้ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของไทย ถูกลดคุณค่าและกลายสภาพอ่อนแอลง (คณะกรรมการวัฒนธรรม แห่งชาติ, 2545)

จากการศึกษาพบปัญหาว่า เด็กและเยาวชนยังมีเจตคติเชิงลบต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย คือ เห็นว่าเป็นเรื่องโบราณ และน่าเบื่อหน่าย ไม่มีคุณค่าและอาจเป็นสิ่งที่ไกลตัว ดังการศึกษา ของ อมรวิรัช นาคทรพร และคณะ(2554) ในโครงการวิจัยและสัมมนา “เด็กไทยในมิติวัฒนธรรม” ของ กระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับสถาบันรามจิตติ พบว่า แนวโน้มสภาพของสังคมที่เต็มไปด้วย “ความต่าง

และความแปลกแยกทางวัฒนธรรม”มากขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่วัฒนธรรมโลกาภิวัตน์กับวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมเสรีนิยมของปัจเจกกับวัฒนธรรมของสังคม วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นกับวัฒนธรรมเมือง วัฒนธรรมชาติกับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ วัฒนธรรมของคนรุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายายกับวัฒนธรรมเด็กเยาวชน รุ่นใหม่ ตลอดจนปัญหาของระบบการศึกษาและระบบการเรียนรู้ของสังคมไทยเองที่ยังขาดมิติของการส่งเสริม “ความรู้” “ความเข้าใจ” และ “การมีทักษะ” ของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุลักษณะและในโลกไร้พรมแดนทางวัฒนธรรม และสังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และมีแนวโน้มเป็นสังคมปัจเจกมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผ่านกระแสโลกาภิวัตน์และโลกไซเบอร์

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดเจตคติเชิงบวกต่อการอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทย เพราะมีเช่นนั้น ก็จะส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและ ศิลปวัฒนธรรมของไทย ซึ่งวัฒนธรรมไม่ใช่การอนุรักษ์ แต่ต้องผสมผสาน สืบต่อ และนำวัฒนธรรมนั้น ไปร่วมสมัย ดำรงชีวิตอยู่ได้ ประกอบชีวิตอยู่ได้ พร้อมกับการรักษาวัฒนธรรม (ปริศนา พงษ์ทัตศิริกุล, 2555)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ช่วยทำให้เห็นว่าแนวความคิดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานนี้ น่าจะนำมาทดลองใช้และให้ผู้เรียนได้พัฒนามโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม นอกเหนือจากการศึกษา ค้นคว้าข้อมูล จากการเรียนรู้ในชั้นเรียน รวมทั้งได้พัฒนาเจตคติต่อการ อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยไปพร้อมกัน

ผู้วิจัยจึงสนใจที่นำแนวความคิดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานมาใช้ ซึ่งผลของการวิจัย การเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และ เจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาครั้งนี้ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและ เยาวชน ที่ได้พัฒนาทักษะการวิจัยผ่านกระบวนการเรียนรู้ชุมชน ซึ่งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเป็น สิ่งที่คนในชุมชนนำมาปรับใช้กับวิถีชีวิตตน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการสร้างสรรค์วัฒนธรรม ด้านต่าง ๆ จนเกิดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่คนรุ่นหลังควรรักษาและอนุรักษ์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาเหล่านั้นไว้ให้เป็นมรดกของชาติ

2. คำถามการวิจัย

2.1 การเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ทำให้ผู้เรียนมีมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทาง สังคมและวัฒนธรรมสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่

2.2 การเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติต่อการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมไทยสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

3.1 เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

3.2 เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

4. สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน เพื่อกำหนดสมมติฐานการวิจัยดังนี้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียน สามารถแสวงหาความรู้ และพัฒนาความสามารถได้ตามธรรมชาติ เต็มตามศักยภาพของตนเอง รวมทั้งสนับสนุนให้มีการฝึกและปฏิบัติ ในสภาพจริงของการทำงาน มีการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับสังคม ได้เรียนรู้จากหลาย ๆ สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน มีการจัดกิจกรรม และกระบวนการให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินและสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ โดยไม่เน้นไปที่การท่องจำเพียงเนื้อหา ผู้เรียนจึงมีอิสระในการเรียนมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาเปลี่ยนมาให้ความสำคัญกับ “การเรียน ” มากกว่า “ การสอน ”

อรุณ จันทวานิช (2548) ได้ระบุถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้รับการพัฒนาการเกิดทักษะการใช้การวิจัยในการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ ทฤษฎี แนวคิด หลักการ การวางแผนการแก้ปัญหา

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2555) กล่าวว่า ผู้เรียนต้อง “คิดเป็น” เพราะปัจจุบันนี้ “ความรู้คือ อำนาจ” จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจัดการศึกษาที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มากที่สุด

วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2556) กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเป็นฐานนี้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพในการสืบค้นแสวงหาความรู้อย่างมีความสุขด้วยการลงพื้นที่จริง ได้พัฒนาระบบการคิดและได้สร้างองค์ความรู้ที่สะท้อนถึงความเข้าใจในข้อเท็จจริงและมโนทัศน์ต่าง ๆ

วรวิสา มณีผล (2547) ศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของนักเรียนประถมศึกษาระหว่างโรงเรียนที่จัดการเรียนรู้แบบใช้การวิจัยเป็นฐานกับโรงเรียนปกติ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้ร่วมกันจากการทำงานวิจัยและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน ครูและบุคคลอื่นส่งผลให้ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้ในกลุ่มสาระต่างๆ มาบูรณาการได้อย่างเหมาะสม มีความรู้เชิงลึกในเรื่องที่ตนทำการศึกษา นอกเหนือจากความรู้ในตำราเรียน รู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะรักการเรียนรู้ รู้จักการเรียนรู้ รู้จักการคิดวิเคราะห์ มีทักษะทางสังคม ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความสามารถในการแก้ปัญหาและมีความอดทนในการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีความกล้าแสดงออกและภาคภูมิใจในผลงานของตน

สันต์ สุวทันพรกุล (2551) ได้ทำการวิจัยและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการสาระท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่า การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ การประเมินผลหน่วยการเรียนรู้ และการปรับปรุงแก้ไขหน่วยการเรียนรู้ นักเรียนกลุ่มที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการสาระท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานมีคะแนนเฉลี่ยทักษะชีวิตทั้ง 3 ด้าน และทั้ง 9 องค์ประกอบ สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยองค์ประกอบที่มีคะแนนมากที่สุดได้แก่ความรับผิดชอบต่อสังคม การตระหนักรู้ในตน ความเห็นใจผู้อื่น ตามลำดับ

ดังนั้น ผู้วิจัยนำมากำหนดสมมติฐานว่า การจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สูงขึ้นมากกว่าก่อนเรียน และนักเรียนมีเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยสูงขึ้นด้วย

5. ขอบเขตการวิจัย

5.1 ประชากรที่ศึกษา คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

5.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

ตัวแปรจัดกระทำ คือ

- 1) การเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

ตัวแปรตาม คือ

- 1) มโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม

2) เจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

5.3 รายวิชาที่ใช้ในการวิจัย คือ รายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) ส 31211 เสน่ห์บางกอก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

6. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

6.1 การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง กระบวนการในการเข้าไปเรียนรู้ชุมชน ซึ่งประกอบด้วย (1)วัฒนธรรมดั้งเดิม (2)ริเริ่มการแปรเปลี่ยน (3)เรียนรู้ผลกระทบ (4)ค้นพบการพัฒนา เพื่อความเข้าใจเรื่องราวในอดีต สถานการณ์ปัจจุบัน และการคาดการณ์ในอนาคตของชุมชนใดชุมชนหนึ่งในด้านต่าง ๆ

6.2 การวิจัยเป็นฐาน หมายถึง การจัดการเรียนรู้แก่นักเรียนที่นำกระบวนการวิจัยมาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประกอบด้วย (1)กำหนดปัญหา (Problem) (2)การตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) (3)การรวบรวมข้อมูล (Data gathering) (4)การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) (5)การสรุปผล (Conclusion) (6)การนำเสนอ (Presentation)

6.3 มโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง องค์ความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ (1) ทุก ๆ สังคมมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เกิดได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และทุกบุคคล ซึ่งมีทั้งพัฒนาการและการถดถอย (2)สังคมที่มีสมาชิกที่มีความแตกต่างหลากหลาย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว (3)การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของสังคม โดยวัดจากแบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

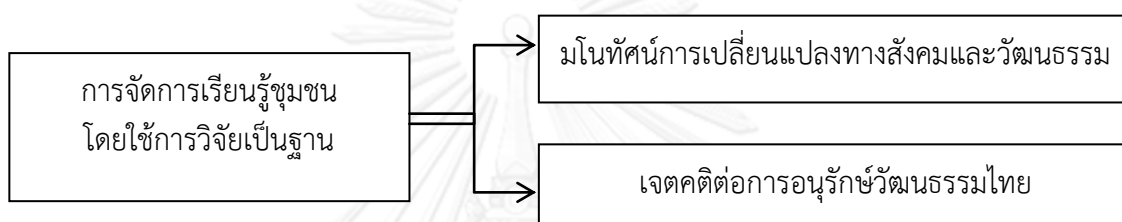
6.4 เจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย หมายถึง การแสดงความคิดเห็นที่มีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย อันเกิดจากความภาคภูมิใจ การชื่นชม และการเห็นคุณค่า

6.5 นักเรียน หมายถึง ผู้เรียนที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) ส 31211 เสน่ห์บางกอก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

7. กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีกรอบแนวคิดดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมเอกสารไว้ตามหัวข้อต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ชุมชน

- 1.1 ความหมายของการเรียนรู้ชุมชน
- 1.2 ประเภทของการเรียนรู้ชุมชน
- 1.3 แนวคิดในการเรียนรู้ชุมชน

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเป็นฐาน

- 2.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน
- 2.2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน
 - 2.2.1 ลักษณะสำคัญการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน
 - 2.2.2 รูปแบบและแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน
 - 2.2.3 ขั้นตอนการวิจัยเป็นฐาน
 - 2.2.4 บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการวิจัย
- 2.3 กระบวนการวิจัยกับกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.4 ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

- 3.1 ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง
- 3.2 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- 3.3 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
- 3.4 ความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
- 3.5 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
- 3.6 รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
- 3.7 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

4.1 ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

4.1.1 ความหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรม

4.1.2 แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

4.2 ด้านเจตคติ

4.2.1 ความหมายของเจตคติ

4.2.2 องค์ประกอบของเจตคติ

4.2.3 การเปลี่ยนแปลงเจตคติ

4.2.4 วิธีศึกษาเจตคติ

4.2.5 วิธีการวัดและประเมินเจตคติ

4.2.6 เครื่องมือวัดเจตคติ

4.3 เจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยภายในประเทศ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ชุมชน

1.1 ความหมายของการเรียนรู้ชุมชน

นักวิชาการและนักบริหารงานพัฒนาให้ความหมาย“การเรียนรู้ชุมชน” ไว้หลายประการ โดยมุ่งเน้นถึงการเข้าไปศึกษา เพื่อทำความเข้าใจในสภาพต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งทางด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ของการศึกษาชุมชนที่แตกต่างกันไป

ชยันต์ วรรณระภูติ (2536) กล่าวถึงการเรียนรู้ชุมชนว่า เป็นการศึกษาและอธิบายอย่างเป็นระบบว่า ชุมชนนั้นมีสภาพโดยรวมเป็นอย่างไร มีเงื่อนไขทางด้านสิ่งแวดล้อม รูปแบบการผลิต หรือการทำมาหากิน มีรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนอย่างไร มีการจัดระเบียบสังคมอย่างไร โครงสร้างอำนาจในชุมชนเป็นอย่างไร องค์กรชาวบ้านมีอย่างไร มีปัจจัยหรือมีอิทธิพลจากชุมชนภายนอกมาเกี่ยวข้องอย่างไร ชุมชนมีองค์ความรู้ที่ได้สะสมมาอย่างไร มีวิธีการ มีศักยภาพอย่างไรในการแก้ปัญหาและมีปัจจัยอะไรที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและรูปแบบของความสัมพันธ์ ข้อมูลเหล่านี้ถ้าสามารถเก็บรวบรวมได้ ก็จะนำมาซึ่งความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลง และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง

กาญจนา แก้วเทพ (2538) เปรียบเทียบการเรียนรู้ชุมชนว่า “เปรียบเทียบเหมือนเป็นการรู้จักและการทำความเข้าใจกับชีวิตของ คน ๆ หนึ่ง คือ การล่วงรู้ในอดีตเขาเคยผ่านร้อน ผ่านหนาวมาเท่าไร อย่างไรบ้าง มีบาดแผลอะไรบ้างจากอดีต มีวิธีการเยียวยาอย่างไร เคยมีความชื่นชมสมหวังอะไรบ้างกับอดีต ปัจจุบันมีความทุกข์อะไร มีความหวัง ความปรารถนาความใฝ่ฝันในอนาคตอย่างไร อะไรทำให้ทุกข์ อะไรทำให้สุข การศึกษาชุมชนก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน ที่แตกต่างก็คือ ขณะที่ชีวิตของคนแต่ละรุ่นจะเกิดขึ้น ดำรงอยู่แล้วแต่ดับ แต่ชีวิตของชุมชนสามารถจะสืบทอดต่อเนื่องได้ เพราะชีวิตของคนรุ่นใหม่เข้ามาแบกรับชีวิตของชุมชนแทนชีวิตคนรุ่นเก่า”

จิตติ มงคลชัยอรัญญา (2540) ได้กล่าวไว้ในเอกสารเกี่ยวกับ “การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการพัฒนา” ว่า หมายถึง การที่นักพัฒนาซึ่งเป็นคนภายนอกชุมชนหรือผู้มีอาชีพอื่น เข้าไปเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่า ชุมชนมีองค์ประกอบใดบ้าง มีโครงสร้าง มีคุณลักษณะทั้งทางด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ใดเกิดขึ้นในชุมชนบ้าง มีประวัติความเป็นมาอย่างไร คนในชุมชนมีความเป็นอยู่อย่างไร มีความคิดเห็นต่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเขาอย่างไร มีปัญหา ความเดือดร้อนอย่างไร มีความต้องการที่จะแก้ไขปรับปรุงหรือไม่ มีศักยภาพในชุมชนอะไรบ้าง เช่น ผู้นำ กลุ่มหรือการรวมตัวที่เข้มแข็ง เป็นต้น และได้สรุปถึงการศึกษาชุมชนที่มีประสิทธิภาพว่าต้องนำมาซึ่งความรู้ เรื่องพื้นที่ สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนกับความเข้าใจเรื่องของคนในชุมชนว่าเขามีแบบแผนในการดำเนินชีวิตและการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อย่างไร เพื่อให้สามารถระบุปัญหา และกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหานั้นได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งประเมินศักยภาพต่าง ๆ ของชุมชนได้ อันจะนำมาซึ่งการกำหนดโครงการ กิจกรรมเพื่อการพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหา โดยทั้งที่ชุมชนเสนอเองและจากการวิเคราะห์ของผู้ศึกษา

ธนพรรณ ธาณี (2540) กล่าวถึง ความหมายของการเรียนรู้ชุมชนใน “การเรียนรู้ชุมชน” ว่า หมายถึง กระบวนการที่จะทำให้นักพัฒนาสามารถวิเคราะห์ชุมชนในงานพัฒนาได้ ซึ่งการศึกษาชุมชนจะมีความหมายตรงกันนั้น นักพัฒนาจะต้องยอมรับในแง่ที่ชุมชนแต่ละชุมชนมีความแตกต่างในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อให้เข้าใจลักษณะของแต่ละชุมชนอย่างแท้จริง

มงคล พนมมิตร และชาติชาย รัตนศิริ (2540) กล่าวถึง การเรียนรู้ชุมชน ว่า หมายถึง การที่นักพัฒนาซึ่งเป็นคนภายนอกชุมชนเข้าไปทำความเข้าใจกับชุมชนก่อนที่จะลงมือทำงานร่วมกับชุมชนนั้น ๆ ซึ่งถือเป็นหัวใจในการเริ่มต้นของงานพัฒนาทุก ๆ ด้าน เพราะถ้าไม่รู้จักไม่เข้าใจชุมชนอย่างเพียงพอ เป้าหมายและทิศทางการทำงานของเราก็จะไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การเรียนรู้ชุมชน คือ กระบวนการในการเข้าไปศึกษาเรียนรู้ ทำความเข้าใจเรื่องราวของชุมชนใดชุมชนหนึ่งในด้านต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ ความเป็นอยู่ ระบบวิถีคิด การทำงาน ความสัมพันธ์ในด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนปัญหาและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอดีต สถานการณ์ปัจจุบัน และการคาดการณ์ในอนาคต

1.2 ประเภทของการเรียนรู้ชุมชน

ธนพรรณ ธานี (2540) กล่าวถึงประเภทของการเรียนรู้ชุมชนไว้ ดังนี้

1. การจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการนำความรู้ไปใช้ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1.1 การเรียนรู้ชุมชนแบบหาความรู้พื้นฐานทั่วไป เป็นการเรียนรู้ชุมชนเพื่อหาข้อเท็จจริงทั่วไปภายในชุมชน

1.2 การเรียนรู้ชุมชนแบบทดสอบความรู้เดิม เป็นการเรียนรู้ชุมชนในลักษณะที่ต้องการทดสอบความรู้ต่าง ๆ ให้เกิดความรู้ที่นำเชื่อถือมากขึ้น

1.3 การศึกษาแบบนำไปใช้ในงานพัฒนา เพื่อหาข้อเท็จจริงภายในชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ไปใช้ในงานพัฒนาและการวางแผน

2. การจำแนกตามเนื้อหาของข้อมูลที่จะนำไปใช้ ได้แก่

2.1 การเรียนรู้ชุมชนแบบข้อมูลโดยละเอียด โดยเป็นการศึกษา เพื่อต้องการหาข้อมูลรายละเอียดทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง การศึกษาประเภทนี้จะนำข้อมูลไปวางแผนในอนาคต เป็นแนวทางในการพัฒนา และมีระยะเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูลนาน

2.2 การเรียนรู้ชุมชนแบบข้อมูลเฉพาะหรือข้อมูลคร่าว ๆ เป็นการเรียนรู้ชุมชนที่ต้องการข้อมูลบางเรื่องที่จะนำไปใช้ในการวางแผนเกี่ยวกับชุมชน เพื่อนำไปลงมือปฏิบัติงานพัฒนาทันที

3. การจำแนกตามวิธีการเก็บข้อมูล ได้แก่

3.1 การเรียนรู้ชุมชนแบบสำรวจ ซึ่งเป็นการศึกษาที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ เช่น การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม

3.2 การเรียนรู้ชุมชนแบบการมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด โดยวิธีการเก็บรวบรวมในเชิงคุณภาพ เช่น การใช้แนวทางในการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบลึกซึ้ง โดยที่ได้เข้าไปเรียนรู้ชุมชนอย่างมีการสังเกตการณ์อย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด

3.3 การเรียนรู้ชุมชนแบบเอกสาร คือการเรียนรู้ชุมชนจากข้อมูลที่มีการบันทึก

3.4 การเรียนรู้ชุมชนแบบอื่น ๆ โดยการใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลอื่น ๆ เช่น การใช้แบบประเมินสภาวะชนบทอย่างเร่งด่วน การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

4. การจำแนกตามวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

4.1 การเรียนรู้ชุมชนแบบปริมาณ ที่ต้องใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เป็นการเสนอข้อมูลตั้งแต่พื้นฐานทั่วไปในลักษณะของตัวเลขสถิติต่าง ๆ จนถึงการวิเคราะห์สถิติขั้นสูง

4.2 การเรียนรู้ชุมชนแบบคุณภาพ ที่มีการเสนอข้อมูลในลักษณะของการอธิบายพรรณานำโดยละเอียด จากข้อมูลที่ได้จากการมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดในชุมชนเป็นระยะเวลา

5. การจำแนกตามผู้กระทำการศึกษา ได้แก่

5.1 การเรียนรู้ชุมชนแบบกระทำคนเดียว

5.2 การเรียนรู้ชุมชนแบบการกระทำเป็นกลุ่ม

6. การจำแนกตามทัศนคติของผู้ศึกษา ได้แก่

6.1 การเรียนรู้ชุมชนโดยบุคคลภายนอกชุมชน

6.2 การเรียนรู้ชุมชนโดยบุคคลภายในชุมชน

จากการแบ่งประเภทของการเรียนรู้ชุมชน สรุปได้ว่า การเรียนรู้ชุมชนสามารถแบ่งเป็น 6 ประเภท ได้แก่ (1)การจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการนำความรู้ไปใช้ (2)การจำแนกตามเนื้อหาของข้อมูลที่จะนำไปใช้ (3)การจำแนกตามวิธีการเก็บข้อมูล (4)การจำแนกตามวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล (5)การจำแนกตามผู้กระทำการศึกษา (6)การจำแนกตามทัศนคติของผู้ศึกษา ซึ่งแต่ละประเภทก็มีความหมายหลากหลายรูปแบบ ซึ่งการเรียนรู้ชุมชนที่ดีและมีความเหมาะสมนั้น น่าจะมีการศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีการผสมผสานหลายรูปแบบ เนื่องจากแต่ละแบบมีข้อดี และข้อจำกัดด้วยกัน และถ้าผสมผสานได้หลายรูปแบบ การเรียนรู้ชุมชนก็ย่อมจะมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

1.3 แนวคิดในการเรียนรู้ชุมชน

ชยันต์ วรรณระภูติ (2536) กล่าวถึงกรอบคิดในการเรียนรู้ชุมชน และการเปลี่ยนแปลง ว่าต้องมีความเข้าใจในด้านต่าง ๆ คือ ความคิดพื้นฐานในการเรียนรู้ชุมชน คือ การมีกรอบในการศึกษาเพื่อความรู้เท่าทันสภาพชุมชนที่มีเปลี่ยนแปลง มีความเข้าใจในฐานะและความหมายของชุมชนหมู่บ้าน มีข้อพิจารณาในการเรียนรู้ชุมชน และการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งกรอบแนวคิดเหล่านี้ เป็นหลักการพื้นฐาน เป็นเครื่องมือและข้อสังเกตทางทฤษฎี ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม โดยนักสังคมศาสตร์ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องอาศัยกรอบคิดทางทฤษฎี ซึ่งมักจะแบ่งออกเป็น 2 แนวใหญ่ คือ กรอบคิดทางทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ และ

กรอบแนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง นอกจากนี้ยังต้องอาศัยปัจจัยและเงื่อนไขอื่นอีกในการเรียนรู้ชุมชน คือ มีความคิดพื้นฐานว่า ปรากฏการณ์ทางสังคมมีความสลับซับซ้อน หลากหลาย และปรากฏการณ์สังคมที่หลากหลายนี้นี้ เป็นปรากฏการณ์ของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

การเรียนรู้ชุมชน ก็คือการศึกษาชุมชนที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบเวลาและสถานที่ที่บุคคลผู้นั้นสนใจ โดยอาศัยแนวความคิด ทฤษฎี เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหมายและสามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมนั้นได้ ดังนั้น การเรียนรู้ชุมชนหรือปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อต้องการที่จะอธิบายกระบวนการ เงื่อนไข กลไกในการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งนักวิชาการได้พยายามพัฒนาวิธีการศึกษาขึ้นมาศึกษาเพิ่มเติม นอกจากแนวความคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง

นักวิชาการมานุษยวิทยา ได้กำหนดหลักการเบื้องต้นขึ้น ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมไว้ 4 ประการ ดังที่ ชยันต์ วรรธนะภูติ (2536) ได้สรุปว่า

1. ถือว่าปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมมี 2 ระดับ คือ ปรากฏการณ์ที่อยู่ในระดับผิวหน้า ซึ่งเป็นสิ่งสังเกตเห็น พรรณนาหรือจำแนกปรากฏการณ์เหล่านี้ให้เห็นเป็นหมวดหมู่อย่างมีความหมายได้ โดยหลักการแล้วการพรรณนาปรากฏอย่างละเอียดจะช่วยให้เข้าใจสภาพการดำรงอยู่และกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตลอดจนความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ ยิ่งอธิบายมากเท่าใด ยิ่งเข้าใจปรากฏการณ์มากขึ้นเท่านั้น ในลักษณะที่สองปรากฏการณ์ที่อยู่เบื้องหลังของปรากฏการณ์ผิวหน้า คือ พยายามที่จะศึกษาปรากฏการณ์ ค้นหาสาเหตุที่อยู่เบื้องหลัง หรือที่ลึกลงไป เป็นการมองหาสาเหตุไม่ว่าจะเป็นทางด้านชีวภาพหรือทางสังคมวัฒนธรรม เพื่อเข้าใจปรากฏการณ์เบื้องหลัง เพื่อหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างในเชิงเหตุผล หรือที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันทางประวัติศาสตร์เบื้องหลังที่มา เป็นต้น ซึ่งเป็นการศึกษาหาความเป็นจริงทางสังคมในทุกด้าน

2. นักวิชาการมองปรากฏการณ์ทางสังคมว่า เป็นปรากฏการณ์ที่มีความสลับซับซ้อน มีมิติ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยการมองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับปรากฏการณ์อื่น หรือเป็นการมองอย่างองค์รวมรอบด้านสัมพันธ์กันทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง เป็นการมองเพื่อทราบและเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์นั้นกับปรากฏการณ์อื่น ๆ ว่ามีอยู่อย่างไร

3. โดยเหตุที่ความหมายของปรากฏการณ์ในสังคมหนึ่งถูกกำหนดขึ้นและเข้าใจความหมายร่วมกันในกลุ่มคน ซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมเดียวกัน ดังนั้น นักมานุษยวิทยาจึงต้องตั้งคำถามว่า ความจริงที่เห็นเป็นความจริงของใคร ความเป็นจริงในสายตาของคนในสังคมที่ถูกศึกษาย่อมจะแตกต่างกันไป จากความเป็นจริงในสายตาของผู้ศึกษา ดังนั้นการยอมรับความเป็นจริงทางสังคมถูกสร้างและกำหนดโดยคนในสังคม การแสวงหาความเป็นจริง และความหมายของสังคมย่อม

จะต้องอาศัยกฎเกณฑ์ หรือรหัสของคนในสังคมนั้น เป็นเครื่องตัดสิน และช่วยอธิบายทั้งนี้เพราะผู้ศึกษาชุมชน หรือนักวิจัยย่อมมีฐานะทางชนชั้นที่แตกต่างออกไป และเป็นคนนอก จากสังคมอื่นที่มีบรรทัดฐานแตกต่างกัน ซึ่งถ้าหากไม่ระวังแล้ว ผู้ศึกษามักจะใช้เกณฑ์ของตนเป็นเครื่องตัดสิน หรืออธิบายปรากฏการณ์นั้น และย่อมทำให้การศึกษาแบบนี้ไม่สามารถสะท้อนความเป็นจริงของสังคมนั้นได้ ดังนั้น จึงต้องมีการศึกษาชุมชนในลักษณะของการมีส่วนร่วมมากขึ้น

4. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม ย่อมต้องอาศัยการเปรียบเทียบ เพื่อให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมหนึ่ง ๆ แตกต่างหรือเหมือนกันอย่างไร มิติของการเปรียบเทียบย่อมช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถหาข้อสรุปเชิงสากลเกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้นได้ โดยการเปรียบเทียบสังคมมากกว่าหนึ่งแห่ง การเปรียบเทียบข้อเหมือนหรือข้อแตกต่าง และการศึกษาโดยการให้รายละเอียดเกี่ยวกับบริบท หรือเงื่อนไขของสังคมนั้น จะช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์นั้นอย่างชัดเจนมากขึ้น

กาญจนา แก้วเทพ (2538) ได้เสนอหลักการวิเคราะห์และเรียนรู้ชุมชนที่มีแนวทางเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ คือ

1. ต้องมีมิติทางด้านประวัติศาสตร์ กล่าวคือมองดูตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ว่ามีอะไรเปลี่ยนแปลงคลี่คลายมาได้อย่างไร และอะไรเป็นปัจจัยกำหนดการเปลี่ยนแปลง
2. การวิเคราะห์ในเชิงโครงสร้าง คือการวิเคราะห์ที่อยู่บนพื้นฐานความเข้าใจที่ว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่หากเกิดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบโครงสร้างที่แน่นอน มีองค์ประกอบย่อยของเหตุการณ์นั้น มีกลไก และเงื่อนไขที่สืบทอดเหตุการณ์นั้น
3. วิเคราะห์/สำรวจปัญหา ความสามารถ และศักยภาพทั้งหมดในการแก้ไขปัญหา
4. เครือข่าย กลไกเงื่อนไขที่เสริมสร้างสืบทอดหรือทำลายเหตุการณ์นั้น ๆ

จากการสังเคราะห์การจัดการเรียนรู้ชุมชน ของ ชัยนัต วรรณะภูติ (2536) และ กาญจนา แก้วเทพ (2538) ผู้วิจัยได้แนวคิดการจัดการเรียนรู้ชุมชน ดังนี้

1 วัฒนธรรมดั้งเดิม

คือ การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในชุมชนนั้น ๆ

2 ริเริ่มการแปรเปลี่ยน

คือ การศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและ วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ

3 เรียนรู้ผลกระทบ

คือ การเตรียมรับสภาพผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมและ วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ

4 ค้นพบการพัฒนา

คือ แนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ

แผนภาพที่ 2 แนวคิดการเรียนรู้ชุมชน

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเป็นฐาน

2.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้ที่มีครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ซึ่งมีหน้าที่คือการสอนผู้เรียน โดยมีผู้เรียนเป็นผู้ฟัง ทำให้ในหลาย ๆ ครั้งที่จัดการทดสอบวัดความรู้ในระดับต่างๆ พบว่าเด็กไทย

ขาดการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ ขาดการคิดที่มีเหตุผล ทำให้เริ่มมีการนำเอาการจัดการเรียนการสอนในแบบต่าง ๆ มาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้ (Research-Based Learning) หรือ การเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน หรือ การเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนโดยตรง เป็นการพัฒนาระบวนการแสวงหาความรู้ และการทดสอบความสามารถทางการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ คิดค้นหาคำตอบ และตัดสินใจในการเรียนรู้ของตนเอง โดยมีหลักการคือ จัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และเรียนตามศักยภาพของตนเอง ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานอย่างถ่องแท้ (ลัดดา ภูเกียรติ, 2552)

นักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอน Research-Based Learning หรือ การเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน หรือ การเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ ไว้ดังนี้

เสาวนีย์ กานต์เดชารักษ์ (2539) ได้ให้ความหมายของการสอนแบบเน้นการวิจัยว่าเป็นการนำแนวคิดการวิจัยมาเป็นพื้นฐานในการเรียนการสอน และผสมผสานวิธีสอนแบบต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จากตำราเอกสารสื่อต่าง ๆ คำบอกเล่าของอาจารย์ รวมทั้งจากผลการวิจัยต่าง ๆ ตลอดจนทำรายงานหรือทำวิจัยได้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้ให้คำนิยามของวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีการวิจัยเป็นฐานไว้ว่า เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Research for Learning Development) ซึ่งเป็นการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

จรัส สุวรรณเวลา (2545) ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ ‘การศึกษาที่มีการวิจัยเป็นฐาน’ ว่าการวิจัยนั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่สามารถสร้างคุณลักษณะหลายอย่าง que การศึกษาต้องการได้ การวิจัยสามารถปรับเปลี่ยนบุคคลให้ตั้งอยู่บนฐานข้อมูลและเหตุผล มีวิจารณ์ญาณ วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์และเกิดนวัตกรรมได้ ขั้นตอนของการวิจัยไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงความรู้ การประเมินความเชื่อถือได้ของความรู้ การตีค่า ความอิสระทางความคิดและเป็นตัวของตัวเองย่อมนำมาใช้เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และทัศนีย์ บุญเติม (2547) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบใช้การวิจัยเป็นฐานไว้ว่า เป็นการสอนเนื้อหาวิชา เรื่องราว กระบวนการ ทักษะและอื่น ๆ โดยใช้รูปแบบการสอนชนิดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหา หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการสอนนั้น โดยอาศัยพื้นฐานกระบวนการวิจัย

อาชญญา รัตนอุบล (2547) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้นักเรียนใช้การวิจัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในเรื่องที่ตนสนใจ หรือต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตเนื้อหาที่เรียน โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกการคิดและจัดการหาเหตุผลในการตอบปัญหาตามโจทย์ที่นักเรียนตั้งไว้ โดยการผสมผสานองค์ความรู้แบบสหวิทยาการ และศึกษาจากสถานการณ์จริง

อมรวิรัช นาคทรพร (2547) ได้ให้ความหมายของการสอนแบบวิจัยไว้ว่าเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้าและ ค้นพบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในเรื่องที่ศึกษาด้วยตนเองโดยอาศัยกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบเป็นเครื่องมือสำคัญ

ทิตนา แชมมณี (2548) ที่ได้นิยามไว้ว่า เป็นการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ใหม่หรือคำตอบที่เชื่อถือได้โดยใช้กระบวนการสืบสอบในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาวิจัยในการดำเนินการสืบค้น พิสูจน์ทดสอบ เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ลัดดา ภูเกียรติ (2552) ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ว่าเป็นการใช้การวิจัยมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ใหม่ ข้อค้นพบหรือหาคำตอบที่เชื่อถือได้ และอาศัยกระบวนการสืบสอบในการสืบค้นหาข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูล พิสูจน์หรือทดสอบกับข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปต่อไป

จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยสรุปว่า การจัดการเรียนรู้ที่นำเอากระบวนการวิจัยมาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะกระบวนการวิจัยและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยผู้สอนหรือครูใช้วิธีการสอนที่หลากหลายอันนำไปสู่การสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัย

เป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทย ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

2.2 จัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

2.2.1 ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2547) มีหลักการ ดังนี้

หลักการที่ 1 แนวคิดพื้นฐาน

เปลี่ยนแนวคิดจากเรียนรู้โดยการฟังและตอบให้ถูก *เป็น* การถามและ

หาคำตอบเอง

หลักการที่ 2 เป้าหมาย

เปลี่ยนเป้าหมายจากการเรียนรู้โดยการจำ/ทำ/ใช้ *เป็น* การคิด/ค้น/

แสวงหา

หลักการที่ 3 วิธีสอน

เปลี่ยนวิธีสอนจากการเรียนรู้โดยการบรรยาย *เป็น* การให้คำปรึกษา

หลักการที่ 4 บทบาทผู้สอน

เปลี่ยนบทบาทผู้สอนจากการเป็นผู้ปฏิบัติเอง *เป็น* การจัดการให้

ผู้เรียนปฏิบัติ

2.2.2 รูปแบบและแนวทางของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์และทัศนีย์ บุญเต็ม (2540) ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การวิจัยเป็นฐานไว้ 4 รูปแบบ ได้แก่

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย คือ การให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติทำวิจัยใน ระดับต่าง ๆ เช่น การทำการทดลองในห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ การศึกษารายกรณี (Case Study) การทำโครงการ การทำวิจัยเอกสาร การทำวิจัยฉบับจิ๋ว (Baby Research) การทำวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2. การสอนโดยให้ผู้เรียนร่วมทำโครงการวิจัยกับอาจารย์หรือเป็นผู้ช่วยใน โครงการวิจัย (Under Study Concept) ในกรณีนี้ผู้สอนต้องเตรียมโครงการวิจัยไว้รองรับเพื่อให้

ผู้เรียนมีโอกาสได้ทำวิจัย เช่น ร่วมเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล อย่างไรก็ตามวิธีนี้จะมีข้อเสียที่ผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัยครบถ้วนทุกขั้นตอน

3. การสอนโดยให้ผู้เรียนศึกษางานวิจัย เพื่อเรียนรู้องค์ความรู้ หลักการและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนั้น ๆ วิธีการตั้งโจทย์ปัญหา วิธีการแก้ปัญหา ผลการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้และศึกษาต่อไป ทำให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการทำวิจัยมากขึ้น

4. การสอนโดยใช้ผลการวิจัยประกอบการสอน เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้ว่า ทฤษฎีข้อความรู้ใหม่ ๆ ในศาสตร์ของตนในปัจจุบันเป็นอย่างไร นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างศรัทธาต่อผู้สอนรวมทั้งทำให้ผู้สอนไม่เกิดความเบื่อหน่ายที่ต้องสอนเนื้อหาเดิม ๆ ทุกปี

ทิศนา แคมมณี (2548) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาแบบการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานเน้นกระบวนการวิจัยว่ากระบวนการวิจัย คือ วิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งผลการวิจัย และผลการวิจัยก็คือผลที่ได้มาจากการดำเนินงาน ดังนั้นแนวทางในการใช้การวิจัยในการเรียนการสอนจึงประกอบด้วยการใช้ผลการวิจัยและใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอน ดังนี้

1. การเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ที่ใช้ผลการวิจัยเป็นสาระการเรียนการสอน ประกอบด้วย การเรียนรู้ผลการวิจัย/ ใช้ผลการวิจัยประกอบการสอน การเรียนรู้จากการศึกษางานวิจัย/การสังเคราะห์งานวิจัย

2. การเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ที่ใช้กระบวนการวิจัยเป็นกระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วย การเรียนรู้วิชาวิจัย/วิธีทำวิจัย การเรียนรู้จากการทำวิจัย/รายงานเชิงวิจัย การเรียนรู้จากการทำวิจัย/ร่วมทำโครงการวิจัย การเรียนรู้จากการทำวิจัย/วิจัยขนาดเล็ก และการเรียนรู้จากการทำวิจัย/วิทยานิพนธ์

นอกจากนี้ ทิศนา แคมมณี (2548) ได้เสนอแนวทางการใช้วิจัยในการเรียนการสอนไว้ 4 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1	ครูใช้ผลการวิจัยในการเรียนการสอน
แนวทางที่ 2	ผู้เรียนใช้ผลการวิจัยในการเรียนการสอน
แนวทางที่ 3	ครูใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอน
แนวทางที่ 4	ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอน

รายละเอียดโดยสังเขปมีดังนี้

แนวทางที่ 1 ครูใช้ผลการวิจัยในการเรียนการสอน ครูเป็นคนอ่านงานวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ในการสอนของตนเองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น นำเนื้อหาที่เป็นผลการวิจัยมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ หรือมาเล่าให้ผู้เรียนฟังเป็นการเรียนรู้เพิ่มเติม

แนวที่ 2 ผู้เรียนใช้ผลการวิจัยในการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนเป็นคนไปอ่านงานวิจัย ไปศึกษาค้นคว้างานวิจัยเอง จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการเป็นผู้บริโภคงานวิจัย ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องเลือกงานวิจัยที่เหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียน หรือครูอาจจำเป็นต้องทำหน้าที่ย่อยงานวิจัยให้มีความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน

แนวที่ 3 ครูใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอน ครูออกแบบการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเข้าไปช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาสาระที่ต้องการ ซึ่งครูสามารถใช้กระบวนการวิจัยครบทุกขั้นตอน หรือใช้บางขั้นตอนตามความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ และข้อจำกัดที่มี

แนวที่ 4 ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนลงมือวิจัยเอง โดยครูช่วยให้ผู้เรียนดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยต่าง ๆ อย่างมีคุณภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

จากการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางที่ 3 ครูใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอน ของ ทิศนา แคมมณี (2548) และ แนวทางที่ 1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย คือ การให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติทำวิจัยในระดับต่าง ๆ ของ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์และทัศนีย์ บุญเต็ม (2540) ซึ่งการจัดการเรียนการสอนนี้ ผู้เรียนจะได้ศึกษาข้อมูลจากสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน อันถือเป็นแหล่งเรียนรู้ ด้วยการลงพื้นที่จริงและสืบเสาะหาข้อมูลตามประเด็นปัญหาหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษา แล้วรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ และนำเสนอต่อสาธารณะ

2.2.3 ขั้นตอนการวิจัยเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้ (Research-Based Learning) หรือ การเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน หรือ การเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนโดยตรง เป็นการพัฒนากระบวนการแสวงหาความรู้ และการทดสอบความสามารถทางการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ คิดค้นหาคำตอบ และตัดสินใจในการเรียนรู้ของตนเอง

กระบวนการวิจัยที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ วิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ตามแนวทางที่ 3 ครูใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอน ของ ทิศนา แคมมณี (2548) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ความหมายของวิธีการทางวิทยาศาสตร์

วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (scientific method) เป็นแนวทางการสืบเสาะหาความรู้ของ นักวิทยาศาสตร์ที่มีมานานแล้วและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย มีนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้อธิบายความหมายของคำว่า “วิธีการทางวิทยาศาสตร์” ไว้ดังต่อไปนี้

Good (1973) ได้อธิบายความหมายของวิธีการทางวิทยาศาสตร์สรุปได้ ดังนี้ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ก็คือ การแก้ปัญหาตนเอง ซึ่งการแก้ปัญหาเป็นแบบแผนหรือวิธีดำเนินการในสภาวะที่บุคคลมีความลำบาก ยุ่งยาก โดยการตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตั้งสมมติฐาน เก็บรวบรวมข้อมูลจากการทดลองเพื่อตรวจสอบสมมติฐานนั้นว่าเป็นจริงหรือไม่

Raj (1996) ได้อธิบายความหมายของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ไว้ว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์คือ วิธีการในการแสวงหาความรู้ ซึ่งเริ่มจากการสังเกตสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือปรากฏการณ์ จากนั้นก็ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับสิ่งที่สังเกต และท้ายสุดก็จะทดสอบสมมติฐานนั้นโดยการทดลอง

สุวัฒน์ นิยมคำ (2531) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์สรุปได้ว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นวิธีสืบเสาะหาความรู้หรือรูปแบบวิธีการแก้ปัญหานักวิทยาศาสตร์แบบมีลำดับขั้นตอน ในระเบียบวิธีนี้เชื่อว่า การทำงานของนักวิทยาศาสตร์ทุกคนจะคล้ายกันคือ เมื่อพบปัญหาแล้วเขาจะใช้วิธีแก้ปัญหาในแนวทางเดียวกัน จะมีการเริ่มต้น ณ จุด ๆ หนึ่งแล้วทำต่อเนื่องกันไปตามลำดับขั้นตอน จนถึงสุดท้ายก็จะครบวงจรของการแก้ปัญหา

ภพ เลหาไพบุลย์ (2537) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่นักวิทยาศาสตร์ใช้เมื่อมีความสนใจแสวงหาความรู้ต่าง ๆ

คณะกรรมการผลิตและบริหารชุดวิชาสารัตถะและวิทยวิธีทางวิชาวิทยาศาสตร์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537, เล่ม 2) กล่าวถึงวิธีการทางวิทยาศาสตร์สรุปได้ว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นวิธีสืบเสาะหาความรู้ของนักวิทยาศาสตร์อย่างมีลำดับขั้นตอน ซึ่งนักวิทยาศาสตร์อาจใช้ทุกลำดับขั้นตอนหรือเพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งแล้วข้ามไปใช้ขั้นตอนอื่น ๆ ก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ผลที่ได้รับคือ ผลที่ได้จากการทำงานจนสำเร็จลุล่วงไป คือ เริ่มต้นจากการเผชิญปัญหา หาวิธีแก้ปัญหานั้นจนแก้ปัญหาได้สำเร็จ

จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช (2542) ได้อธิบายถึงระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์สรุปได้ว่า เป็นแนวคิดและแนวทางที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ใหม่ด้วยวิธีอุปนัย-นิรนัย หรือการสืบสอบทางวิทยาศาสตร์ตามลำดับขั้นตอนอย่างมีระบบ

จากความหมายวิธีการทางวิทยาศาสตร์สรุปได้ว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นแนวทางที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือสืบสอบหาความรู้อย่างมีลำดับขั้นตอน มีระบบ โดยเริ่มจากการตั้งคำถาม/ปัญหา กำหนดแนวทางหาคำตอบ รวบรวมหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ ๆ

2) ขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์

การแสวงหาคำความรู้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีการกำหนดขั้นตอนสำคัญในการดำเนินการที่แน่นอน นักการศึกษาหลายท่านได้จัดลำดับขั้นตอนของการสืบสอบหาความรู้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไว้ ดังต่อไปนี้

Warner (1965) ได้จัดลำดับขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

1. การหาปัญหาและกำหนดปัญหา
2. การตั้งสมมติฐาน
3. การรวบรวมข้อมูล
4. การวางหลักการหรือลงความเห็นที่จะสรุปตามข้อมูล
5. ซาบซึ้ง พอใจในหลักการหรือความเห็นที่วางไว้
6. นำไปใช้หรือนำไปปฏิบัติ

Kuslan and Stone (1969) ได้แบ่งขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่นักวิทยาศาสตร์ใช้แสวงหาความรู้ออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นระบุข้อความของปัญหา
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน
3. ขั้นสืบเสาะหาข้อมูลหลักฐานเพื่อทดสอบสมมติฐาน
4. ขั้นประเมินความเที่ยงตรงของสมมติฐาน
5. ขั้นปรับปรุงสมมติฐาน ถ้าจำเป็น
6. ขั้นนำข้อมูลไปใช้กับปัญหาที่คล้ายกัน

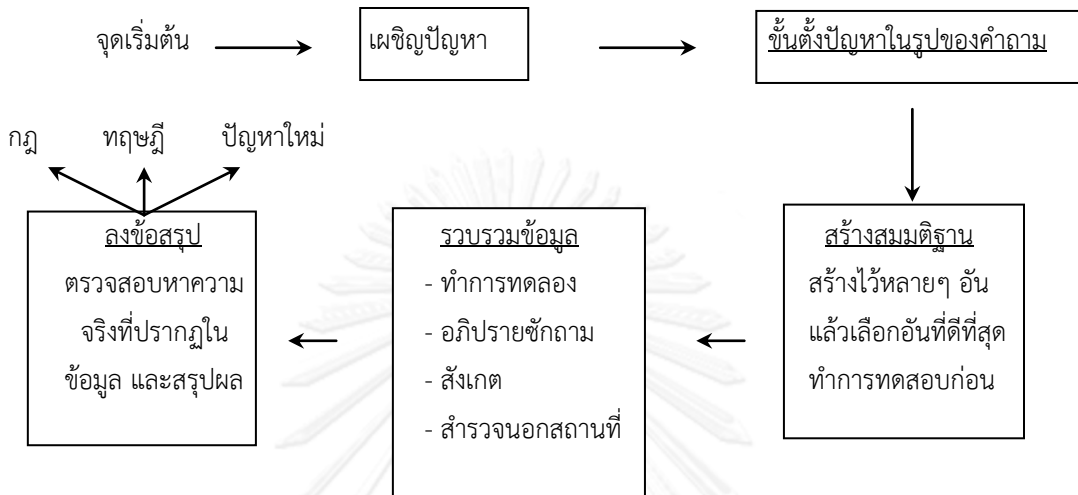
Maccracken et al., (1976 อ้างถึงในสุวัฒน์ นิยมคำ ,2531) ได้สรุปวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็น 4 ขั้นตอนตามลำดับ คือ

1. ขั้นตั้งปัญหา
2. ขั้นสร้างสมมติฐาน

3. ขั้นรวบรวมข้อมูล

4. ขั้นลงข้อสรุป

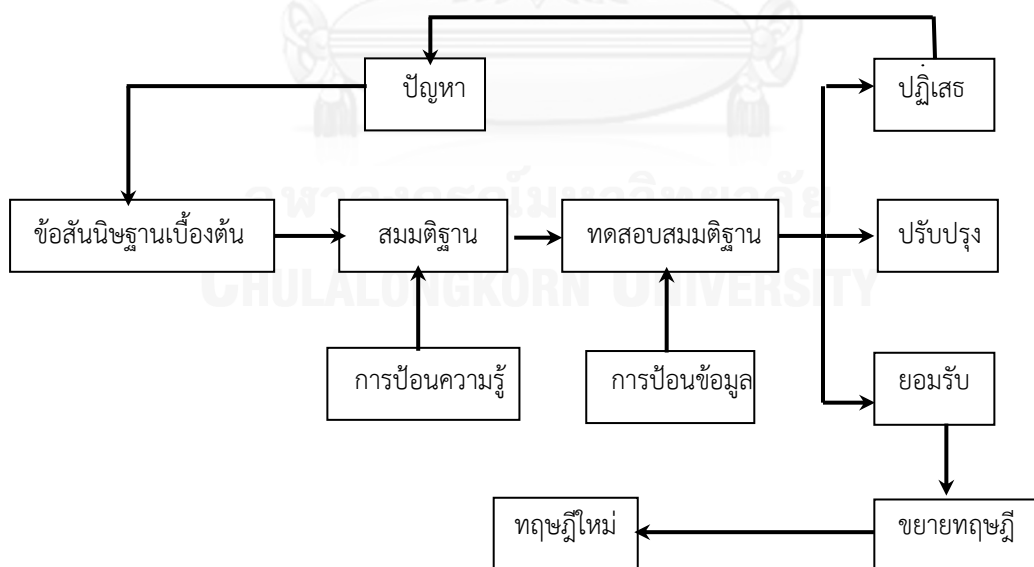
ขั้นตอนต่าง ๆ เสนอเป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 3 ขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์

(Maccraken et al., 1976 อ้างถึงในส่ววัฒน์ นิยมคำ, 2531)

Dolphin (1992) ได้เสนอแผนภาพขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ดังนี้

แผนภาพที่ 4 ขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Dolphin, 1992)

Cleave (1997) แบ่งขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้า
2. การกำหนดปัญหาหรือสิ่งที่ต้องหาคำตอบ
3. การตั้งสมมติฐาน
4. การทดสอบสมมติฐานด้วยการทดลอง
5. การสรุปผล

สุวัฒน์ นิยมคำ (2531) ได้สรุปเกี่ยวกับขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ว่า ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสังเกต
2. การตั้งปัญหา
3. การตั้งสมมติฐาน
4. การทดสอบสมมติฐาน
5. การตีความหมายข้อมูลเพื่อหาข้อสรุป

ชุตินา วัฒนะศิริ (2541) ได้สรุปขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไว้ 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตั้งปัญหา
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน
3. ขั้นรวบรวมข้อมูล
4. ขั้นลงข้อสรุป

จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช (2542) ได้สรุปขั้นตอนการสืบสอบหรือระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ระบุปัญหา
2. ตั้งสมมติฐาน
3. รวบรวมข้อมูล
4. วิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปความรู้ใหม่

เบคอน (อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543) สรุปขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นปัญหา
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน
3. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล
5. ขั้นสรุปผล

ศิริเดช สุชีวะ (2543) สรุปขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ว่าประกอบด้วยการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดปัญหาและการนิยามปัญหา
2. การตั้งสมมติฐานโดยอาศัยความรู้ที่ได้จากการอุปนัย
3. การวางแผนดำเนินงาน
4. การทดสอบสมมติฐานด้วยการนิรนัย
5. การสรุปผลการทดสอบสมมติฐานเป็นความรู้ใหม่

มนัส สุวรรณ (2544) แบ่งขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดปัญหา
2. การตั้งสมมติฐาน
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การสรุปตีความและเสนอผล

จากการกำหนดขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น นักการศึกษาได้กำหนดขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไว้ต่าง ๆ กัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความละเอียดของการแบ่ง แต่กระบวนการทั้งหมดไม่แตกต่างกัน ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มาเป็นกระบวนการวิจัยทั้ง 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1)กำหนดปัญหา (Problem) (2)การตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) (3)การรวบรวมข้อมูล (Data gathering) (4)การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) (5)การสรุปผล (Conclusion) (6)การนำเสนอ (Presentation) แต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

(1) กำหนดปัญหา (Problem) เป็นขั้นตอนแรกของการแก้ปัญหาและเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการแสวงหาความรู้ นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการกำหนดปัญหาไว้ ดังนี้

Bernard (1972) ได้อธิบายว่า “การระบุปัญหาคือ การเกิดความรู้สึกและมีความจำเป็นที่จะต้องทำอะไรสักอย่างหรือสถานการณ์ขณะนั้นขาดอะไรไปสักอย่าง จะรู้สึกพร้อมที่จะคิดหาทางแก้ปัญหาที่พอจะเป็นไปได้ หรืออาจจะเกิดความยุ่งยากลำบากใจก่อน แล้วนำไปสู่ความพยายามที่จะค้นหาสาเหตุของความไม่สบายใจนั้น”

Maccraken et al.(1976 อ้างถึงในสุวัฒน์ นิยมคำ, 2531) ได้อธิบายเกี่ยวกับการระบุปัญหาสรุปได้ว่า การระบุปัญหาจะกระทำภายหลังที่เราได้มีการพบปรากฏการณ์แล้ว การตั้งปัญหาจะต้องระบุให้ชัดเจนลงไปไม่กำกวม โดยทั่วไปแล้วนิยามตั้งปัญหาในรูปของคำถาม เพราะปัญหาก็คือคำถามที่ต้องการคำตอบ เมื่อตั้งคำถามแล้วควรจะได้กำหนดขอบเขตของปัญหาด้วยว่า เรากำหนดดวงแคไหน อะไรที่อยู่ภายในแวงดวงที่เราศึกษา อะไรที่อยู่นอกขอบเขต อะไรที่เป็นข้อจำกัด เราจะต้องระบุให้ชัดเจน

Krulik and Rudnick (1993) ได้ให้ความหมายของปัญหาไว้ว่า “ปัญหา คือ สภาพการณ์ที่แต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มบุคคลต้องเผชิญหน้าและยังไม่มีทางหา คำตอบได้”

Koning (1994) กล่าวว่า “ปัญหาเป็นสิ่งที่มนุษย์อยากรู้และพยายามหาคำตอบ ปัญหาที่ดีควรเป็นปัญหาที่สามารถหาคำตอบได้”

Cleave (1997) กล่าวว่า “ปัญหา คือ ข้อคำถามทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องค้นหา คำตอบ ปัญหาที่ดีควรเป็นปัญหาปลายเปิด กล่าวคือเป็นคำถามที่ต้องบรรยายคำตอบ ไม่ใช่เพียงตอบว่าใช่หรือไม่ใช่เท่านั้น”

มังกร ทองสุคติ (2523) ได้นิยามการระบุปัญหาว่า “เป็นการรู้ว่ามีปัญหาเกิดขึ้น ผลกระทบของปัญหานั้นเป็นอย่างไรและมีขอบเขตเพียงใด ทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหานั้นได้”

วันชัย ศุภนคร (2527, อ้างถึงใน จักรทอง เบ้าจรรยา, 2527) ได้ให้ความหมายของการระบุปัญหาไว้ว่า “การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องใดนั้น จะต้องรู้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร มีความยุ่งยากและรุนแรงเพียงใด มีองค์ประกอบอย่างไรบ้าง ปัญหาหลักและปัญหารองคืออะไร “

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2530) อธิบายถึงการระบุปัญหาสรุปได้ว่า การระบุปัญหา คือ การกำหนดสิ่งที่อยากจะรู้คำตอบลงไปให้แน่นอนชัดเจน สามารถสื่อความหมายว่าจะศึกษาอะไรกับใคร

จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช (2542) อธิบายถึงการระบุปัญหาสรุปได้ว่า การระบุปัญหา ให้ชัดเจนต้องระบุในรูปของคำถาม คำถามแต่ละคำถามต้องมีประเด็นสำคัญเพียงประเด็นเดียว ต้องเป็นคำถามที่สามารถหาคำตอบได้จากการสังเกตหรือการทดลองกับสิ่งที่มีอยู่ในโลก ส่วนคำถามที่เกี่ยวข้องกับคุณค่านั้นไม่อาจหาคำตอบได้จากข้อมูลที่เป็นจริงหรือที่มีอยู่ตามธรรมชาติโดยลำพังโดด ๆ ปัญหาการวิจัยเป็นจุดตั้งต้นของการกำหนดหัวข้อวิจัย หรือชื่อเรื่องที่จะวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมทั้งวิธีการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน

สุวิมล ตรีภานันท์ (2542) ให้ความหมายของการระบุปัญหาว่า “ปัญหา คือ ประเด็นที่สงสัยและต้องการดำเนินการเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริง”

มนัส สุวรรณ (2544) อธิบายเกี่ยวกับการระบุปัญหาสรุปได้ว่า ปัญหา คือ ความอยากรู้แต่ยังไม่รู้ในสภาพการณ์หรือปรากฏการณ์ที่สนใจศึกษา โดยปกติปัญหาที่สนใจศึกษามักเป็นปัญหากว้าง ๆ ดังนั้นควรมีการระบุหรือสรุปปัญหาให้มีขอบเขตที่แน่นอนและชัดเจนเพื่อที่จะสะดวกแก่การเข้าใจ ซึ่งต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการศึกษาและความเป็นเหตุเป็นผลกัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ได้ให้ความหมายของปัญหาว่า “ปัญหา หมายถึง ข้อสงสัย คำถาม ข้อที่ต้องพิจารณาแก้ไข”

สรุปได้ว่า กำหนดปัญหาเป็นการกำหนดสิ่งที่เกิดความสงสัย สนใจ ต้องการหาคำตอบหรือหาแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับสิ่งที่สงสัยนั้น

(2) การตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) เป็นการคาดคะเนหรือทำนายคำตอบ เพื่อหาแนวทางหรือทางเลือกในการอธิบายปัญหา ในขั้นตอนนี้ จำเป็นต้องมีข้อมูลมาสนับสนุน นักการศึกษาทั้งต่างประเทศและนักการศึกษาไทยได้กล่าวถึงการตั้งสมมติฐานไว้ ดังนี้

Dewey (1909) กล่าวว่า “สมมติฐานคือ การเดาหรือการทำนายโดยอาศัยประสบการณ์เดิม และเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกันระหว่างข้อเท็จจริงต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้จากการสังเกต จดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ กัน และสามารถนำไปสู่การอธิบายหรือเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาได้”

Skinner (1968) กล่าวถึงความหมายของสมมติฐานสรุปได้ดังนี้ สมมติฐาน คือ การตั้งทางเลือกในการแก้ปัญหาไว้หลาย ๆ ทาง ซึ่งทางเลือกเหล่านั้นอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ แต่

ส่วนใหญ่ทางเลือกที่จะเป็นไปได้นั้นขึ้นอยู่กับความคิดริเริ่มและปฏิภาณไหวพริบของผู้แก้ปัญหา และขึ้นอยู่กับผู้แก้ปัญหาว่าจะมองเห็นความเกี่ยวข้องกันระหว่างข้อมูลที่ได้มากับปัญหาที่จะแก้หรือไม่ การตั้งสมมติฐานที่ดีนั้นอยู่ที่การเอาแนวความคิดเก่า ๆ มาเชื่อมโยงเข้ากับหลักการหรือแนวความคิดใหม่หรือความคิดสร้างสรรค์

Kuslan and Stone (1969) ได้อธิบายความหมายของ สมมติฐานสรุปได้ว่า สมมติฐาน คือ ความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ซึ่งติดต่อกับเหตุการณ์ที่สังเกตได้ ทฤษฎีมักกล่าวถึงบ่อย ๆ ที่ย้ำสมมติฐาน แม้สมมติฐานหลายข้อจะแปลไม่ได้ หรืออธิบายให้เป็นที่ยอมรับ เช่นทฤษฎีไม่ได้ก็ตาม สมมติฐานอาจสมบูรณ์ในตัวหรือผิดบางส่วน แต่จะต้องให้ออกาสอธิบายและทำนายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องได้ งานของนักทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์เป็นการสร้างจากสมมติฐานทั้งนั้น

Mouly (1970) ได้กล่าวถึงการตั้งสมมติฐานสรุปได้ว่า สมมติฐานไม่เพียงแต่จะป้องกันการสูญเสียเปล่าในการเลือกข้อมูลเท่านั้น แต่ยังเป็นส่งเสริมการเลือกข้อมูลที่จำเป็นต่อการตอบคำถามหรือปัญหานั้นก่อนด้วย ทำให้ผู้ตรวจสอบรู้สึกถึงเกณฑ์ที่เหมาะสม เข้าใจปัญหาและอธิบายข้อมูลในการแก้ไขปัญหานั้น นอกจากนี้ยังเป็นเค้าโครงของการสรุปตรงคำตอบตามสมมติฐานที่ได้รับการทดสอบไปแล้ว

Bernard (1972) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งสมมติฐานสรุปได้ ดังนี้ สมมติฐาน คือแนวโน้มของการเดาว่าในสถานการณ์ที่จำเพาะเจาะจงอย่างหนึ่งจะมีผลที่เป็นไปอย่างไรบ้างจากสถานการณ์เช่นนั้น การตั้งสมมติฐานเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นภาพเด่นชัดขึ้นว่า ขั้นตอนในการคิดหาเหตุผลนั้น ไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับขั้นตอนตามระเบียบอันใดอันหนึ่ง สมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจบ่งถึงความจำเป็นต้องหาข้อมูลเพิ่มเติม เมื่อรวบรวมข้อมูลต่อไปอีกก็อาจต้องตั้งสมมติฐานอีกก็ได้

Maccraken et al. (1976 อ้างถึงในสุวัฒน์ นิยมคำ ,2531) กล่าวถึงการตั้งสมมติฐานสรุปได้ว่า การตั้งสมมติฐานก็คือ การคิดหาคำตอบที่น่าจะเป็นไปได้ของปัญหา หรือคำตอบที่คาดหวังควรจะเป็นอย่างไร สำหรับปัญหาหนึ่งๆ อาจจะสร้างสมมติฐานได้หลายข้อ แต่จะมีข้อที่ถูกต้องเพียงข้อเดียว ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ก็ไม่ว่าข้อใดถูกต้องหรือข้อใดผิด การทดสอบด้วยการทดลองหรือการสำรวจหลักฐานเท่านั้นจะเป็นเครื่องมือตัดสินได้ ดังนั้น ถ้ามีสมมติฐานหลายข้อควรจัดเรียงอันดับสมมติฐานที่คาดว่าจะมีโอกาสถูกมากไว้ในอันดับต้นๆ แล้วทำการทดสอบสมมติฐานข้อแรกเสียก่อน ถ้าผลการทดสอบไม่สนับสนุนก็จะเลือกสมมติฐานข้อต่อไป ดังนั้นการสร้างสมมติฐานจึงต้องสร้างด้วยความรอบคอบ สมมติฐานสร้างมาจากข้อมูลที่ได้จากการสังเกต โดยอาศัยประสบการณ์เดิม และความรู้เดิมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งความคิดสร้างสรรค์และใช้วิธีอุปมานสร้างเป็นสมมติฐานขึ้น

Jacobson and Bergman (1980) ได้กล่าวถึงความหมายของสมมติฐานว่า “สมมติฐาน คือ การพิจารณาเหตุผลตามหลักของตรรกวิทยา สมมติฐานจะต้องได้รับการเสนอแนะคำตอบหรือหาคำตอบของปัญหานั้นได้ ดังนั้นกระบวนการเสนอแนะสมมติฐานจึงสัมพันธ์กับความคิดอย่างใกล้ชิดเคียงกัน และสมมติฐานเป็นกุญแจเบื้องต้นของการศึกษาหาคำตอบหรือทางออกของปัญหานั้น ๆ”

Best (1981) กล่าวว่า “สมมติฐานคือ การเดาอย่างฉลาด การหาคำตอบหรือทางออกของปัญหาในรูปของการเดา หรือเก็บเอาไว้โดยอาศัยประสบการณ์ในอดีตเป็นพื้นฐาน การสังเกตอย่างไม่เป็นทางการหรือการได้รับเรื่องราวจากที่อื่น ๆ และการเดาหรือการคาดการณ์เหล่านี้สามารถที่จะทดสอบได้”

Koning (1994) กล่าวว่า “สมมติฐานคือการเดาคำตอบของปัญหาอย่างมีเหตุผล อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีหรือวรรณคดีที่อ้างอิงได้”

Cleave (1997) กล่าวว่า “การตั้งสมมติฐาน เป็นการอธิบายปัญหาโดยอาศัยความรู้และงานวิจัยสนับสนุน”

Morano (1995) กล่าวว่า “สมมติฐานเป็นการอธิบายถึงสิ่งที่ คาดหวังจากการสังเกตปรากฏการณ์”

กาญจนา มณีแสง (2522) ได้กล่าวว่า “สมมติฐาน คือการสรุปโดยอาศัยการเดาเพื่อคาดการณ์ล่วงหน้า และคำสรุปนั้นยังไม่คงที่แน่นอนตายตัว มีรากฐานจากความเป็นจริงสามารถทดสอบได้โดยการใช้ข้อมูล สมมติฐานอาจเป็นคำพูดที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อทำนายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น”

มังกร ทองสุคติ (2523) กล่าวว่า “สมมติฐานคือ การวางทางเลือกไว้หลายๆ ทาง ซึ่งเป็นทางเลือกที่พิสูจน์ได้ ตลอดจนการคัดเลือกแนวทางหรือวิธีการที่คาดว่าจะได้ผลดีที่สุดในการแก้ปัญหา”

วันชัย ศุภนคร (2527 อ้างถึงใน จักรทอง เบ้าจรรยา, 2527) ได้ให้ความหมายของการตั้งสมมติฐานว่า “เป็นการคาดคะเนหรือเป็นการคาดเดาที่ตั้งขึ้นมาอย่างมีเหตุผล เช่น มาจากการสังเกตหรือจากข้อเท็จจริงต่างๆ การทำนายผลที่จะเกิดจากวิธีการแก้ปัญหาที่เสนอแนะจาก ข้อมูลที่ได้ การวางแนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหา”

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2530) ให้ความหมายของการตั้งสมมติฐานสรุปได้ว่าการตั้งสมมติฐานคือ การกำหนดคำตอบที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าอย่างสมเหตุสมผลต่อปัญหาที่ศึกษา

และเขียนอยู่ในลักษณะของข้อความที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป คำตอบนี้อาจถูกต้องหรือไม่ถูกต้องก็ได้ จึงต้องมีการทดสอบโดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ

รวีวรรณ ชินะตระกูล (2542) ได้อธิบายเกี่ยวกับการตั้งสมมติฐานไว้สรุปได้ว่าการตั้งสมมติฐานคือการคาดคะเนคำตอบสำหรับปัญหาใดปัญหาหนึ่ง คำตอบที่ตั้งขึ้นนั้นอาจมีพื้นฐานมาจากหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับปัญหานั้นหรืออาจเนื่องมาจากประสบการณ์ส่วนตัว

จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช (2542) อธิบายเกี่ยวกับการตั้งสมมติฐานว่า “การตั้งสมมติฐานเป็นการหาแนวทางหรือทางเลือกในการอธิบายปัญหา ในขั้นนี้จำเป็นต้องมีข้อมูลสนับสนุน ข้อมูลอาจจะได้มาจากการศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง อาจจะได้มาจากการสังเกตเบื้องต้นแล้วนำข้อมูลที่ได้มาอุปนัยเพื่อให้ได้ข้อสรุปแล้วตั้งเป็นสมมติฐาน”

สุวิมล ติรกานันท์ (2542) กล่าวถึงการตั้งสมมติฐานไว้ว่า “การตั้งสมมติฐานเป็นการคาดคะเนคำตอบของปัญหาที่ต้องการศึกษา คำตอบที่ได้นี้เป็นการนำเรื่องราวจากการสรุปเนื้อหาสาระของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการอ้างอิงทฤษฎีสมมติฐานนี้เป็นโจทย์ที่ต้องพิสูจน์ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์”

มนัส สุวรรณ (2544) อธิบายถึงการตั้งสมมติฐานสรุปได้ว่า การตั้งสมมติฐานคือการกำหนดข้อความที่เสนอคำตอบที่คาดคิดว่าน่าจะเป็นสำหรับปัญหาที่สนใจศึกษา

สรุปได้ว่า การตั้งสมมติฐานเป็นการคาดคะเนคำตอบของปัญหาที่สงสัยบนพื้นฐานของ ข้อมูลที่สนับสนุน ประสบการณ์ที่ผ่านมา ซึ่งอาจได้มาจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องหรือการสังเกตเบื้องต้นแล้วนำข้อมูลที่ได้มาอุปนัยเพื่อให้ได้ข้อสรุปแล้วตั้งเป็นสมมติฐาน

(3)การรวบรวมข้อมูล (Data gathering) เป็นการหาหลักฐานมายืนยันสมมติฐาน โดยการรวบรวมผลการสังเกต หรือผลการทดลอง นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไว้ ดังนี้

Dewey (1909) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลสรุปได้ว่า การทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การตั้งใจทำให้เกิดเงื่อนไขที่แตกต่างกันออกไปแล้วบันทึกว่าในเงื่อนไขที่แตกต่างกันนั้นให้ผลแตกต่างกันอย่างไรบ้าง โดยบันทึกผลที่ได้สังเกตจริงในการทดลอง การสังเกตสร้างขึ้นมาจากเงื่อนไขต่างๆ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากแนวความคิดหรือทฤษฎีบางอย่างที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการทดลอง การทดลองเป็นแหล่งข้อมูลอันสำคัญในกระบวนการใช้เหตุผลอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เพราะทำให้การเก็บข้อมูลที่มีสาระสำคัญได้ง่าย โดยแยกออกมาจากข้อมูลรวมทั้งสิ้น การทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นกระบวนการเชื่อมระหว่างการใช้เหตุผลกับการสังเคราะห์ หรือเป็นกระบวนการช่วยในการทำให้สิ่งที่ทดลองนั้นอยู่ในภาวะต่าง ๆ กัน

Kochhar (1967) กล่าวว่า “การเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การรวบรวม จัดระเบียบ เปรียบเทียบและชี้ให้เห็นว่าข้อมูลใดสำคัญกว่ากัน”

Skinner (1968) กล่าวว่า “สัตว์ที่อยู่ในขั้นต่ำกว่ามนุษย์หรือคนโง่จะมีการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย ส่วนคนที่ฉลาดจะพยายามหาว่าปัญหาเช่นเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันกับของเขานั้นมีใครคนอื่นเขาทำอะไรไปบ้างแล้วหรือ แก้ไขได้แล้ว การทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นกุญแจที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา”

Kuslan and Stone (1969) ได้ให้นิยามเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลว่า “เป็นการค้นหาหลักฐานหรือสาเหตุของปัญหาเพื่อทดสอบสมมติฐานและจัดองค์ประกอบของข้อมูลในลักษณะของสาเหตุแห่งปัญหา และพื้นฐานที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา”

Mouly (1970) กล่าวว่า “การเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การศึกษาอธิบายเพื่อจำกัดวงของข้อมูลปัญหาให้แคบเข้าจนสามารถจับประเด็นที่สำคัญได้ การศึกษารายละเอียดของข้อมูล ตลอดจนแหล่งวิทยาการที่จะไปแสวงหาข้อมูลนั้น ๆ”

Smith (1970) กล่าวว่า “การเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การทดลองทฤษฎีตามสถานการณ์ที่ควบคุมไว้ การสังเกต การจดบันทึกและแปลพฤติกรรมของปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ที่ถูกควบคุม”

Bernard (1972) ได้กล่าวถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลสรุปได้ดังนี้คือ ถ้าเรารู้ว่าข้อมูลใดมีค่าควรแก่การสืบเสาะค้นคว้าหรือรู้ว่าจะเกิดอย่างไรจึงจะได้วิธีการที่จะให้ผลดีที่สุด และสามารถจะคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่า ผลของการค้นคว้าจะออกมาเป็นอย่างไร สิ่งเหล่านี้เป็นผลจากการที่จิตมีข้อมูลที่รับมาสะสมไว้ก่อนเป็นอย่างดีแล้ว การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสนับสนุนความสามารถของเรา

Maccraken et al. (1976 อ้างถึงในสุวิทย์ นิยมคำ, 2531) ได้อธิบายเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลสรุปได้ว่า การที่จะทดสอบว่าสมมติฐานที่สร้างไว้ถูกหรือผิดก็จะต้องมีหลักฐานยืนยัน ฉะนั้นการรวบรวมหลักฐานหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องจึงขาดไม่ได้ จะต้องมีการเปรียบเทียบวิธีวิทยาศาสตร์ หลักฐานที่ว่านี้อาจจะได้จากการสังเกตข้อเท็จจริงปลีกย่อยจาก การทดลอง ฉะนั้นจึงต้องมีการทดลองเพื่อทดสอบสมมติฐานหรืออาจได้มาจากการสำรวจหา ข้อเท็จจริงจากแหล่งภายนอก การซักถามจากผู้ทรงภูมิปัญญา การสังเกตปรากฏการณ์ การอ่านจากเอกสาร เมื่อได้หลักฐานเพียงพอแล้วก็นำหลักฐานนี้ไปแปลผลและลงข้อสรุปในขั้นต่อไป

Best (1981) กล่าวว่า “การเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การเลือกประเด็นที่สำคัญในการแสวงหาข้อมูลและการเลือกวิธีที่ถูกต้อง รวดเร็วและแม่นยำในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการจัดระเบียบข้อมูลนั้น ๆ”

Cleave (1997) กล่าวว่า “การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการทดสอบสมมติฐานซึ่งอาจทำได้ด้วยการทดลอง เพราะการทดลองเป็นวิธีการตรวจสอบสมมติฐานว่าเป็นจริงหรือไม่”

วารี ธีระจิต (2526 อ้างถึงใน จักรทอง เบ้าจรรยา, 2527) กล่าวว่า “การทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการวางแผนเพื่อจะหาวิธีให้ได้คำตอบจากปัญหาต่าง ๆ การทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลอาจจะได้จากการอ่านหรือการทดลอง แล้วจัดบันทึกรายละเอียดของข้อมูลนั้นไว้ นอกจากนี้ยังรวมถึงการรู้แหล่งวิทยาการที่จะไปแสวงหาข้อมูล ตลอดจนการพิจารณาเลือกข้อมูลให้ได้ตรงประเด็นปัญหาให้ได้มากที่สุด”

วันชัย ศุภนคร (2527 อ้างถึงใน จักรทอง เบ้าจรรยา, 2527) ได้กล่าวถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลว่า “เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา โดยการค้นหาสาเหตุและรายละเอียดของปัญหานั้น ๆ การรวบรวมข้อมูลควรรู้จักรวบรวมความคิดเห็นและทฤษฎีมาใช้ในการพิจารณาเลือกข้อมูลที่ถูกต้อง มีประสิทธิภาพตรงกันกับปัญหาของตน วิเคราะห์ได้ว่า อะไรเหมือนกัน อะไรแตกต่างกัน พิจารณาได้ว่าข้อมูลเพียงพอหรือไม่”

จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช (2542) ได้กล่าวถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลว่า “จากสมมติฐานจะได้แนวทางในการตอบปัญหา นั่นคือได้ทราบว่าจะส่งผลกระทบต่ออะไร ส่งผลกระทบอย่างไรและจะพบอะไรถ้าสมมติฐานเป็นจริง นั่นก็คือนิรนัยแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสมมติฐาน”

สรุปได้ว่า การรวบรวมข้อมูล หมายถึง การรวบรวมหลักฐานหรือข้อมูลมายืนยันหรือมาหักล้างสมมติฐาน

(4)การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) เป็นขั้นตอนต่อจากการตั้งสมมติฐาน ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ ดังนี้

Dewey (1909) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลว่า “เป็นข้อเท็จจริงรวบยอดในความจริงที่ซับซ้อนและแยกแยะข้อเท็จจริงนั้นให้แตกย่อยลงไปเป็นข้อเท็จจริงที่เล็กลง โดยทำให้เกิดภาวะที่แตกต่างกันที่ละเอียดอ่อนให้มากภาวะที่สุดเท่าที่จะมากได้ นอกจากนี้การวิเคราะห์ข้อมูลยังให้ประโยชน์ในด้านเพิ่มความแจ่มแจ้งแก่ข้อเท็จจริงอีกด้วย”

Warner (1965) กล่าวว่า “การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวางหลักการหรือลงความเห็นที่จะสรุปตามข้อมูลและมีความซาบซึ้งพอใจในหลักการหรือความเห็นที่วางไว้”

Kochhar (1967) ให้คำนิยามการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ สรุปได้ว่า การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการแยกแยะปัญหาให้เป็นส่วนย่อย ๆ เพื่อที่เราจะได้พบส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรา

อยู่แล้วหรือเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ เป็นกระบวนการคลี่คลายปัญหาหรือควบคุมความเป็นไปของปัญหา เพื่อที่จะได้รู้ถึงแง่มุมที่ซ่อนอยู่ เริ่มด้วยการที่รู้ว่าอะไรที่เราต้องการค้นหา แล้วคิดถึงขั้นตอนไปและความเป็นไปได้ที่จะเชื่อมโยงสิ่งที่เราไม่รู้เข้ากับสิ่งที่เรารู้แล้ว เพื่อที่จะนำไปสู่ผลที่เราต้องการ นอกจากนี้ยังหมายถึงการคลี่คลายปัญหา การพิสูจน์สมมติฐาน

Skinner (1968) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์สรุไปได้ว่า คือการประเมินหนทางที่เป็นไปได้ เป็นขั้นตอนของการพิจารณาว่าถ้าหนทางแก้ปัญหานั้น หากปฏิบัติไปแล้วจะได้รับผลอย่างไรบ้าง ความสำเร็จในขั้นนี้ขึ้นอยู่กับเชาวน์และไหวพริบ ตลอดจนการจินตนาการถึงรายละเอียดทุกอย่างอย่างระมัดระวังและแม่นยำว่า ทางแก้ไขปัญหานั้นจะทำให้ปัญหาลุ่ลวงไปด้วยเหตุผลใดกันแน่ รวมทั้งพิจารณาข้อเท็จจริงทั้งหมด หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การทดสอบหนทางที่จะแก้ปัญห หรือการทดสอบสมมติฐานนั่นเอง

Kuslan and Stone (1969) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลว่า “คือการประเมินความมีเหตุผลที่เชื่อถือได้ของสมมติฐาน ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขสมมติฐานใหม่ ถ้าจำเป็น และการกำหนดหลักการ ทฤษฎี ของสมมติฐาน การตีความ การอธิบาย กระบวนการของการพิสูจน์”

Mouly (1970) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลว่า “คือการศึกษารายละเอียดของข้อมูลพื้นฐาน การพิสูจน์ การทดสอบ การตีความสมมติฐานว่าสามารถนำไปสู่การยอมรับหรือไม่”

Smith (1970) ได้กล่าวว่า “การวิเคราะห์ข้อมูลหมายถึง การสรุปซึ่งได้รับการพิสูจน์จากเหตุผลและสมมติฐานก่อนที่จะนำไปใช้หรือนำไปปฏิบัติ”

Bernard (1972) กล่าวว่า “การวิเคราะห์ข้อมูลคือ การกระตือรือร้นที่จะค้นหาคำตอบ ทดสอบสมมติฐานและตั้งข้อสรุป เป็นการทดสอบตามทฤษฎีหรือการทดสอบตามสถานการณ์ เป็นการให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา ข้อมูลที่ได้มาใหม่อาจจะเห็นเหตุทำให้ต้องเปลี่ยนแปลงสมมติฐาน หรืออาจเป็นสิ่งยืนยันสมมติฐานเดิมและการยอมรับเดิมก็ได้”

Jacobson and Bergman (1980) กล่าวว่า “การวิเคราะห์ข้อมูลคือ การพิสูจน์ข้อเท็จจริงหรือการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยพิจารณาจากความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนการทดลอง ค้นคว้า ศึกษากระบวนการ หาประจักษ์พยาน ข้ออ้างอิง และการลงมือปฏิบัติแก้ไข”

Best (1981) กล่าวว่า “การวิเคราะห์ข้อมูลคือ การตั้งข้อสรุป การพิสูจน์สมมติฐานว่าจะยอมรับหรือไม่ยอมรับหรือขยายสมมติฐานทดสอบสถานการณ์เฉพาะเป็นพิเศษ

Koning (1994) กล่าวว่า “การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้”

มังกร ทองสุขดี (2523) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลว่า “เป็นการนำผลของการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการพิสูจน์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อเป็นการยืนยันตามสมมติฐานที่ได้วางไว้”

วันชัย ศุภนคร (2527 อ้างถึงในจักรทอง เป้าจรยา, 2527) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลว่า “การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์แยกแยะว่าเป็นไปตามสมมติฐานหรือไม่ และเป็นการตีความหมายของข้อมูล และการตรวจสอบผลเป็นเป็นการยืนยัน”

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2530) กล่าวว่า “การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาจัดระเบียบให้อยู่ในรูปแบบที่อ่านเข้าใจง่ายขึ้น จากนั้นจึงคิดหารูปแบบการนำเสนอผลการวิเคราะห์ ซึ่งอาจเป็นกราฟหรือตารางโดยยึดหลักว่าให้เป็นรูปแบบที่ง่ายและทำให้เกิดความเข้าใจได้กระจ่าง ๆ ที่สุด”

จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช (2542) กล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูลว่า “จากสมมติฐานการวิจัยจะได้แนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลก็คือ การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ การวิเคราะห์ข้อมูลจะเน้นที่การทดสอบสมมติฐานมิใช่พิสูจน์สมมติฐาน”

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการพิจารณาแยกแยะข้อมูลเพื่อบรรยายลักษณะของข้อมูลที่มีอยู่ ว่าสอดคล้องกับสมมติฐานหรือไม่ ซึ่งอาจจะต้องใช้ทักษะอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ทักษะการสังเกต การคำนวณ เป็นต้น”

(5)การสรุปผล (Conclusion) หรือการสรุปความรู้ใหม่ เป็นการย้ายผลการวิเคราะห์ข้อมูล หรือผลการพิสูจน์สมมติฐาน มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการสรุปความรู้ใหม่ หรือการสรุปผลไว้ ดังนี้

Skinner (1968) กล่าวว่า “ผลจากการทดสอบสมมติฐานหรือการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการสรุปความรู้ใหม่ และเมื่อพิจารณาทุกปัจจัยแล้วสามารถจะได้อธิบายของการแก้ปัญหาได้”

Mouly (1970) กล่าวว่า “การสรุปผลเป็นเรื่องของการอธิบายการสรุปผลสามารถตอบคำถามหรือสมมติฐานของปัญหาได้ ถ้าไม่สามารถสรุปผลได้จะต้องกลับไปวิเคราะห์

ข้อมูลใหม่ และการสรุปผลเป็นการแสดงความหมาย ความจริงของผู้ตรวจสอบสมมติฐานอย่างไม่บิดบังตามข้อมูลที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์จนเป็นที่ยอมรับ”

Bernard (1972) กล่าวว่า “การสรุปความรู้ใหม่เป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการแก้ปัญหา และมีนักการศึกษาเป็นจำนวนมากได้เอาขั้นสรุปความรู้ใหม่มารวมไว้กับขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล”

Maccraken et al. (1976) อ้างถึงในสุวัติก์ นิยมคำ (2531) ได้อธิบายถึงการสรุปความรู้ใหม่ว่า “เมื่อมีหลักฐานหรือข้อมูลพร้อมแล้ว ก็นำข้อมูลนั้นมาตีความหมาย มาพิจารณาหาความจริงที่เกิดขึ้นในข้อมูล เพื่อที่จะลงข้อสรุปต่อไป การสรุปนี้ก็คือการยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐาน (ถ้ามี) ถ้ายอมรับก็นำไปสู่การสร้างเป็นกฎหรือทฤษฎีต่อไป บางครั้งอาจจะได้ปัญหาใหม่ที่จะศึกษาหาความรู้ต่อไปได้”

Cleave (1997) กล่าวว่า “การสรุปผล เป็นการสรุปใจความสำคัญของผลที่ได้จากการทดลองและอธิบายความสอดคล้องกับสมมติฐาน”

มังกร ทองสุคติ (2523) กล่าวว่า “การสรุปผลคือ การนำเอาผลของการวิเคราะห์ไปใช้ ซึ่งการสรุปผลนี้เป็นผลสรุปที่ได้จากข้อมูลต่าง ๆ”

วันชัย ศุภนคร (2527 อ้างถึงในจักรทอง เบ้าจรรยา, 2527) กล่าวว่า “การสรุปผลเป็นการสรุปผลที่แน่นอนว่า ข้อเท็จจริงของปัญหานั้นคืออะไร กล่าวง่าย ๆ ก็คือ เป็นการตรวจสอบ คำตอบหรือผลการวิเคราะห์ข้อมูลนั่นเอง”

จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช (2542) กล่าวถึงการสรุปความรู้ใหม่ไว้ว่า “ผลการวิเคราะห์ข้อมูลไม่ว่าจะค้านหรือสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ก็ตามก็คือความรู้ใหม่ นักวิทยาศาสตร์หรือนักวิจัยจะเสนอสิ่งที่ตนพบจากการศึกษาทดลองหรือวิจัยโดยการอุปนัย เพื่อเผยแพร่หรือเก็บไว้เป็นหลักฐานต่อไป การเสนอข้อค้นพบจะเสนอตามผลการวิเคราะห์แล้วสรุปประเด็นเป็นคำตอบหรือคำอธิบายสิ่งที่เป็นปัญหาที่ระบุไว้แต่ต้น”

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543) ได้อธิบายเกี่ยวกับการสรุปความรู้ใหม่สรุปได้ว่าการสรุปความรู้ใหม่เป็นการรวบรวมผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเขียนสรุปเพื่อตอบปัญหาที่ศึกษา การเขียนสรุปผลนี้ควรเขียนให้มีลำดับสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาหรือสมมติฐาน”

สรุปได้ว่า การสรุปผล คือ การสรุปใจความสำคัญหรือการพยายามอธิบายลักษณะของข้อมูล สรุปความสัมพันธ์ของข้อมูล การสรุปผล สามารถตอบคำถามหรือสมมติฐานของปัญหาได้

(6) การนำเสนอ (Presentation) เป็นวิธีการในการสื่อสารถ่ายทอดข้อมูล เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในรูปแบบการนำเสนอด้วยวิธีต่าง ๆ

ประเภทของการนำเสนอ (Type of Presentation)

1. การนำเสนอโดยวิธีธรรมชาติ (Nature Presentation) เช่น ทำตัวอย่างให้ดู สาทิตให้เห็นโดยใช้พฤติกรรมตามธรรมชาติ
2. การนำเสนอด้วยการพูด (Oral Presentation) เช่น พูดและแสดงให้เห็นจริง
3. การนำเสนอด้วยสื่อต่าง ๆ (Presentation Media) เช่น สิ่งพิมพ์ โปสเตอร์ วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ นิทรรศการ
4. การนำเสนอโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย (Hi-technology Audiovisual Aids)
5. การนำเสนอด้วยวิธีการผสมผสาน (Presentation by Integration)

จากรูปแบบการนำเสนอข้างต้น ขั้นตอนที่ 6 ของกระบวนการวิจัย คือ การนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการนำเสนองานวิจัย คือ การจัดนิทรรศการและการเสวนาทางวิชาการ จากการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน

จากขั้นตอนวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ทั้ง 6 ขั้นตอน ผู้วิจัยสรุปเป็นแนวคิดกระบวนการวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ซึ่งจะนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 รายละเอียดแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวิจัย

ขั้นตอนกระบวนการวิจัย	รายละเอียด
1.การกำหนดปัญหา	การกำหนดสิ่งที่เกิดความสงสัย สนใจ ต้องการหาคำตอบหรือหาแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับสิ่งที่สงสัยนั้น
2.การตั้งสมมติฐาน	การคาดคะเนคำตอบของปัญหาที่สงสัยบนพื้นฐานของ ข้อมูลที่สนับสนุน ประสบการณ์ที่ผ่านมา ซึ่งอาจได้มาจากการศึกษา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการสังเกตเบื้องต้นแล้วนำข้อมูลที่ได้มาอุปนัยเพื่อให้ได้ข้อสรุปแล้วตั้งเป็นสมมติฐาน
3.การรวบรวมข้อมูล	การรวบรวมหลักฐานหรือข้อมูลมายืนยันหรือมาหักล้างสมมติฐาน
4.การวิเคราะห์ข้อมูล	การพิจารณาแยกแยะข้อมูลเพื่อบรรยายลักษณะของข้อมูลที่มีอยู่ ว่าสอดคล้องกับสมมติฐานหรือไม่ ซึ่งอาจจะต้องใช้ทักษะอื่น ๆ ร่วมด้วย
5.การสรุปผล	การสรุปใจความสำคัญหรือการพยายามอธิบายลักษณะของข้อมูล สรุปความสัมพันธ์ของข้อมูล การสรุปผล สามารถตอบคำถามหรือสมมติฐานของปัญหาได้
6.การนำเสนอ	วิธีการในการสื่อสารถ่ายทอดข้อมูล เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในรูปแบบการนำเสนอด้วยวิธีต่าง ๆ

2.2.4 บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการวิจัย

สำหรับบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการวิจัยในการวิจัยแต่ละขั้นตอน ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัย	บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการวิจัย
ระบุปัญหาการวิจัย	ครูจะอย่างไร ผู้เรียนจึงจะสามารถระบุปัญหาการวิจัยได้ชัดเจน - ครูควรสอนและฝึกทักษะการสังเกตปัญหา ตั้งคำถาม รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา และระบุปัญหาที่แท้จริง
ตั้งสมมติฐาน	ครูจะอย่างไร ผู้เรียนจึงจะสามารถตั้งสมมติฐานได้ - ครูควรสอนและฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล หาสาเหตุ คาดเดาคำตอบของปัญหาอย่างมีหลักการและมีหลักฐานรองรับและตั้งสมมติฐานที่เหมาะสม
พิสูจน์ ทดสอบสมมติฐาน	ครูจะอย่างไร ผู้เรียนจึงจะสามารถพิสูจน์ ทดสอบสมมติฐานได้ - ครูควรสอนและฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยและวิธีการในการออกแบบ การพิสูจน์หรือทดสอบสมมติฐานที่เหมาะสมกับศาสตร์ของเรื่องที่วิจัย
รวบรวมข้อมูล	ครูจะอย่างไร ผู้เรียนจึงจะสามารถรวบรวมข้อมูลได้ - ครูควรสอนและฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาแหล่งข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีการสร้างเครื่องมือที่เหมาะสมกับศาสตร์ของเรื่องที่วิจัย
วิเคราะห์ข้อมูล	ครูจะอย่างไร ผู้เรียนจึงจะสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ - ครูควรสอนและฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการที่เหมาะสมกับศาสตร์ของเรื่องที่วิจัยในการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้สถิติต่างๆ การกำหนดเกณฑ์ประเมิน และการนำเสนอข้อมูล
สรุปผล	ครูจะอย่างไร ผู้เรียนจึงจะสามารถสรุปผลได้ - ครูควรสอนและฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการสรุปข้อมูล และการตอบสมมติฐาน

ที่มา ทิศนา ขัมมณี (2548)

2.3 กระบวนการวิจัยกับกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ในการเรียนการสอนสังคมศึกษาคควรสนับสนุนให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งมโนทัศน์และหลักการ ซึ่งเป็นความรู้ที่สูงกว่าข้อเท็จจริงที่ผู้เรียนไม่สามารถจะจดจำได้หมด การพัฒนาหลักการทางสังคมวิทยาในการเรียนการสอนสังคมศึกษาจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดแบบวิเคราะห์ วิวิจารณ์ ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา และสามารถนำหลักการที่ผู้เรียนสรุปได้นี้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ (สุมนทิพย์ บุญสมบัติ, 2555)

กิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญในวิชาสังคมศึกษา โดยเฉพาะในเนื้อหาที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยจะศึกษาการเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นการศึกษาทางด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โดยรายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) ส 31211 เส้นหางกอก ที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการศึกษาคครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) วัฒนธรรมดั้งเดิม คือ การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในชุมชนนั้น ๆ 2) ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง คือ การศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ 3) เรียนรู้ผลกระทบ คือ การเตรียมรับสภาพผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ 4) ค้นพบการพัฒนา คือ แนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ สุมนทิพย์ บุญสมบัติ (2555) ที่ได้สรุปจากการศึกษารวบรวมตำรา/หนังสือเรียนของนักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียงของประเทศสหรัฐอเมริกา ตัวอย่างเช่น แบงคส์ (Banks, 1977) จาโรลิเมค (Jarolimiek, 1976) และฟรีแลนด์ (Freeland, 1991) สรุปได้ว่า การสอนสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาในวิชาสังคมศึกษามีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังต่อไปนี้ 1.ด้านสังคมวิทยา ได้แก่ 1) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในระบบสังคมและปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผู้เรียนเป็นสมาชิก การศึกษาสังคมวิทยาจะช่วยอธิบายข้อเท็จจริง มโนทัศน์และหลักการที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนในประเทศและในโลก โดยแสดงให้เห็นระบบสังคมที่มีโครงสร้างชัดเจนด้วยการจัดแบ่งบทบาทและหน้าที่ของสถาบันต่างๆ ในสังคมอย่างแจ่มชัด 2) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการที่เกิดขึ้นในสังคมซึ่งมีทั้งการติดต่อสื่อสารกัน การร่วมมือกัน การประนีประนอมกัน การขัดแย้งกัน และการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์พฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ 3) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาวิธีการคิดและแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากนักสังคมวิทยาได้ศึกษาและวิจัยประเด็นต่าง ๆ ตามภาวะความเป็นจริงในสังคม โดยใช้ระเบียบ วิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ อันทำให้ข้อมูลที่ไดมามีความเที่ยงตรงและถูกต้อง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์หาเหตุผล และแนวทางแก้ไขปัญหาสังคม ตลอดจนการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดแก่ชุมชน และสังคมที่ตนอาศัยอยู่ 4) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาเจตคติและค่านิยมที่ดีและถูกต้องในสังคม เนื่องจากเนื้อหาวิชาสังคมวิทยาจะเกี่ยวข้องกับเจตคติและค่านิยม ซึ่งใช้ตัดสินว่าอะไรดี อะไร

เลว อะไรถูกต้องอะไรไม่ถูกต้อง อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นกฎเกณฑ์และระเบียบประเพณีที่สังคมยึดถือและดำรงรักษาไว้ในสังคมให้อยู่ถาวรสืบไป จึงมีประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างยิ่งในการพัฒนาด้านเจตคติที่ผู้เรียนควรยึดถือเป็นแบบอย่าง และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมต่อไป

2.ด้านมานุษยวิทยา ได้แก่ 1) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในแบบแผน พฤติกรรมหรือวัฒนธรรมของมนุษย์แต่ละชนชาติในทุกแง่มุม ทั้งนี้ เพราะวิชามานุษยวิทยานั้นจะเน้นการศึกษามนุษย์ในแง่ของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง ความเชื่อ ค่านิยม สาธารณสุข เทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม รวมทั้งพัฒนาการด้านเพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์โดยสมบูรณ์ 2) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการของวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพราะวัฒนธรรมเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้โดยผ่านการกระทำระหว่างกันของสังคมกับมนุษย์คนอื่น ๆ ในสังคม กระบวนการของวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มนุษย์ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งที่เรียกว่า “การขัดเกลาทางสังคม” (socialization) หรือ “การรับวัฒนธรรมเข้ามาไว้ในตัวเรา” (enculturation) นอกจากนี้ ยังมีการผสมผสานทางวัฒนธรรม การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอีกด้วย 3) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และฝึกฝนทักษะตามวิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยา ทั้งนี้ เพราะทฤษฎีต่าง ๆ ที่นักมานุษยวิทยาสร้างขึ้นนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่แล้วเป็นการใช้วิธีการเชิงเปรียบเทียบเพื่อหาลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติ หรืออาจใช้แนวความรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ที่ตนสนใจ โดยผ่านขั้นตอนการวิจัยตามระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ที่เรียกว่า “การวิจัยภาคสนาม” และ “การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม” ดังนั้น กระบวนการศึกษาวิจัยของนักมานุษยวิทยานี้เองที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นแนวทางในการสืบสวน ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ และการใช้เหตุผลเชิงเปรียบเทียบเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิชาอื่น ๆ และวิชาอื่น ๆ ในขั้นสูงต่อไป 4) เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพราะวัฒนธรรมให้คุณค่าโดยผ่านค่านิยมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ค่านิยม คือมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับโดยคนจำนวนมากของสังคมว่า สิ่งใดเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมพอใจจึงเป็นเครื่องวัดสิ่งมีค่าในสังคม ควรที่ผู้เรียนจะได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมด้วยการอนุรักษ์ถ่ายทอดและดำรงรักษาสืบไป

ในส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถจะนำมาใช้ในวิชาสังคมศึกษาได้ มีวิธีการสอนหลายวิธี ได้แก่ การสืบสวน สอบสวน การแก้ปัญหา การสืบหาข้อเท็จจริง การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ การพัฒนามโนคติและหลักการ การบรรยาย การบอก/อธิบาย การสาธิต การใช้คำถาม การอภิปราย การใช้เกม การใช้สถานการณ์และเกมจำลองสถานการณ์ การแสดงบทบาทสมมติ การใช้ตำรา/หนังสือเรียน การทำโครงการ การทำรายงาน การเรียนแบบศูนย์การเรียน การออกสนาม การสัมภาษณ์ การสำรวจ ฯลฯ (สุนนทิพย์ บุญสมบัติ ,2555) ดังตัวอย่างการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการสำรวจและการสัมภาษณ์ (สุนนทิพย์ บุญสมบัติ ,2555) ดังต่อไปนี้

การสำรวจ (survey) เป็นวิธีการที่นักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาใช้ในการรวบรวมข้อมูลต้องการสอบถามประชากรจำนวนมากในชุมชนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความเป็นจริงในสังคม หรืออาจเรียกว่าเป็น การวิจัยแบบสำรวจ (survey research) โดยใช้เทคนิคสำคัญของการตั้งคำถามและการสัมภาษณ์ หรืออาจผสมผสานทั้งสองวิธีเข้าด้วยกันเพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชีวิตสังคมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ลักษณะครอบครัว ทิศนคติทางการเมือง เป็นต้น

การสัมภาษณ์ (interview) เป็นการหาข้อความหรือเรื่องราวจากบุคคลโดยอาศัยการสนทนาตามหลักการวิชาชีพ การสัมภาษณ์อาจกระทำเพื่อการศึกษาวิเคราะห์งานการวิจัย หรือเพื่อช่วยในการปฏิบัติงานทางสังคมได้

ผู้วิจัยได้นำกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นสังคมวิทยาและมานุษยวิทยามาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับกระบวนการวิจัย เพื่อที่จะได้นำมาใช้เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนมีมีนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 กระบวนการวิจัยกับกิจกรรมการเรียนการสอน

กระบวนการวิจัย	กิจกรรมการเรียนการสอน
1. การกำหนดปัญหา	<ul style="list-style-type: none"> - การสำรวจ - การออกสนาม - การสัมภาษณ์ - การสืบสวน สอบสวน - การใช้คำถาม - การสืบหาข้อเท็จจริง
2. การตั้งสมมติฐาน	<ul style="list-style-type: none"> - การสืบสวน สอบสวน - การสืบหาข้อเท็จจริง - การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ - การใช้คำถาม - การใช้ตำรา หนังสือเรียน
3. การรวบรวมข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> - การสืบสวน สอบสวน - การสืบหาข้อเท็จจริง - การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ - การสัมภาษณ์ - การใช้ตำรา หนังสือเรียน - การสำรวจ - การออกสนาม
4. การวิเคราะห์ข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> - การแก้ปัญหา - การสืบหาข้อเท็จจริง - การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ - การอภิปราย - การใช้ตำราเรียน หนังสือเรียน
5. การสรุปผล	<ul style="list-style-type: none"> - การทำรายงาน - การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ - การอภิปราย
6. การนำเสนอ	การเสวนา : <ul style="list-style-type: none"> - การบรรยาย - การอภิปราย - การจัดนิทรรศการ

2.4 ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

อาร์ุง จันทวานิช (2548) สรุปประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ไว้ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อผู้เรียน โดยผู้เรียนได้รับการพัฒนาการเกิดทักษะการใช้การวิจัยในการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ทฤษฎี แนวคิด หลักการและข้อค้นพบที่มีความหมายมีความเที่ยงตรง รู้จักวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนการแก้ปัญหาหรือการพัฒนา เก็บรวบรวมข้อมูล สรุปผลนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ นอกจากนี้ ผู้เรียนมีโอกาสได้รับการพัฒนาทักษะการคิด (Thinking Skills) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving and Resolution Skills) ทักษะการบริหารจัดการเวลา (Time Management Skills) ทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) ทักษะประมวลผล (Computer Skills) และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning Skills)

2. ประโยชน์ต่อครู ทำให้ครูมีการวางแผนทำงานในหน้าที่ของตนอย่างเป็นระบบ ได้แก่ วางแผนการสอน ออกแบบกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ประเมินผลการทำงานเป็นระยะโดยมีเป้าหมายชัดเจนว่าจะทำอะไร เมื่อไร เพราะอะไร และทำให้ทราบผลการกระทำว่าบรรลุเป้าหมายได้อย่างไร

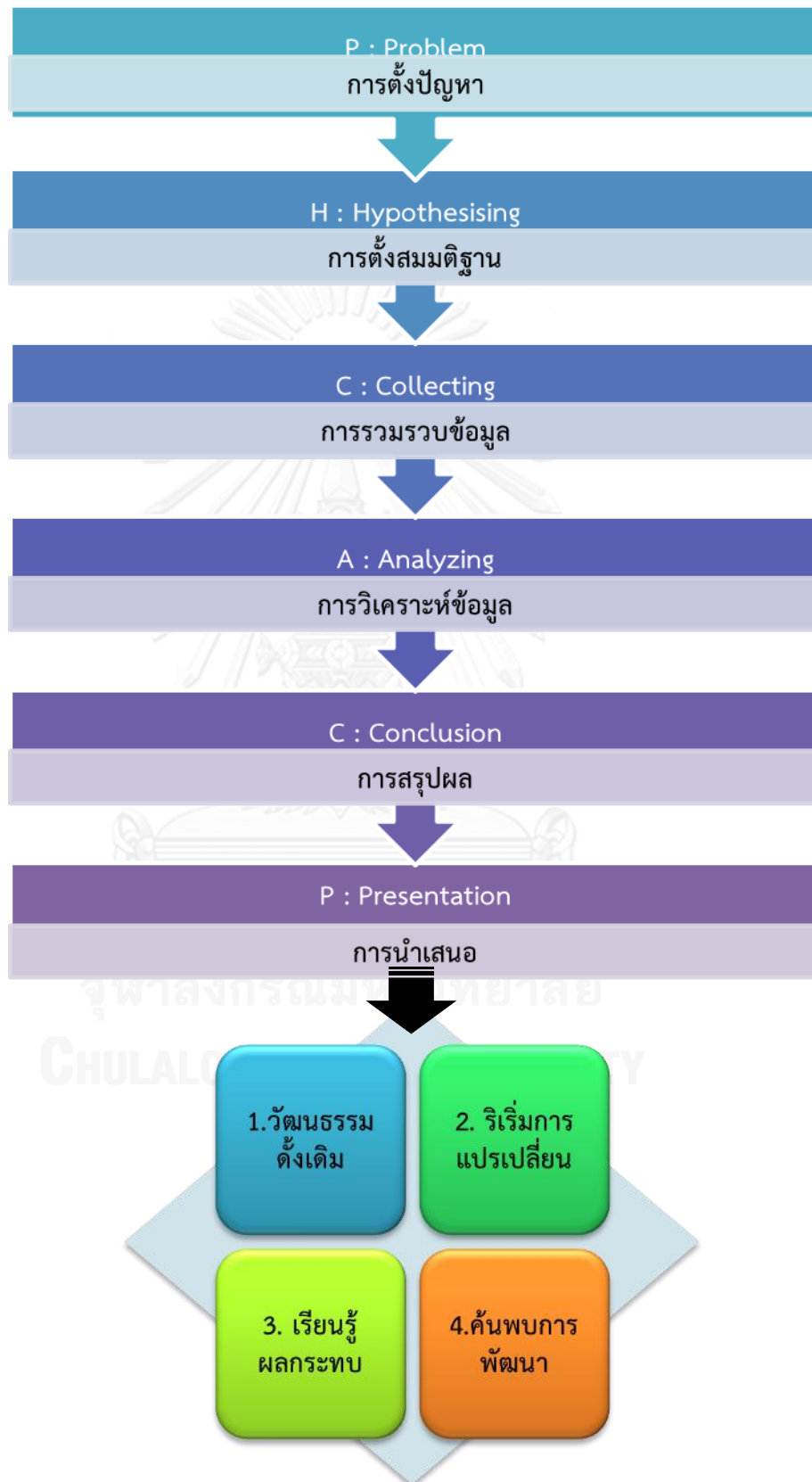
3. ประโยชน์ต่อวงการการศึกษา ซึ่งผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของครู เกี่ยวกับวิธีการจัดการการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนที่ครูแต่ละคน ซึ่งครูแต่ละคนสามารถจะประยุกต์และนำไปใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง

วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2556) กล่าวว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเป็นฐานนี้ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพในการสืบค้นแสวงหาความรู้อย่างมีความสุขด้วยการลงพื้นที่จริง ได้พัฒนาระบบการคิดและได้สร้างองค์ความรู้ที่สะท้อนถึงความเข้าใจในข้อเท็จจริงและ มโนทัศน์ต่าง ๆ โดยสามารถบูรณาการหล่อหลอมให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญา ซึ่งทั้งหมดนี้ก็คือพฤติกรรมบ่งชี้ของการรักความเป็นไทยที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ จนกระทั่งสามารถนำไปใช้ในการค้นคว้าหาความรู้ที่มีอยู่รอบตัวและเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา หรือเรียกว่าเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ผู้เรียนจึงต้องเรียนรู้ที่จะแสวงหาความรู้ได้ด้วยวิธีการของตนเอง การเรียนรู้ที่ตัวเนื้อหาแต่อย่างเดียวยังไม่ใช่เป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้ในยุคปฏิรูปการศึกษาอีกต่อไป

ผู้วิจัยได้สร้างกรอบความคิดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐานคือ นำขั้นตอนกระบวนการวิจัยทั้ง 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1)กำหนดปัญหา (Problem) (2)การตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) (3)การรวบรวมข้อมูล (Data gathering) (4)การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) (5)การสรุปผล (Conclusion) (6)การนำเสนอ (Presentation) ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การสืบสวน สอบสวน การแก้ปัญหา การสืบหาข้อเท็จจริง การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ การบรรยาย การใช้คำถาม การอภิปราย การใช้ตำรา/หนังสือเรียน การทำรายงาน การออกสนาม การสัมภาษณ์ การสำรวจ เพื่อให้ได้แนวคิดการเรียนรู้ชุมชนทั้ง 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1)วัฒนธรรมดั้งเดิม (2)ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง (3)เรียนรู้ผลกระทบ (4)ค้นพบการพัฒนา มาใช้ในงานวิจัยการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ดังแผนภาพที่ 4 แนวคิดการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ดังนี้

แผนภาพที่ 5 แนวคิดการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

3.1 ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง

ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงนั้นย่อมแตกต่างกันไปตามความเข้าใจของนักคิดต่าง ๆ เนื่องจากเป็นเรื่องข้อสมมติของการเปลี่ยนที่แตกต่างกัน การเข้าใจข้อสมมติของการเปลี่ยนแปลงย่อมจะได้ทราบถึงลักษณะสาเหตุและธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีความสำคัญต่อความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมต่อไป

Robert Nisbet (1969) ได้กล่าวถึงข้อสมมติของการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างหลากหลาย ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องของธรรมชาติ เพราะไม่มีใครที่จะสามารถยับยั้งการเปลี่ยนแปลงได้ นักศาสนาจึงมักอธิบายว่าการเกิดแก่เจ็บตายคือความเปลี่ยนแปลงที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์

2. การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งจำเป็น ในที่นี้จะเน้นในลักษณะของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง

3. การเปลี่ยนแปลงเป็นการต่อเนื่อง เพราะมองว่าการเปลี่ยนแปลงมีสาเหตุสืบต่อกันมา เช่น สังคมมีการเปลี่ยนแปลงผ่านขั้นตอนต่าง ๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

4. การเปลี่ยนแปลงเป็นแบบเดียวกัน สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงทุกสังคมในโลกจะมีการเปลี่ยนแปลงเหมือนกัน เพียงแต่ว่าบางสังคมเปลี่ยนแปลงได้เร็วกว่าบางสังคมเท่านั้น ทว่าในปัจจุบันข้อสมมตินี้ได้รับการคัดค้าน เพราะไม่จำเป็นที่ทุกสังคมจะต้องเปลี่ยนแปลงเป็นแบบเดียวกันก็ได้

5. การเปลี่ยนแปลงเป็นอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งใด ๆ จะเกิดจากปัจจัยที่ผลักดันทำให้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เช่น คนเรามีการเจริญเติบโตเพราะรับประทานอาหารอย่างสม่ำเสมอ จึงเกิดการเจริญเติบโตอยู่ตลอดเวลา

จากความหมายธรรมชาติการเปลี่ยนแปลง จึงนำไปสู่ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

3.2 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

นักวิชาการให้ความหมาย การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไว้หลายประการ ซึ่งเป็นคำที่นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้ให้ความหมายเอาไว้แตกต่างกันหลากหลาย ดังนี้

Henry Pratt Fairchild (1955) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นลักษณะหนึ่งของกระบวนการ แบบแผนหรือรูปแบบสังคมซึ่งมีการผันแปรหรือมีการเปลี่ยนแปลง เป็นแนวความคิด หมายถึงผลของการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ อย่างของกระบวนการทางสังคม การ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจก้าวหน้าหรือล่าหลังก็ได้ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรหรือชั่วคราว มีการวางแผนหรือเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวหรือหลายทิศทาง อาจก่อให้เกิดประโยชน์หรือโทษก็ได้

สนิท สมัครการ (2538) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนที่เกิดขึ้นกับพฤติกรรมของคนในสังคมโดยเฉพาะพฤติกรรมสังคม (social behavior) หรือการกระทำทางสังคม (social action) อันสืบเนื่องมาจากการมีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน (social relations)

งามพิศ สัตย์สงวน (2543) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยยึดบรรทัดฐานทางสังคมมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นความแตกต่างในเป้าหมายหรือการทำหน้าที่ของสถาบันสังคม

ผจงจิตต์ อธิคมน์นทะ (2549) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบความสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน และการเปลี่ยนแปลงประเภทที่กล่าวนี้เกิดขึ้นเพราะมีการเปลี่ยนแปลงในกรอบกำหนด ขอบเขตสิทธิและหน้าที่ที่บุคคลจะปฏิบัติต่อกันจากที่เคยกำหนดกันอยู่ก่อน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ กับลูก เปลี่ยนไป ถ้าพ่อแม่เคยมีสิทธิว่ากล่าวห้ามปรามหรืออนุญาตการกระทำของลูก ต่อมาหมดสิทธินั้นไป หรือลูกไม่ยอมรับสิทธินั้นของพ่อแม่ ความสัมพันธ์ระหว่างนายกับบ่าว ซึ่งตั้งแต่เดิมนายมีสิทธิจะขายบ่าวให้คนอื่นไป แต่ต่อมาไม่มีสิทธิที่จะทำเช่นนั้นได้ เพราะฉะนั้นในความหมายนี้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องมีการเพิ่มหรือลดจำนวนของคนในสังคม ไม่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างการแต่งกายหรือวิธีการอยู่อาศัย ฯลฯ เลย

สุริชัย หวันแก้ว (2549) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระหว่างส่วนประกอบของสังคมนั้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่าง ชนบท ชนเมือง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวนี้ย่อมเกิดขึ้นในระดับกลุ่มบุคคลและในระดับสถาบันทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว เครือญาติ การสมรส ครอบเรือน หรือสถาบันการเมืองเศรษฐกิจ ฯลฯ ก็ได้

3.3 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

นักวิชาการให้ความหมาย การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ไว้หลายประการ ซึ่งเป็นคำที่นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้ให้ความหมายเอาไว้แตกต่างกันหลากหลาย ดังนี้

สนธิ สมัครการ (2538) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนในระบบแบบแผนธรรมเนียมประเพณีหรือแนวกำหนดพฤติกรรม

งามพิศ สัตย์สงวน (2543) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง ความแตกต่างในระบบวัฒนธรรมหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบย่อยของวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงในระบบครอบครัวและเครือญาติ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง การขัดเกลาทางสังคมและการศึกษา ระบบศาสนาและความเชื่อ ระบบการแพทย์และสาธารณสุข ระบบการสื่อสาร ศิลปะ และนันทนาการ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ยังหมายถึง ความแตกต่างในองค์ประกอบย่อยของระบบวัฒนธรรม เช่น ความแตกต่างในค่านิยม ความเชื่ออุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรม สัญลักษณ์ สถานภาพและบทบาทโลกทัศน์ รวมทั้งวัฒนธรรม ทางวัตถุด้วย เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับในเวลาที่แตกต่างกันไป เช่น 10 ปี 20 ปี หรือ 50 ปี

ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ (2549) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในความเชื่อ เช่น ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ที่บุคคลเคยมีอยู่ได้เปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงในค่านิยม เช่น ค่านิยมของคนในสังคมในเรื่องการช่วยเหลือเพื่อนบ้านได้เปลี่ยนไปเป็นระบบ “ตัวใครตัวมัน” หรือในเรื่องระบอบการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงในบรรทัดฐาน เช่น จากการมีแต่เพียงกฎหมายมาเป็นกฎหมายอย่างแท้จริง

สุริชัย หวันแก้ว (2549) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์และสร้างขึ้นและที่สำคัญก็คือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยม บรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ การเปลี่ยนแปลงในแง่สิ่งของเครื่องใช้เกิดขึ้นง่ายกว่า แต่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องค่านิยมและสัญลักษณ์มักจะต้องใช้เวลานานและยากเย็นกว่า

จากความหมายการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดังกล่าว สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในส่วนที่เป็นวัฒนธรรมของสังคม ทั้งที่เป็นวัตถุและไม่เป็น

วัตถุ อันได้แก่ ความรู้ ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์และบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งรวมขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ของสังคมด้วย

3.4 ความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้ระบุถึงความแตกต่างระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเอาไว้หลายประการ

Kingsley Davis (1964) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบสังคม นั่นคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและหน้าที่ของสังคม ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมทุกสาขา ได้แก่ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ประชญา ฯลฯ เช่นเดียวกันกับการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบและกฎเกณฑ์ของการจัดระเบียบทางสังคม

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2521) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมองที่โครงสร้างและหน้าที่ของระบบสังคมที่ได้เปลี่ยนไป ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม มองที่วิถีชีวิต ระเบียบแบบแผนที่ได้เปลี่ยนไปจากเดิม เราอาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นการศึกษาเรื่องของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมเรื่องเดียวกัน แต่มองได้สองแง่ เปรียบเสมือนกระดาษแผ่นเดียวมีอยู่สองหน้า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีผลต่อวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมก็มีผลต่อสังคมเช่นเดียวกัน

จากความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดังกล่าว สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางโครงสร้างทางสังคม ทำให้คนในสังคมมีรูปแบบการดำรงชีวิตที่ต่างไปจากเดิม ตามระบบความสัมพันธ์ที่ได้สร้างหรือปรับเปลี่ยนขึ้นมาใหม่ ซึ่งอาจเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย อาจเป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราว และอาจเป็นประโยชน์หรือโทษแก่คนในสังคมนั้นก็ได้ สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในส่วนที่เป็นวัฒนธรรมของสังคม ทั้งที่เป็นวัตถุและไม่เป็นวัตถุ อันได้แก่ ความรู้ ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์และบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งรวมขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ของสังคมด้วย

3.5 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

วิเชียร รักรการ (2529) กล่าวว่า นักสังคมวิทยา มานุษยวิทยา มอสงสังคมเป็นระบบ กระทำการ (System of Action) การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นในระบบสังคมหนึ่ง ๆ ก็ย่อมจะ สามารถพิจารณาสาเหตุออกได้เป็น 2 ประการใหญ่ ๆ ดังแยกพิจารณาได้ต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีสาเหตุมาจากภายในระบบของสังคมเอง
2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีสาเหตุมาจากภายนอกของระบบของสังคม

1. การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุมาจากภายนอกของระบบสังคม

การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุขึ้นมาจากภายในของระบบสังคมนั้นก็คือการ เปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของระบบเอง ไม่มีพลังภายนอกเข้ามาบีบบังคับ และ ตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ยังแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ

1.1 การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) ในสังคมการประดิษฐ์คิดค้นนี้เป็นการ นำเอาเทคนิควิธีการหรือความคิดที่มีอยู่เดิมมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ ๆ เป็นการใช้ความรู้ที่มี อยู่เดิมแล้วสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมา การประดิษฐ์คิดค้นเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง แบบค่อยเป็นค่อยไป คือมีการผสมผสานปรับปรุงอย่างต่อเนื่องกัน การประดิษฐ์คิดค้นนี้ยังจำแนก ออกไปได้อีก 2 ประการ คือ การประดิษฐ์คิดค้นทางวัตถุ (Technological invention) อันได้แก่ รถยนต์ โทรทัศน์ เครื่องบิน หรือ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และการประดิษฐ์คิดค้น ทางสังคม (Social invention) ได้แก่ การคิดสร้างกฎหมายใหม่ ๆ ขนบประเพณีหรือธรรมเนียม ใหม่ ๆ ลัทธิศาสนาใหม่ ๆ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมนั้นเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นในด้านวัตถุหรือทางสังคมก็ตามก็ไม่ใช่ ของง่าย ในสังคมต่าง ๆ นั้นนักคิดเหล่านี้มีไม่มากนัก ดังนั้นผลกระทบที่จะทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงจาก ภายในสังคมนั้น ๆ เองจึงมีน้อย

1.2 การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ของสังคมได้อย่างไม่ครบถ้วน (Imperfect socialization) การอบรมสั่งสอนสมาชิกผู้เยาว์ของสังคมนั้นแต่เดิมมาเป็นหน้าที่ของ ครอบครัวโดยเฉพาะแต่ในสภาพปัจจุบันได้มีสถาบันการศึกษารับช่วงไปอบรมสั่งสอนอีกที่หนึ่ง ทั้งนี้ เพราะว่าสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันได้ทำให้พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยง ครอบครัวมากขึ้น จะกลับบ้านก็เย็นค่ำ เวลาที่จะได้พบปะพูดคุยอบรมสั่งสอนบุตรหลานก็มีน้อยลง ภาระนี้จึงไปตกอยู่กับคนแก่ คนใช้ และโรงเรียน สำหรับกรณีโรงเรียนนั้นถ้าสถาบันการศึกษาอันเป็นที่หวังของพ่อแม่ได้ละเลยในหน้าที่นี้ ก็ย่อมทำให้ผู้เยาว์ที่จะเป็นสมาชิกของสังคมต่อไปขาดความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมของสังคม อันมีผลต่อพฤติกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงไปได้

นอกจากนี้ในบางครั้งพ่อแม่ที่เป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนผู้เยาว์โดยตรงออกไปทำงานนอกบ้านและคงทิ้งให้บุตรหลานของตนต้องอยู่กับคนแก่ที่เป็น ปู่ ย่า ตา ยาย หรือคนรับใช้จะทำให้เด็กขาดความรัก ความอบอุ่น และอาจเลียนแบบนิสัยของ ปู่ ย่า ตา ยาย อันเป็นการเลียนแบบพฤติกรรมข้ามรุ่น กล่าวคือ เกิดการปลูกฝังลักษณะคนรุ่นใหม่จากวัฒนธรรมของคนรุ่นเก่า ทำให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมไม่ถูกต้อง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสังคมที่เขาจะมีชีวิตอยู่ต่อไปในอนาคตได้ เพราะฉะนั้นเราจะสังเกตได้ แม้ว่าสังคมนั้น ๆ จะไม่มีการประดิษฐ์คิดค้นอะไรเลย แต่สังคมก็ยังคงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ดี เพราะสาเหตุอันเนื่องมาจากการอบรมสั่งสอนที่ไม่สมบูรณ์นั่นเอง

2. การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุมาจากภายนอกระบบสังคม

การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุจากภายนอกระบบสังคมนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการติดต่อกันอันเป็นกระบวนการที่มีทั้งการให้และการรับ ทั้งนี้เพราะว่าตามปกติจะมีการปะทะสังสรรค์กันระหว่างวัฒนธรรมของแต่ละสังคมที่เข้ามาติดต่อกัน การเปลี่ยนแปลงจากสาเหตุนี้ปรากฏให้เห็นหลายรูปแบบ ซึ่งในที่นี้จะจำแนกออก 2 ประการ คือ

2.1 การแพร่กระจาย (Diffusion) การแพร่กระจาย หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่จะมาจากการแพร่กระจาย ตัวอย่างเช่น ในสังคมไทยได้รับเอาการแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกในเรื่องเกี่ยวกับการแต่งกาย สวมเสื้อนอก ผูกเนคไท สวมกระโปรง สวมรองเท้าส้นสูง หรือการที่คนไทยรับเอาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

อินเดียในด้านพระพุทธศาสนา รับเอาค่านิยมในด้านความขยันอดทน การเอาประโยชน์จากคนอื่นจากวัฒนธรรมจีน เป็นต้น ทั้งนี้ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีทั้งในด้านวัตถุและที่ไม่ใช่วัตถุ การที่วัฒนธรรมแตกต่างกันมาปะทะกันก็จะเกิดการเปรียบเทียบและวัฒนธรรมเด่นก็จะแผ่กระจายออกไปเมื่อคนส่วนใหญ่เห็นว่าดีก็จะรับเอามาปฏิบัติโดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านวัตถุนั้นง่ายกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ นอกจากนี้การสื่อสารการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วในปัจจุบันมีส่วนช่วยทำให้การแพร่กระจายเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

2.2 การยืมทางวัฒนธรรม (Cultural borrowing) ในปัจจุบันได้มีการขอยืมกันทางวัฒนธรรมระหว่างมิตรประเทศ การยืมวัฒนธรรมนี้จะมีลักษณะของการแลกเปลี่ยน (Exchange) เมื่อมีการยืมแล้วก็จะมีการนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคมนั้น ตัวอย่างเช่น สังคมไทยของเราในปัจจุบันได้มีการยืมวัฒนธรรมตะวันตกมาปรับใช้มากมาย ทั้งภาษาพูด การแต่งกาย ทักษะคดี ค่านิยม ลัทธิการปกครองแบบประชาธิปไตย รถยนต์ รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น วัฒนธรรมตะวันตกนี้เมื่อราว 2,000 ปีมาแล้ว เมื่อเทียบกับวัฒนธรรมจีน อินเดีย และกรีก วัฒนธรรมตะวันตกยังด้อยอยู่มาก วัฒนธรรมตะวันตกต้องยืมวัฒนธรรมกรีก และ

อินเดีย แต่มาในปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปเพราะวัฒนธรรมตะวันตกเด่นขึ้นมา เนื่องจากความเจริญทางเทคโนโลยีมีระบบวิชาการที่ก้าวหน้ากว่า วัฒนธรรมเด่นนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการใช้ประโยชน์ทางวิชาการได้ดีมาก อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมเด่นสมัยหนึ่งอาจเป็นวัฒนธรรมด้อยอีกสมัยหนึ่งก็ได้

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มีทั้งคุณประโยชน์และโทษต่อสังคมแต่ละสังคม กล่าวคือ เมื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น มีการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ มีการเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานที่ดียิ่งขึ้น การพัฒนาประเทศชาติจนประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น หากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นไปเชิงลบหรือเป็นปัญหากับสังคม วัฒนธรรมทางวัตถุก้าวนำการพัฒนาทางด้านจิตใจก็จะทำให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวาย เพราะประชาชนหลงใหลไปกับวัตถุนิยมจนละเลยคุณธรรมจริยธรรม เกิดปัญหาสังคม อาทิ การคุกคามทางเพศ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จึงเป็นเหมือนเหรียญสองด้าน เป็นธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงที่เราควรรับรู้และเข้าใจ เพื่อประโยชน์ในการปรับตัวให้พร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน

3.6 รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

วัชร่า คลายนาทร์ (2530) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมสามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิวัติ (Revolution) หมายถึง ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสถาบันส่วนใหญ่ในสังคม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมสำคัญของสังคมอย่างรุนแรงและรวดเร็ว เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครอง การปฏิวัติมักเกิดขึ้นในกรณีที่สมาชิกเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจต่อสถานะในสังคมของตนเมื่อเปรียบเทียบกับความเป็นอยู่ในอดีต หรือเมื่อเปรียบเทียบกับสังคมอื่น ความรู้สึกเช่นนี้ เรียกว่า Relative Deprivation ทั้งนี้คาร์ล มาร์กซ์ได้เน้นความสำคัญของ Relative Deprivation ว่า นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยในสังคมทุนนิยม กรรมกรจะมีความสุขกับชีวิตในเมืองตราบจนกลุ่มคนดังกล่าวเริ่มเปรียบเทียบกับตนเองกับชนชั้นอื่น และเริ่มตระหนักว่าตนเองเปรียบเสมือนวัตถุที่ถูกใช้ประโยชน์ จึงควรแสวงหาแนวทางที่ดีขึ้น โดยการเปลี่ยนระบบโครงสร้างของสังคม ซึ่งแสดงว่า กรรมกรได้เกิด Relative Deprivation การปฏิวัติต้องใช้ระยะเวลายาวนานในการปรับปรุงโครงสร้างใหม่ให้คงที่ เช่น ปรับปรุงกระบวนการผลิตทางสังคมต่อวัฒนธรรมใหม่ที่เปลี่ยนไปจากเดิม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมดั้งเดิมของสมาชิกด้วยกระบวนการสื่อสารต่าง ๆ

2.การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป (Trends) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่เล็กกะน้อยในระยะเวลานาน นักสังคมวิทยาที่เน้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในรูปแบบนี้คือ เอมีล เดอร์ไคม์ ซึ่งอธิบายการเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบMechanical Solidarity อันเป็นสังคมเรียบง่าย แบบชนบท มีค่านิยมจารีตประเพณี เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวไปสู่สังคมแบบOrganic Solidarity

3.การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน (Everyday Change) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มนุษย์ไม่ค่อยได้สังเกต ดูเหมือนมีอิทธิพลน้อย เพราะสมาชิกไม่รู้ตัว สังคมในยุคปฏิวัติ การเกษตร หรือในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม คนในยุคนั้นไม่ได้ตระหนักว่ายุคของตัวเองมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมเกิดขึ้น แต่คนในยุคหลังได้สังเกตว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมายในช่วงเวลานั้น จนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ตามมา

สรุปได้ว่า รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคมนั้น มี 3 ลักษณะ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิวัติ (Revolution) การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป (Trends) และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน (Everyday Change)

3.7 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม

Henry Pratt Fairchild (1955) กล่าวว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม มีปัจจัยหลายประการ ดังนี้

1.สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพทางภูมิอากาศและภูมิประเทศ เช่น การเกิดแผ่นดินไหว น้ำท่วม ความแห้งแล้ง โลกร้อน เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ทำให้สมาชิกของสังคมนั้นไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้นต่อไปได้ จำเป็นต้องเคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่ไป อาทิ ทะเลทรายในแอฟริกาเหนือ ครั้งหนึ่งเคยอุดมสมบูรณ์และมีประชากรอยู่หนาแน่น เมื่อภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง ดินถูกกัดเซาะ ทะเลสาบนั้นก็ค่อย ๆ เปลี่ยน ในที่สุดก็กลายเป็นที่ราบแห้งแล้ง ถึงแม้ว่าชีวิตในสังคมจะเป็นผลของการเปลี่ยนแปลง แต่ก็เป็นไปได้บ้าง ๆ ซึ่งแทบจะไม่มีทางสังเกตได้ ในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ การเคลื่อนย้ายของกลุ่มชนขึ้นอยู่กับปัจจัยของสภาพแวดล้อม ซึ่งการเคลื่อนย้ายไปสู่สภาพแวดล้อมที่ต่างกันย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม

2.การเปลี่ยนแปลงทางประชากร การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ในขนาดหรือการกระจายของประชากรทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการผลิตอาหารมาก ความสามารถทางการแพทย์ที่จะรักษาชีวิตคนจากโรคร้าย การสาธารณสุขที่ดีทำให้มนุษย์สามารถมีอายุยืนยาวขึ้น รวมถึงการประนีประนอมกันทางการเมืองเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางการค้า ทำให้ไม่เกิดสงครามและการสูญเสียเลือดเนื้อ ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางประชากรก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทาง

วัฒนธรรม เช่น ผู้ที่อพยพเข้าไปใหม่ ถ้ามีจำนวนมากกว่าผู้ที่เดิมเป็นเจ้าของถิ่น ผู้ที่เข้าไปใหม่ก็พยายามเผยแพร่วัฒนธรรมของตน ซึ่งจะก่อให้เกิดการปรับปรุงวัฒนธรรมขึ้นหรือไม่วัฒนธรรมของเจ้าของถิ่นเดิมอาจสูญหายไปก็ได้ เป็นต้น นอกจากนี้ถ้าประชากรในสังคมหนึ่งจำนวนน้อย การขยายการอุตสาหกรรมทำได้ลำบาก เพราะระบบอุตสาหกรรมต้องอาศัยการแบ่งงาน ถ้าคนน้อยก็อาจจะไม่พอ กับตำแหน่งที่มีอยู่หรือการเคลื่อนย้ายประชากรจากชนบทสู่เมือง ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและอาจเป็นปัญหาสังคมก็ได้ เนื่องจากสังคมชนบทและสังคมเมืองมีลักษณะความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน การจะปรับชีวิตจึงเป็นไปได้ลำบาก

3.ทัศนคติและคุณค่า แต่ละสังคมย่อมมีทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกัน ทัศนคติของสังคมที่ยกย่องบูชาบรรพบุรุษ อดีต ความมีเกียรติและการเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่าจะยึดถือ ประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปอย่างช้า ๆ และไม่เต็มใจเปลี่ยน เมื่อวัฒนธรรมคงอยู่เป็นเวลานาน คนในสังคมจะทักท้วงเอาเองว่ามันเป็นเช่นนั้นตลอดไป โดยมองเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างในวัฒนธรรมของชาติตนเป็นสิ่งที่ดีเลิศและถูกต้อง ขณะที่สังคมแบบตะวันตกส่วนมากมักภูมิใจในความก้าวหน้าและทันสมัย ดังนั้น จึงไม่มีสังคมใดที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเท่าเทียมกัน

4.การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อ การประสมกันทางวัฒนธรรม ได้แก่ การที่วัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้มาติดต่อกัน ซึ่งอาจจะเป็นโดยการบังคับข่มขู่หรือโดยสมัครใจหรือโดยการชักชวนก็ได้ สังคมที่อยู่ในขอบเขตของการติดต่อกันจะเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลง เมื่อวัฒนธรรมย่อยได้กระจายเผยแพร่เข้ามา สังคมที่มีการติดต่อกับสังคมอื่นจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ การประสมหรือการติดต่อกันเป็นไปได้หลายรูปแบบ อาทิ การเดินทาง การบังคับทางการเมือง การยึดเป็นอาณานิคม การเผยแพร่ศาสนา

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยสรุปเป็นมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 4 มโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

มโนทัศน์หลัก	มโนทัศน์ย่อย
1. ทุก ๆ สังคมมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เกิดได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และทุกบุคคล ซึ่งมีทั้งพัฒนาการและการถดถอย	<p>1.1 สังคมทุกสังคม วัฒนธรรมทุกวัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นทุกสถานที่ ทุกเวลาและมีความต่อเนื่องกัน</p> <p>1.2 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นตลอดเวลา เหตุการณ์ สถานที่ และบุคคล</p> <p>1.3 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มีทั้งพัฒนาการและการถดถอย</p> <p>1.4 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่มีสังคมใดหลีกเลี่ยงได้ ไม่มีสังคมใดจะอยู่ในลักษณะเดิมได้อย่างสมบูรณ์</p>
2. สังคมที่มีสมาชิกที่มีความแตกต่างหลากหลายทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว	<p>2.1 สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มักจะมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว</p> <p>2.2 สมาชิกในสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม</p>
3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของสังคม	<p>3.1 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมและวัฒนธรรมปัจจัยภายใน คือ จำนวนประชากร ลักษณะทางภูมิศาสตร์</p> <p>3.2 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากปัจจัยภายนอก คือ เทคโนโลยี การสื่อสาร และการคมนาคม</p>

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับการวัดเจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

4.1 ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

4.1.1 ความหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรม

นักการศึกษาและนักวิชาการ ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรม หลากหลายลักษณะ ดังนี้

มณี พะยอมยงค์ (2525) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรมว่า เป็นการตามรักษาวัฒนธรรม การระวังป้องกันวัฒนธรรม

วัลยา โกสุม (2530) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรมว่า เป็นพฤติกรรมของการรักษา การถ่ายทอด และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเดิมให้เหมาะสมกับสภาพอันแท้จริงของสังคม และธรรมชาติที่แวดล้อม เพื่อให้วัฒนธรรมของสังคมหรือของชาติดำรงอยู่ และเจริญงอกงามตลอดไป

สาร สาระทัศนานันท์ (2543) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรมว่า เป็นการตามรักษา ระวัง ป้องกัน การดำรงป้องกันวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งมีอยู่แล้วให้คงมีอยู่ตลอดไป โดยหาทางระวังรักษาและป้องกันมิให้เสื่อมสูญไป คือ ให้คงมีอยู่ และหาทางบำรุงส่งเสริมให้เจริญงอกงามหรือก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพื่อให้คงมีอยู่เป็นของคู่บ้านคู่เมืองไปชั่วกาลนาน

อุดม สมพร (2538) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรมว่า เป็นการป้องกันรักษาสิ่งที่ยอมรับว่ามีคุณค่ามีประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม เมื่อสิ่งมีค่ามีอยู่แล้วก็จำเป็นต้องเก็บรักษาหรือป้องกันมิให้สิ่งมีค่านั้นสูญไป

ฉลา เวชเดช (2539) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรมว่าเป็นการพิทักษ์รักษา และธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน เข้าใจและความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง

ไขแสง ศุขวิวัฒนะ (2540) ได้กล่าวถึงความหมายของการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม คือ การรู้จักรักษาไว้มิให้สูญหายไปให้อยู่ในสภาพคงเดิม

รัตนา ชัยเศรษฐศิริ (2542) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรมว่า เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่คิดแสดงออก ในการกระทำให้วัฒนธรรมของชาติดำรงคงอยู่ได้ โดยใช้กิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ เช่น การส่งเสริม เผยแพร่ รับเข้า ปรับเปลี่ยน เลียนแบบ การสืบสาน การตั้งรับ ผู้นำ ผู้ให้ การเกื้อกูลธรรมชาติ การจดบันทึก และการทำตามคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ ฯลฯ โดยการนำวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ มาจัดกระทำให้สอดคล้องกับธรรมชาติ สภาพแวดล้อม กาลเทศะ อุปนิสัย ค่านิยมของคนไทย และสังคมโลกได้ ย่อมนำมาซึ่งการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติให้สมดุลและยั่งยืนได้ในที่สุด

จากความหมายการอนุรักษ์วัฒนธรรมดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมหมายถึง พฤติกรรมในการตามดูแลสงวนรักษา และปกป้องไว้ ซึ่งสิ่งอันมีคุณค่าสำคัญทางวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดและส่งผ่านมาจากอดีต ทั้งวัฒนธรรมทางด้านวัตถุและวัฒนธรรมร่วมสมัย โดยหาแนวทางหรือวิธีการอนุรักษ์ไว้ เพื่อให้วัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือของชาติ ไม่สูญสิ้นไปกับกาลเวลา ให้เจริญงอกงาม สามารถดำรงคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน และเหมาะสมต่อไป

4.1.2 แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

การอนุรักษ์วัฒนธรรม มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้เสนอในหลายทัศนะ ดังนี้ คณะกรรมการกลุ่มผู้ผลิตชุดวิชาการศึกษากับชีวิตและชุมชน (2523) เสนอหลักของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. การส่งเสริมวัฒนธรรม วัฒนธรรมจะสูญหายไปจากสังคม หรือจะคงอยู่ และเจริญงอกงาม สืบทอดมาได้ก็ต่อเมื่อบุคคลในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ และรู้คุณค่าของวัฒนธรรมนั้นแล้ว ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันไม่ขาดสาย แต่บุคคลจะเกิดความรู้ความเข้าใจได้ก็ต่อเมื่อได้รับการสื่อความหมาย และการถ่ายทอดให้สามารถปฏิบัติด้วยตนเอง ดังนั้นจึงต้องมีการเข้าใจ การชักชวน และส่งเสริมให้มีการประกอบพฤติกรรมนั้น ๆ ด้วยตนเองก่อน จึงจะเกิดความซาบซึ้ง และมองเห็นคุณค่า ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสืบทอด และรักษาสืบของและพฤติกรรมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ

2. การเผยแพร่วัฒนธรรม หลักการอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้นนอกจากจะต้องส่งเสริมให้เป็นที่แพร่หลายในชุมชนของตนแล้ว จำเป็นต้องเผยแพร่ไปสู่ชุมชนและสังคมอื่น นำผลมาสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน กล่าวคือ

2.1 เป็นการพิสูจน์ให้เห็นถึงความคล่องตัว และความดีของวัฒนธรรมนั้นว่า เป็นสิ่งดี งาม สามารถปรับให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมอื่นได้อย่างเหมาะสม

2.2 การแพร่ขยายของวัฒนธรรมจากชุมชนอื่นสร้างความภูมิใจให้แก่บุคคลในชุมชน เป็นแรงจูงใจให้มองเห็นคุณค่าและช่วยกันรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมนั้นสืบต่อไป

2.3 วัฒนธรรมที่แพร่หลายไปสู่วัฒนธรรมอื่นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อประสาน กลมกลืนกับวัฒนธรรมของชุมชนอื่น ซึ่งจะย้อนกลับมาเป็นแบบอย่างการเปลี่ยนแปลงแก่ชุมชนดั้งเดิม ทำให้วัฒนธรรมเจริญงอกงามได้อย่างรวดเร็ว

3. การรับเข้า หมายถึง การรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาสู่ชุมชน ในลักษณะของการประสมประสานกับวัฒนธรรมของชุมชน เพราะวัฒนธรรมจากชุมชนหรือสังคมอื่น ย่อมมีอิทธิพลในฐานะเป็นสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับวัฒนธรรมชุมชนให้เหมาะสมกับกาลสมัยอยู่เสมอ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ชุมชนอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนไว้ได้

4. การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมเป็นมรดกของสังคมที่ถ่ายทอด สืบต่อจากบรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลา ถ้าคนในสังคมรับรู้ แต่รับการถ่ายทอดเอาไว้ แล้วไม่รู้จักปรับปรุงและสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ เพิ่มเติมให้วัฒนธรรมของสังคมให้มีความคล่องตัว และเหมาะสมกับกาลสมัย ในที่สุดวัฒนธรรมนั้นก็จะถูกกลืนและสูญไปจากสังคม ดังนั้นการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมให้เจริญงอกงาม เป็นเอกลักษณ์ของสังคมตลอดไป ดังนั้นการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมให้เจริญงอกงาม จะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และเพิ่มเติมสิ่งแปลกใหม่เข้ามาอยู่เสมอ

ศีกฤทธิ์ ปราโมช (2525) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับหลักของการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. เราต้องสอนให้เด็กเห็นความสำคัญของวัฒนธรรม ว่ามีความสำคัญต่อชีวิตต่อประเทศชาติอย่างไร ต้องชี้ให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรม และปรัชญาแห่งวัฒนธรรมซึ่งจะทำให้มีความเข้าใจมีความรักวัฒนธรรมมากขึ้น

2. เราต้องชี้ให้เด็กทราบว่า เราสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมไปทำไม เพื่อให้เด็กได้เข้าใจจุดมุ่งหมายของการสืบทอดและการเสริมสร้างวัฒนธรรม

3. เราจะสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมอย่างไร วิธีสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมนั้น ต้องรู้ก่อนว่า วัฒนธรรมคืออะไร อะไรเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรม เราจะสืบทอดและเสริมสร้างไปทำไม และเราจะสืบทอดและเสริมสร้างอย่างไร ซึ่งวิธีการต่าง ๆ ในการสืบทอดและเสริมสร้าง วัฒนธรรม จะทำเฉพาะในโรงเรียนยังไม่เพียงพอ จะต้องจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ และสัมผัสประสบการณ์ด้วยตนเองอย่างเพียงพอ ซึ่งจะทำให้เด็กเข้าใจและซาบซึ้งในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ดียิ่งขึ้น

สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525) ได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมวัฒนธรรม อันประกอบด้วย 5 วิธี มีดังนี้

1. การสอบสวน หมายถึง การพิจารณาไตร่ตรอง เพื่อค้นหาความจริงว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านแต่ละอย่าง มีสาระ มีประโยชน์อย่างไร ส่วนใดเป็นแก่นหรือกระพี้ วัฒนธรรมนั้นๆ เหมาะสมกับท้องถิ่นกาลเทศะและบุคคลเพียงใด มีข้อจำกัดในการให้คุณและให้โทษอย่างไร และเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

2. การสะสาง หมายถึง การต้องรู้จักแยกแยะ เลือกเฟ้น และจัดส่วนที่บกพร่องและเป็นโทษทิ้งเสีย การศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อให้รู้ข้อเท็จจริง ให้รู้ปัญหาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข หรือหาทางยับยั้งป้องกัน หรือขจัดไม่ให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาสังคม

3. การซ่อมเสริม หมายถึง การปรับปรุงเสริมแต่ง เพื่อให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น นำส่วนที่ดั่งงามอยู่แล้ว มาพัฒนาแต่งเติมให้เหมาะสมตามกาลสมัย และความเปลี่ยนแปลงของสังคม รู้จักใช้ความรู้ ความคิด วิธีการ และปัจจัยอื่นๆ ช่วยเพิ่มคุณค่าและประสิทธิภาพ

4. การสร้างสรรค์ หมายถึง การคิดค้น พัฒนาให้มีการแตกกอ เพิ่มพูนให้ทวีคุณค่าและหลากหลายยิ่งขึ้น

5. การสื่อสาร หมายถึง การพยายามแนะนำ ชักชวน ให้บุคคลอื่นเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ดั่งงาม มีการหวงแหน ร่วมกันพิทักษ์รักษา ร่วมกันถือปฏิบัติ ร่วมกันทำนุบำรุง

มณี พยอมยงค์ (2525) ได้เสนอหลักของการอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การเก็บรักษาของเก่าแก่ทางวัฒนธรรม อันเป็นผลิตผลทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษสร้างสมมา จำเป็นต้องเก็บไว้เป็นมรดกของตระกูลและของชาติสืบต่อไป

2. ศึกษาวิธีการสืบทอดของบรรพบุรุษ พร้อมกับพัฒนารูปแบบวัฒนธรรมไปด้วย จึงจะทำให้วัฒนธรรมของชาติยั่งยืน

3. ศึกษาค่านิยมทางวัฒนธรรมของชาติโดยส่วนรวม คือ การศึกษาค้นคว้าหาเหตุผลของการเกิดวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อจะได้รู้คุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมนั้น จะได้รับการหวงแหนเอาไว้

4. อนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านให้แพร่หลายไปในหมู่ชนอื่น ๆ เพื่อวัฒนธรรมจะได้จื๋งยั่งยืน

5. การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม เพื่อรวบรวมงานทางวัฒนธรรมอันมีค่า เพื่อป้องกันมิให้สมบัติของชาติสูญหายหรือถูกทำลาย โดยบุคคลที่หวังผลประโยชน์ส่วนตัวและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

6. การรวบรวมผู้สนใจ หรือผู้เชี่ยวชาญให้เข้ามาอยู่ในสถาบันเดียวกัน เพื่อให้การอุปถัมภ์บำรุง สนับสนุนงานทางด้านวัฒนธรรม

7. ศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมระหว่างภาคต่าง ๆ เพราะจะทำให้คนไทย ถิ่นหนึ่ง ๆ รู้จักวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งจะเป็นบันไดสืบทอดสู่ความรักและสามัคคีกัน

8. จัดสอนวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักเรียนทั้งระดับประถมและมัธยมทั่วประเทศ เพื่อให้เด็กมีความรู้อย่างแน่นแฟ้น และไม่ลืมวัฒนธรรมของตน

พระธรรมปิฎก (2537) ท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันประกอบด้วยหลักการดังนี้

1. สืบ หมายถึง การใช้ปัญญาในการสืบสาว ย้อนเรื่องราวในเชิงประวัติศาสตร์ ค้นหาความเป็นมาในอดีต เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรากฐานของวัฒนธรรมของตน และเมื่อสามารถเข้าใจถึงความเป็นมาเป็นไป จึงควรมีการสืบทอดด้วยปัญญาอย่างมีวิธีการเพื่อการเชื่อมโยงเรื่องราวต่อไปข้างหน้า จากปัจจุบันไปสู่อนาคต

2. สาน หมายถึง การจัดสรรปรุงแต่งวัฒนธรรมที่สืบมาจากเดิม ปรับปรุงให้มีรูปแบบที่สอดคล้องเหมาะสมกับยุคสมัย มีชีวิตชีวา และเป็นประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตปัจจุบัน พร้อมจะพัฒนาเป็นฐานของการงอกงามสืบต่อไปในภายหน้า ซึ่งแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ สานสิ่งที่สืบจากอดีตให้เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน สานสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันให้พร้อมที่จะงอกงามต่อไปในอนาคต และสานสิ่งที่ตนมีให้นำขึ้นชมแผ่ความนิยมกว้างออกไปในโลก

รัตน์ บัวสนธ์ และคณะ (2538) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมสามารถทำได้ดังนี้

1. การค้นหาวัฒนธรรมดั้งเดิม ที่ยังมีอยู่โดยใช้มาตรฐานภายในวัฒนธรรมนั้น ๆ เป็นตัววัดความดี และความไม่ดีแล้ว

2. ฟันฟู สิ่งที่ดี แต่คลายความสำคัญไปแล้วนั้นขึ้นมา หรือ

3. ประยุกต์ โดยการตีความสำคัญไปแล้วนั้นขึ้นมา หรือ

4. ประดิษฐ์ คิดค้น ขึ้นมาใหม่โดยอาศัยรากฐานเดิมที่มีอยู่ หรือผสมผสานกับวัฒนธรรมที่ดีจากภายนอก

สาร สาระทัศนันทน์ (2540) ได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมวัฒนธรรมให้เจริญงอกงาม โดยทุกคนในชาติควรร่วมกันปฏิบัติดังนี้

1. ต้องมีการสะสมและสืบต่อเป็นมรดกตกทอดกันไม่ขาดตอน เช่น ภาษาพูดที่เจริญงอกงามมาได้ทุกวันนี้ ก็เพราะมีการสะสมและสืบต่อเป็นประเพณีพัฒนาการคลี่คลายเป็นลำดับมา

2. ต้องมีแปลกใหม่เพิ่มเติมของเดิมสิ่งที่มีมาใหม่นี้ไม่เป็นปฏิปักษ์กับของเดิมและไม่มาก ไม่น้อยเกินไป

3. ต้องส่งเสริมเพื่อให้แพร่หลายในหมู่ของตน และตลอดไปถึงชนหมู่อื่นด้วย เพื่อให้คนอื่นเห็นว่าของเรามีดีอย่างไร

4. ต้องปรับปรุงและแก้ไขให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและสภาพเหตุการณ์เหมาะสมกับสมัยการนำวัฒนธรรมชาติอื่นมาใช้ ควรระวังต้องให้คงวัฒนธรรมของชาติตนไว้ ไม่รู้ทั้งและไม่ควรรับเอาวัฒนธรรมของชาติอื่นทั้งหมด แต่ควรพิจารณารับเฉพาะที่เห็นว่าดีกว่าของตนและต้องปรับปรุงให้เข้ากับวัฒนธรรมเดิมของตนที่เห็นว่าบกพร่องอยู่ในท้องถิ่น

วีรบุรุษ ไทย (2541) ได้นำเสนอกระบวนการรักษา สืบทอดและพัฒนาวัฒนธรรมแยกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. กระบวนการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) มุ่งเน้นการอนุรักษ์ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Concervation the Authennicity) โดยมีขั้นตอนย่อยดังนี้

1.1 ศึกษาให้รู้รูปแบบเนื้อหาของแท้ดั้งเดิม

1.2 จัดทำเอกสารเผยแพร่ให้เด่นชัด

1.3 ทำการทํานุบำรุงอย่างถูกต้อง คือ

- การสงวนรักษา (Preservation)

- การอนุรักษ์ (Conservation)

- การบูรณะซ่อมแซม (Restoration)

- การส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจและซาบซึ้งซึ่งช่วยกันทํานุบำรุงรักษาไว้

2. กระบวนการสืบทอด สร้างสรรค์และพัฒนาวัฒนธรรมร่วมสมัย (Living Culture) จะต้องมีการรักษา สืบทอด ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางสังคม โดยมีขั้นตอนสำคัญ 6 ประการที่เรียกว่า R and D Process คือ

2.1 ศึกษา ค้นคว้าวิจัย เนื้อหาและรูปแบบพิธีกรรมวัฒนธรรมทุกสาขา

2.2 เผยแพร่ จัดทำเอกสารเผยแพร่ให้ชัดเจน

2.3 ทำการทํานุบำรุงรักษาปกป้องไม่ให้วัฒนธรรมต่างชาติ เข้ามากลืนกินวัฒนธรรมท้องถิ่น และวัฒนธรรมชาติ

2.4 มีการสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น และวัฒนธรรมชาติผ่านกระบวนการศึกษา

2.5 มีการคิดค้น สร้างสรรค์ และเปลี่ยน

2.6 มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับโลกร่วมสมัย

นิคม มุสิกคามะ (2542) ได้เสนอแนวทางในการจัดการวัฒนธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง คือ

1. การปกป้องอนุรักษ์ คือ กระบวนการในการทูลถนอมบำรุงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิม ของมนุษย์ เพื่อไม่ให้สูญเสียเอกลักษณ์ และรูปแบบของเผ่าพันธุ์
2. การสืบทอด คือ กระบวนการศึกษาและใช้รูปแบบในการดำรงชีพและประพฤติปฏิบัติวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ ของท้องถิ่นหรือชนชาติ
3. การสร้างสรรค์ พัฒนา คือ กระบวนการสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงรูปแบบวัฒนธรรมแต่ละสาขา แต่จะต้องไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์สำคัญไป

นันทกาญจน์ อาจินจารย์ (2543) ได้เสนอแนวทางในการอนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสานมรดกทางวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

1. การที่หน่วยงานต่าง ๆ ให้การศึกษาหรือความรู้แก่ชุมชนจะทำให้เกิดความภูมิใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ประวัติความเป็นมาของชุมชนในท้องถิ่น จะช่วยให้ชุมชนรุ่นหลังเกิดความหวงแหนและร่วมพิทักษ์รักษา สืบสานให้คงอยู่ตลอดไป
2. การเก็บรวบรวมโบราณวัตถุ สิ่งของเครื่องใช้ เรื่องราวของภูมิปัญญาชาวบ้าน ตำนาน นิทาน วรรณกรรม ตำรายา วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ฯลฯ ไว้เป็นหลักฐานในการศึกษา ค้นคว้า ชื่นชม และนำไปปรับใช้ให้เกิดคุณค่าทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนต่อไป
3. การจัดกิจกรรมให้ชาวบ้านและเยาวชนในท้องถิ่นได้สัมผัสโดยตรง และมีบทบาทในการร่วมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น เป็นการสร้างเงื่อนไขซึ่งใช้ในการทำงาน เป็นสื่อการเรียนรู้ และบ่มจิตวิญญาณในการอนุรักษ์ เช่น การเข้าค่ายวัฒนธรรม การเข้าค่ายอนุรักษ์ เป็นต้น
4. การส่งเสริม เผยแพร่ โดยการให้ข้อมูลข่าวสารและสารัตถะของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น โดยเชิญชวนร่วมงานบุญประเพณี ที่มุ่งเน้นให้เห็นคุณค่าของประเพณี และพิธีกรรมที่กระทำต่อศาสนสถานและศิลปกรรม เป็นการรวมพลังเพื่อจัดกิจกรรมทางประเพณีส่งผลต่อการอนุรักษ์สืบสานมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน
5. การฟื้นฟู เป็นกระบวนการนำองค์ความรู้เดิม หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมมาอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ในบริบททางวัฒนธรรมและสังคมปัจจุบันว่า มีคุณค่าและสามารถนำมาปรับใช้หรือควรรักษาแก่การอนุรักษ์เผยแพร่ใหม่ เพื่อสร้างกรอบความคิดและรวมชุมชนให้เข้มแข็งเกิดความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น เป็นแนวทางในการสร้างค่านิยมที่จะอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อสืบสาน คุณค่าศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเหล่านั้นให้คงอยู่กับท้องถิ่นสืบไป โดยไม่ไปทำลายสภาพแวดล้อมดั้งเดิมเหล่านั้น

วิชัย ภูโยธิน (2552) ได้เสนอแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า และการวิจัยวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งที่มีการรวบรวมไว้แล้วและยังไม่ได้ศึกษา เพื่อทราบความหมาย และความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกของไทยอย่างถ่องแท้ ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต เพื่อให้เห็นคุณค่า ทำให้เกิดการยอมรับ และนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ต่อไป
2. ส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่า ร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่ประชาชนในการปรับเปลี่ยนและตอบสนองกระแสวัฒนธรรม อื่น ๆ อย่างเหมาะสม
3. รณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน ตระหนักในความสำคัญ ของวัฒนธรรม ว่าเป็นเรื่องที่ต้องให้การรับผิดชอบร่วมกันในการส่งเสริมสนับสนุน ประสานงาน การบริการความรู้ วิชาการ และทุนทรัพย์สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม
4. ส่งเสริมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยการใช้ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน
5. สร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจว่าทุกคนมีหน้าที่เสริมสร้าง พื้นฟู และการดูแลรักษา สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่เป็นสมบัติของชาติ และมีผลโดยตรงของความเป็นอยู่ของทุกคน
6. จัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลาง เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงาน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจ สามารถเลือกสรร ตัดสินใจ และปรับเปลี่ยน ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตทั้งนี้สื่อมวลชนควรมีบทบาทในการส่งเสริม และสนับสนุนงานด้าน วัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นด้วย

จากแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยต้องมีความตระหนักและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของชาติ ศึกษาหาความรู้ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม พร้อมยอมรับและปรับตัวให้อยู่ได้ในวัฒนธรรมร่วมสมัย

4.2 ด้านเจตคติ

4.2.1 ความหมายของเจตคติ

เจตคติ (Attitude) เป็นนามธรรม เป็นความรู้สึก เป็นการแสดงความคิดเห็น เป็นความเชื่อของบุคคลที่จะมีต่อสิ่งต่าง ๆ มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายเจตคติ ไว้ดังนี้

Allport (1935 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2542) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง สภาพความพร้อมของจิต ซึ่งเกิดขึ้นโดยประสบการณ์ สภาพความพร้อมนี้เป็นแรงพยายามที่จะกำหนดทิศทางหรือปฏิบัติการต่อบุคคล สิ่งของหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

Fishbein & Ajzen (1975 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2542) กล่าวว่า เจตคติเป็นอารมณ์ความโน้มเอียงจากการเรียนรู้ที่จะตอบสนองด้วยอาการเต็มใจหรือไม่เต็มใจต่อเป้าเจตคติที่กำหนดไว้อย่างคงเส้นคงวา

Fishbien (1975 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) กล่าวว่า เจตคติหมายถึง สภาพความพร้อมของสมองและประสาท การจัดระบบประสบการณ์ อิทธิพลภายนอกหรือภายในที่มีต่อบุคคลในการที่จะตอบสนองต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด และต่อสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น

Thurstone (1946 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) กล่าวว่า เจตคติเป็นระดับของความรู้สึกในด้านบวกและลบที่มีต่อสิ่งต่างๆ เช่น สิ่งของ บุคคล บทความ ความคิด ฯลฯ ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้สามารถบอกความแตกต่างของการเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

Hilgard (1962 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) กล่าวว่า เจตคติหมายถึง พฤติกรรมหรือความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ต่อแนวความคิด หรือสภาพการณ์ใด ๆ ในทางเข้าหาหรือหนีออกห่าง เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในทางที่เอนเอียงไปในลักษณะเดิม เมื่อพบกับสิ่งดังกล่าวอีก

Allport (1962 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) กล่าวว่า เจตคติหมายถึง สภาพความพร้อมของจิตใจที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ สภาพความพร้อมนี้จะเป็แรงกำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

Cronbach (1977 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) กล่าวว่า เจตคติหมายถึง การที่บุคคลยอมรับหรือไม่ยอมรับสิ่งใด บุคคลใด ๆ ที่เป็นรูปธรรม (Concretion) หรือนามธรรม (Abstraction) ทั้งนี้เป็นผลจากการที่บุคคลได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วย

Bem (1970 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) กล่าวว่า เจตคติคือ ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ

English and English (1985 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) กล่าวว่า เจตคติเป็นความคงที่ของการตอบสนองหรือเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสิ่งใด

สิ่งหนึ่ง นอกจากนี้ยังกล่าวว่า เจตคติเป็นความคิดซึ่งเป็นภาวะสมมติ ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่อนุมานได้จากพฤติกรรมภายนอก

Sherif and Sherif (1989 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) กล่าวว่า เจตคติหมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ รวมทั้งเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างดี และมีการเลือกที่จะแสดงพฤติกรรมที่มีทิศทางเข้าหรือต่อต้านวัตถุ บุคคล และเหตุการณ์ต่าง ๆ

Katz (1960 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) กล่าวว่า เจตคติเป็น ความรู้สึกโน้มน้าวของแต่ละบุคคลที่จะประเมินสัญลักษณ์ สิ่งของ หรือลักษณะโลกของเขาด้วยความ เต็มใจหรือไม่เต็มใจ

Rokeach (1970 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) ให้ความหมายและ ลักษณะของเจตคติว่า เจตคติเป็นการผสมผสานจัดระเบียบความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะชอบหรือไม่ชอบ

Anastasi (1980 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความโน้มเอียงที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อกลุ่มของสิ่งเร้าในทางชอบหรือไม่ชอบ เจตคติ ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง แต่สามารถอ้างอิงจากพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกทางภาษาและ ท่าทาง

ล้วน สายยศ (2517 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2542) ให้นิยามเจตคติว่า เป็นอารมณ์ความรู้สึกอันบังเกิดจากการได้สัมผัสรับรู้ต่อสิ่งนั้น โดยแสดงความโน้มเอียงอย่างใดอย่างหนึ่งในรูปของการประเมินว่าชื่นชอบหรือไม่ชื่นชอบ

บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธ์ (2540 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) กล่าวว่า เจตคติเป็นกิริยาท่าทีรวมของบุคคลที่เกิดจากความพร้อมหรือความโน้มเอียงของจิตใจซึ่ง แสดงออกต่อสิ่งเร้า เช่น วัตถุ สิ่งของ และสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคม โดยแสดงออกมาในทาง สนับสนุน ซึ่งมีความรู้สึกเห็นดีเห็นชอบต่อสิ่งเร้านั้น หรือในทางต่อต้าน ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ไม่เห็นดีไม่ เห็นชอบต่อสิ่งเร้านั้น ๆ

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคล

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2542) กล่าวว่า เจตคติหรือทัศนคติ ถือว่าเป็นความรู้สึก เชื่อ ศรัทธา ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด จนเกิดความพร้อมที่จะกระทำออกมา ซึ่งอาจจะเป็นไปในทิศทางที่ดี หรือไม่ดีก็ได้ เจตคติเป็นตัวการทำให้เกิดพฤติกรรม จึงเป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใน

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2543 อ้างถึงใน สมจิตรา เรืองศรี, ม.ป.ป.) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึงสภาพการแสดงออกของจิตใจในการตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกหรือความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ

จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยสรุปว่า เจตคติ หมายถึง การแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเกิดจากความภาคภูมิใจ การชื่นชม และการเห็นคุณค่า

4.2.2 องค์ประกอบของเจตคติ

นักการศึกษา นักวิชาการ และนักจิตวิทยา มีความเชื่อแตกต่างกันยังไม่มียุทธวิธีแน่นอน เพราะแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มพยายามศึกษาค้นคว้าไปเรื่อย ๆ ปัจจุบันมีแนวความคิดเห็นแตกต่างกันอยู่ 3 กลุ่ม (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2542)

1. เจตคติมีองค์ประกอบเดียว ตามความคิดหรือแนวความคิดที่พิจารณาได้จากนิยามเจตคตินั้นเอง กลุ่มนี้จะมองเจตคติเกิดจากการประเมินเป้าของเจตคติว่า รู้สึกชอบหรือไม่ชอบ นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ได้แก่ เทอร์สตัน (Thurstone, 1931) แอลพอร์ต (Allport, 1935) และคนอื่น ๆ อีกหลายคน

2. เจตคติมี 2 องค์ประกอบ ตามแนวคิดนี้มองเจตคติประกอบด้วย องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive) และด้านความรู้สึก (Affective) นักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งเจตคติเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ แคทซ์ (Katz, 1960)

3. เจตคติมี 3 องค์ประกอบ แนวความคิดนี้เชื่อว่าเจตคติมี 3 องค์ประกอบหรือ 3 ส่วน (Three componens) Rosenberg & Hovland (1960 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2542) ได้แก่

1) องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) เป็นองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้น ๆ เพื่อเป็นเหตุผลที่จะสรุปความ และรวมเป็นความเชื่อ หรือช่วยในการประเมินค่าสิ่งเร้านั้น ๆ

2) องค์ประกอบด้านความรู้สึกและอารมณ์ (Affective Component) เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึก หรืออารมณ์ของบุคคล ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้า ต่างเป็นผลต่อเนื่องมาจากที่บุคคลประเมินค่าสิ่งเร้านั้น แล้วพบว่าพอใจหรือไม่พอใจ ต้องการหรือไม่ต้องการ ดีหรือเลว

3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นองค์ประกอบทางด้านความพร้อม หรือความโน้มเอียงที่บุคคลประพฤติปฏิบัติ หรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทิศทางที่จะสนับสนุนหรือคัดค้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อ หรือความรู้สึกของบุคคลที่ได้รับจากการประเมินค่าให้สอดคล้องกับความรู้สึกที่มีอยู่

4.2.3 การเปลี่ยนแปลงเจตคติ

สุชา จันท์ธอม และสุรางค์ จันท์ธอม (2520) กล่าวว่า เจตคติของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. การชักชวน (Persuasion) เจตคติจะเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงใหม่ได้หลังจากที่ได้รับคำแนะนำ บอกล่า หรือได้รับความรู้เพิ่มพูนขึ้น
2. การเปลี่ยนแปลงกลุ่ม (Group change) ช่วยเปลี่ยนเจตคติของบุคคลได้
3. การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) เป็นการชักชวนให้บุคคลหันมาสนใจหรือรับรู้โดยการสร้างสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ขึ้น

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อเจตคติ คือ

1. บิดา มารดา ของเด็ก
2. ระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมของสังคม
3. การศึกษาเล่าเรียน
4. สิ่งแวดล้อมในสังคม
5. การพักผ่อนหย่อนใจที่แต่ละคนใช้ประจำตัว

4.2.4 วิธีศึกษาเจตคติ

วิธีศึกษาเจตคตินั้นทำได้หลายวิธี แต่ที่เห็นว่านิยมศึกษากันและได้ผลดีมีอยู่ 5 วิธี (Oskamp, 1977 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2542) สรุปใจความได้ดังนี้

1. ศึกษาโดยวิธีการพรรณนา (Description) การศึกษาเจตคติโดยวิธีการอธิบายหรือพรรณนานั้น สามารถศึกษากลุ่มเดี่ยว ๆ ได้ และควรเป็นกลุ่มที่น่าสนใจ เช่นกลุ่มเด็กปัญญาอ่อน เด็กหนัโรงเรียน เป็นต้นการศึกษาแบบนี้ใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ แล้วอธิบายข้อเท็จจริงที่โต้แย้งเห็น อาจจะอธิบายบรรยายเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มก็ได้แต่การศึกษาแบบนี้มีข้อมูลสู้แบบการวัดไม่ได้ และกลุ่มตัวอย่างที่อาจจะไม่เป็นตัวแทนที่ดีเท่า ๆ วิธีการโหวตเสียงที่จะกล่าวในข้อต่อไปนี้

2. ศึกษาโดยวิธีการวัด (Measurement) การวัดเจตคติได้พัฒนาวิธีการนี้ขึ้นมามากจนสามารถได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ วิธีการวัดที่เชื่อถือได้ วิธีการวัดที่ถือว่าเป็นแบบมาตรฐานคือวิธีของ

เทอร์สโตน ลิเคอร์ท กัตแมน และออสกูด แต่วิธีการพรรณนาและวิธีการทดลองจะใช้วิธีการวัดน้อยมากบางที่เกือบไม่สนใจเลย

3. ศึกษาโดยวิธีโหวตเสียง (Polls) การศึกษาแบบนี้โดยมากเพื่อแสวงหาคำความคิดเห็นของประชาชน แต่ขณะเดียวกันสามารถศึกษาเจตคติได้ด้วย สามารถศึกษากลุ่มใหญ่ ๆ ได้ เช่น การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร หรือประธานาธิบดีของประเทศ การศึกษาความนิยมของพรรคการเมืองไทย เป็นต้น การศึกษาแบบนี้พิถีพิถันเรื่องการเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างมาก คือ จะต้องเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เชื่อถือได้จริง ๆ การแปลผลจะได้เป็นความคิดเห็นหรือเจตคติของประชาชนจริง ๆ

4. ศึกษาโดยวิธีทางทฤษฎี (Theories) นักทฤษฎีทางเจตคติเริ่มแรกทำงานเกี่ยวกับการอธิบายธรรมชาติพื้นฐานของเจตคติว่า เจตคติก่อตัวอย่างไร เปลี่ยนแปลงอย่างไร หลายกลุ่มไม่ได้เน้นการวัดที่แน่นอนหรือเนื้อหาที่แน่ชัด แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อนักทฤษฎีต้องการแสดงให้เห็นที่แน่นอนหรือเนื้อหาที่แน่ชัด แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อนักทฤษฎีต้องการแสดงให้เห็นความถูกต้องของทฤษฎีให้แน่ชัดขึ้นก็ต้องผ่านวิธีการทดลอง จึงจะทำให้วิธีแสวงหาคำความรู้เรื่องเจตคติอาจซ้ำซ้อนกันและจะทำให้เกิดผลเกี่ยวพันกันระหว่างนักทฤษฎีกับนักทดลอง

5. ศึกษาโดยวิธีการทดลอง (Experiments) การทดลองเป็นการจัดกระทำกับสถานการณ์หนึ่ง โดยทั่วไปจะมีตัวแปรควบคุมให้มีสภาพเหมือนเดิมกับตัวแปร ทดลองที่จัดกระทำอะไรบางประการ แล้วนำมาเปรียบเทียบกันดูว่าจะมีผลอะไรเกิดขึ้นจากตัวแปรทดลองหรือไม่นักทดลองทางเจตคติเน้นการค้นคว้าองค์ประกอบที่สามารถทำให้เจตคติเปลี่ยนแปลง และทดสอบสมมติฐานของนักทฤษฎีเจตคติ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการสอบวัดหลายวิธี เนื้อหาที่ทำการทดลองมักจะเน้นความสำคัญของเจตคติต่อสังคม

4.2.5 วิธีการวัดและประเมินเจตคติ

ก่อนการวัดประเมินด้านจิตพิสัยได้นั้น ผู้ประเมินจะต้องมีความชัดเจนเชิงแนวคิด ทฤษฎีของคุณลักษณะที่จะวัดประเมินเป็นประการสำคัญ Krathwohl, Bloom และ Masia (1964, อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2542) ได้ศึกษาวิจัยการเรียนรู้ด้านอารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์ โดยแบ่งลำดับการพัฒนาการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยเป็น 5 ขั้น ดังต่อไปนี้

1. การรับรู้ (receiving) เป็นขั้นแรกของความรู้สึกที่จะรับรู้ต่อสิ่งเร้าหรือปรากฏการณ์รอบตัว เริ่มจากการจดจำสิ่งที่ได้รับการสัมผัส จนเกิดความตั้งใจและให้ความสนใจต่อสิ่งเร้า นั้น ประกอบด้วย การตระหนัก (awareness) ความเต็มใจในการรับรู้ (willingness to receive) และการควบคุมหรือเลือกให้ความใส่ใจต่อสิ่งเร้า นั้นๆ (controlled and selected attention)

2. การตอบสนอง (responding) เมื่อได้รับการกระตุ้นจนเกิดความสนใจในสิ่งเร้า ก็จะเกิดความยินยอม (acquiescence) หรือเต็มใจที่จะตอบสนอง (willingness to response) และสร้างความพึงพอใจในการตอบสนองสิ่งเร้า นั้น (satisfaction in response)

3. การเห็นคุณค่า (valuing) ภายหลังจากที่มีการตอบสนองสิ่งเร้าต่างๆ จนเกิดความรู้สึกพึงพอใจในสิ่งนั้นแล้ว ก็เริ่มเห็นถึงคุณค่าของสิ่งที่กระทำหรือตอบสนองนั้น โดยมีขั้นตอน

4.2.6 เครื่องมือวัดเจตคติ

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2542) กล่าวว่า เนื่องจากเจตคติเป็นมโนภาพ (Concept) ที่วัดได้ยาก เครื่องมือการวัดจึงมีได้หลายรูปแบบ แล้วแต่สถานการณ์ที่ต้องการวัด เครื่องมือที่นิยมใช้กันมีอยู่ 5 ชนิด คือ

1. สัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์ หมายถึง การพูดคุยกันอย่างมีจุดมุ่งหมาย ผู้สัมภาษณ์ที่ดีต้องฟังมากกว่าพูดเสียเองและต้องไม่หุบปาก จะยึดตามแนววัตถุประสงค์ที่จะวัดและบันทึกไว้ได้อย่างถูกต้อง การสัมภาษณ์ใช้ปากเป็นเครื่องมือสำคัญ ได้ผลอย่างไรบันทึกเอาไว้ การวัดเจตคติโดยการสัมภาษณ์จะต้องสร้างข้อคำถามในการสัมภาษณ์ให้ดีเป็นมาตรฐานก่อน ข้อคำถามแต่ละข้อจะต้องกระตุ้นผู้ให้สัมภาษณ์ตอบความรู้สึกต่อเป้าเจตคติ ที่ผู้ทำการสัมภาษณ์ต้องการได้ข้อคำถามหรือข้อรายการนั้นต้องเขียนเน้นความรู้สึกที่สามารถวัดเจตคติให้ตรงเป้าหมาย การเตรียมคนและเตรียมเครื่องมือการวัดจึงเป็นสิ่งสำคัญ การวางแผนสร้างข้อคำถามจะต้องคิดถึงระยะเวลา ลักษณะของผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วย ข้อคำถามควรถามคลุมทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อจะได้ใช้ประเมินเปรียบเทียบความรู้สึกที่แท้จริงตัวอย่าง เช่น (ใช้คณิตศาสตร์เป็นเป้าเจตคติ)

- 1) เมื่อท่านได้ยินชื่อคณิตศาสตร์ท่านรู้สึกอย่างไร
- 2) ท่านมีความเห็นอย่างไรที่ว่าเรียนคณิตศาสตร์เสียเวลาเปล่า
- 3) ท่านชอบทำงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ตัวเลขไหม
- 4) เวลาเรียนวิชาคณิตศาสตร์ท่านรู้สึกอย่างไร
- 5) ท่านชอบกิจกรรมที่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์ไหม

ฯลฯ

ทางที่ดีก่อนเขียนคำถามควรวิเคราะห์ก่อนว่าจะถามอะไรบ้างจึงจะครอบคลุมความรู้สึกที่มีต่อเป้าเจตคตินั้น ๆ จำนวนข้อคำถามขึ้นอยู่กับระดับผู้ถูกสัมภาษณ์และเวลาที่จะสัมภาษณ์ ถ้าให้มีความเป็นปรนัยควรทำเป็นคำตอบให้ตอบเลย และเป็นคำตอบสั้น ๆ ตามความเหมาะสม เมื่อสัมภาษณ์เสร็จแล้ว รวบรวมผลวิเคราะห์ออกมาว่า ส่วนใหญ่เขารู้สึกต่อเป้าเจตคติทางบวกหรือทางลบ มีความเข้มข้นมากน้อยเพียงใด สรุปผลออกมาในรูปเชิงพรรณนาได้ว่า คนนั้นหรือคนกลุ่มนั้นมีเจตคติอย่างไร

การสัมภาษณ์มีทั้งแบบมาตรฐานและแบบไม่มาตรฐาน ลักษณะของการสัมภาษณ์ที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

- 1) การสัมภาษณ์ต้องเป็นการยั่วหรือกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อยากจะตอบและให้คำตอบที่คงที่พอควร คือ ถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตื่นตัวอยู่เสมอ อย่าปล่อยให้หลงผิด ผู้สัมภาษณ์จะตั้งคำถามให้เป็นที่น่าสนใจแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์
- 2) คำถามที่ถามพยายามถามให้ตรงจุดที่สุด หรือเป็นคำถามที่มีความแจ่มชัดว่าผู้สัมภาษณ์ต้องการให้ตอบในแง่ไหน ไม่ควรใช้คำถามกว้างเกินไป อาจจะทำให้การลงสรุปได้ยาก
- 3) คำถามควรมีความเชื่อมั่นสูง แม้จะใช้คำถามเดิม ถามซ้ำอีกก็ได้รับคำตอบเหมือนเดิม
- 4) คำถามที่ใช้สัมภาษณ์ควรจะได้คำตอบที่สามารถนำไปขยายอิงสู่เหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกันได้

2. การสังเกต (Observation) การสังเกต คือ การเฝ้ามองดูสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมีจุดมุ่งหมาย เครื่องมือสำคัญของการสังเกตก็คือ ตาและหูนั่นเอง การเฝ้าดูโดยการบันทึกในสมอจะช่วยให้ลื่นง่ายขึ้น ข้อรายการ (Checklist) ที่จะใช้ในการสังเกตจึงควรเตรียมไว้ให้พร้อม การสังเกตที่ดีก็ต้องฝึกเหมือนกัน จึงจะทำหน้าที่ได้ถูกต้องสมบูรณ์ ผู้สังเกตควรจะเป็นที่รับรู้และมีประสาทตาดี มิฉะนั้นแล้วจะทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน

ในการสังเกตเจตคติของคนนั้น ต้องใช้เวลาเพื่อหาความแน่นอนของการเกิดพฤติกรรมนั้นๆ การเขียนข้อรายการของพฤติกรรม จึงต้องเตรียมไว้ก่อนการสังเกตแต่ละครั้งแต่ละเวลา ถ้าพฤติกรรมนั้นปรากฏก็ได้บันทึกไว้ทันที

3. การรายงานตนเอง (Self-report) เครื่องมือแบบนี้ต้องการให้ผู้ถูกทดสอบแสดงความรู้สึกของตนเองตามสิ่งเร้าที่เขาได้สัมผัส นั่นคือ สิ่งเร้าที่เป็นข้อความ ข้อคำถาม หรือเป็นภาพ เพื่อให้ผู้ทดสอบแสดงความรู้สึกออกมาอย่างตรงไปตรงมานั่นเอง แบบทดสอบหรือมาตรวัดที่ถือว่าเป็นแบบมาตรฐาน (Standard form) เป็นแนวการสร้างของเทอร์สโตน (Thurstone) กัตแมน (Guttman) ลิเกิต (Liker) และออสกู๊ด (Osgood) ซึ่งจะกล่าวละเอียดในภายหลัง ส่วนการวัดเจตคติแบบรายงานตนเองยังมีวิธีออกแบบอื่น ๆ อีกมาก แต่ไม่ถือว่าเป็นรูปแบบมาตรฐาน ซึ่งสร้างแล้วแต่จุดมุ่งหมายของการสร้างหรือการวัดเป็นคราว ๆ ไป

4. เทคนิคการจินตนาการ (Projective Techniques) แบบนี้อาศัยสถานการณ์หลายอย่างไปเร้าผู้สอบ สถานการณ์ที่กำหนดให้จะไม่มีการสร้างที่แน่นอนทำให้ผู้สอบจะต้องจินตนาการออกมาตามแต่ประสบการณ์เดิมของตน แต่ละคนจะแสดงออกมาไม่เหมือนกัน เช่น ประเภทให้เติมประโยคให้สมบูรณ์ ภาพนามธรรมเติมเรื่องราวสั้น ๆ เล่านิทานจากภาพ ฯลฯ การแปลความหมายอาศัยผลจากการตอบสิ่งที่กล่าวมาแล้ว ก็พอจะรู้ได้ว่าผู้นั้นมีเจตคติอย่างไรต่อเป้าเจตคตินั้น ๆ

5. การวัดทางสรีระภาพ (Physiological measurement) การวัดด้านนี้อาศัยเครื่องมือไฟฟ้า หรือเครื่องมืออื่น ๆ ในการสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงสภาพของร่างกาย เช่น การใช้เครื่องกัลป์วานอิมิตอร์ชนิดหนึ่ง เพื่อวัดดูความต้านทานกระแสไฟฟ้าในผิวหนัง เมื่อคนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ส่วนผสมของสารเคมีต่างๆ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพปกติ เรียกว่ามีกระแสไฟฟ้าไหลสามารถเปลี่ยนแปลงขนาดได้ เครื่องมือวัดทางไฟฟ้าก็จะสามารถวัดตรวจสอบเปรียบเทียบกับขณะที่ร่างกายอยู่ในสภาพปกติได้ เครื่องมือจับเท็จอาศัยหลักการอันนี้ การจะเชื่อถือได้ขนาดไหนต้องศึกษาให้รอบคอบ อารมณ์ต่าง ๆ อาจศึกษาได้จากการเปลี่ยนแปลงของลูกตาดำ ปริมาณของไฮโมินบางอย่างก็สามารถบอกอารมณ์ความพอใจหรือไม่พอใจของคนได้

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการวัดเจตคติ ผู้วิจัยสรุปว่า การวัดเจตคติเป็นเรื่องวัดได้ยาก เป็นเรื่องที่มีละเอียดอ่อนและซับซ้อน ต้องอาศัยการตอบสนองออกมาเป็นถ้อยคำภาษา หรือพฤติกรรมภายนอก เจตคติเป็นกิริยาท่าทีรวม ๆ ของบุคคลที่เกิดจากความพร้อมหรือความไม่เต็มใจของจิตใจ ซึ่งแสดงออกต่อสิ่งเร้าหนึ่ง ๆ การวัดเจตคติอาจทำได้หลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต การรายงานตนเอง การสร้างจินตนาการ และการวัดทางสรีระภาพ

4.3 เจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

จากการสังเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ของ คีฤทธิ์ ปราโมช (2525) , พระธรรมปิฎก (2537) และวิชัย ภูโยธิน(2552) และ การวัดเจตคติของแนวคิดการจัดลำดับความรู้สึกรวมของแครธโวลและคณะ (อ้างอิงใน ฌัญฐภรณ์ หลาวทอง ,2545) ผู้วิจัยสรุปว่าเจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย เป็นการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย อันเกิดจากความภาคภูมิใจ การชื่นชม และการเห็นคุณค่า ดังประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็นที่ 1	การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน
ประเด็นที่ 2	ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย
ประเด็นที่ 3	การอนุรักษ์วัฒนธรรมคือการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ
ประเด็นที่ 4	ชื่นชมชุมชน/บุคคลต้นแบบที่มีแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดี
ประเด็นที่ 5	เต็มใจสืบทอด สืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
ประเด็นที่ 6	ยอมรับและรู้เท่าทันในวัฒนธรรมร่วมสมัย
ประเด็นที่ 7	ตระหนักและเห็นคุณค่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยภายในประเทศ

สันต์ สุวทันพรกุล (2551) ได้ทำการวิจัยและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการสาระท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันและลักษณะของการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และการใช้กระบวนการวิจัยในการจัดการเรียนรู้ของครูในปัจจุบัน ประกอบด้วย การสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สาระท้องถิ่น และการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการวิจัย กระบวนการวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน ประกอบด้วย การกำหนดประเด็นหัวเรื่อง การวิเคราะห์และกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับหัวเรื่อง การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ การประเมินผลหน่วยการเรียนรู้ และการปรับปรุงแก้ไขหน่วยการเรียนรู้ นักเรียนกลุ่มที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการสาระท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานมีคะแนนเฉลี่ยทักษะชีวิตทั้ง 3 ด้าน และทั้ง 9 องค์ประกอบ สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยองค์ประกอบที่มีคะแนนมากที่สุดได้แก่ความรับผิดชอบต่อสังคม การตระหนักรู้ในตน ความเห็นใจผู้อื่น ตามลำดับ

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ (2549) ได้จัดทำโครงการวิจัยบูรณาการการเปลี่ยนผ่าน การศึกษาเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ตามหลัก “สัตตศिला” โดยได้ใช้การเรียนการสอนโดยใช้การ วิจัยเป็นฐานเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในหลักที่ 5 : CRP- Plus ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนแบบ 4ร. (ร1: รู้ทันรู้ นำโลก ร2: เรียนรู้ชำนาญเชี่ยวชาญการปฏิบัติ ร3 : รวมพลังสร้างสรรค์สังคม ร4 : รักษ์วัฒนธรรม ไทย ใฝ่สันติ) ก่อนและหลังการดำเนินการตามหลักสัตตศिला พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ ผู้เรียนแบบ 4ร. ในทุกด้านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยด้านรักษ์วัฒนธรรมไทย ใฝ่สันติอยู่ในระดับสูงมาก ส่วนคุณลักษณะอีก 3 ด้านอยู่ในระดับสูง

สมนึก ปฏิพานนท์ (2549) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา บุคลิกภาพประชาธิปไตย และทักษะกระบวนการกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่าง กลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบสตอรี่ไลน์แบบการใช้การวิจัยเป็นฐานและแบบปกติ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม จำนวน 115 คน โดยใช้แผนการสอน 3 แบบ คือ แผนการสอนการเรียนแบบสตอรี่ไลน์ จำนวน 9 แผน แผนการสอน การเรียนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน จำนวน 10 แผน และแผนการสอนการเรียนแบบปกติ จำนวน 12 แผน ใช้เวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วย วิธีการใช้การวิจัยเป็นฐาน มีคะแนนเฉลี่ยและผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนที่ปรับแก้ด้วยตัวแปรร่วมไม่ แตกต่างจากนักเรียนกลุ่มที่เรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) นักเรียนที่เรียน วิชาสังคมศึกษาด้วยวิธีการใช้การวิจัยเป็นฐานมีคะแนนเฉลี่ยบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่ปรับแก้ด้วยตัว แปรร่วมสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) นักเรียนที่ เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยวิธีการใช้วิจัยเป็นฐาน มีคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการกลุ่มที่ปรับแก้ด้วย ตัวแปรร่วมไม่แตกต่างจากนักเรียนกลุ่มที่เรียนแบบปกติ

วรวิสา มุณีผล (2547) ศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของนักเรียนประถมศึกษาระหว่าง โรงเรียนที่จัดการเรียนรู้แบบใช้การวิจัยเป็นฐานกับโรงเรียนปกติ ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบใช้วิจัยเป็นฐานมี 6 ขั้นตอน คือ ช้องใจ หมายคำตอบ รอบคอบ สอบสวน ครวญใคร่ และไขความจริง ในด้านกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้ ร่วมกันจากการทำงานวิจัยและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน ครูและบุคคลอื่นส่งผลให้ผู้เรียน สามารถใช้ความรู้ในกลุ่มสาระต่างๆ มาบูรณาการได้อย่างเหมาะสม มีความรู้เชิงลึกในเรื่องที่ตน ทำการศึกษานอกจากความรู้ในตำราเรียน รู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการวิจัย เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะรักการเรียนรูู้จักการเรียนรู้ รู้จัก

การคิดวิเคราะห์ มีทักษะทางสังคม ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความสามารถในการแก้ปัญหาและมีความอดทนในการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีความกล้าแสดงออกและภาคภูมิใจในผลงานของตน 2) องค์ประกอบคุณลักษณะของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้วิจัยเป็นฐานมีทั้งหมด 4 คุณลักษณะ ได้แก่ (1) คุณลักษณะความสามารถด้านวิชาการ ประกอบด้วยคุณลักษณะย่อย 5 ด้าน คือ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ (2) คุณลักษณะด้านทักษะการคิดประกอบด้วยคุณลักษณะย่อย 2 ด้าน คือ การคิดวิเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์ (3) คุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ และทักษะการทำงาน ประกอบด้วยคุณลักษณะย่อย 2 ด้านคือ ความใฝ่รู้ และการทำงาน (4) คุณลักษณะพลเมืองดี ประกอบด้วยคุณลักษณะย่อย 3 ด้านคือ ความมีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์ ความขยัน โมเดลโครงสร้างคุณลักษณะของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้การวิจัยเป็นฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) คุณลักษณะด้านความสามารถทางวิชาการ ทักษะการคิด ด้านการแสวงหาความรู้และทักษะการทำงาน และด้านลักษณะพลเมืองดีของนักเรียนในโรงเรียนที่จัดการเรียนรู้แบบใช้การวิจัยเป็นฐานสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 4) คุณลักษณะของนักเรียนในโรงเรียน ที่จัดการเรียนรู้แบบใช้วิจัยเป็นฐานในระยะเวลาที่แตกต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

วนิดา ฉัตรวิราม (2537) ได้ศึกษาการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการทำโครงการวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และสังเกตวิธีการทางวิทยาศาสตร์และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ทำโครงการวิทยาศาสตร์จากกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น จำนวน 54 คน ผลการวิจัยพบว่า ตัวอย่างประชากรทั้งหมดใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์โดยมีสิ่งที่ทำมากที่สุดในแต่ละชั้นดังนี้ ชั้นการสังเกต ใช้ประสาทสัมผัสทางตา ชั้นการตั้งปัญหา มีการระบุปัญหาด้วยตนเอง ชั้นตั้งสมมติฐาน นักเรียนคาดคะเนคำตอบด้วยตนเอง ชั้นการทดลอง นักเรียนทำโดยไม่มี การวางแผนล่วงหน้า และมีการลงข้อสรุปในชั้นสรุปผลการทดลองทางด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์พบว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ตัวอย่างประชากรตั้งแต่วัยละ 50 ขึ้นไปใช้ในการทำโครงการวิทยาศาสตร์ คือ การสังเกต การวัด การจำแนกประเภท การหาความสัมพันธ์ ระหว่างสเปกกับสเปส การคำนวณ การลงความเห็นเชิงการอธิบาย การจัดกระทำข้อมูลและสื่อความหมาย การทดลอง และการตีความหมายข้อมูลและลงข้อสรุป ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ตัวอย่างประชากรน้อยกว่าร้อยละ 25 ใช้ในการทำโครงการวิทยาศาสตร์ คือ การพยากรณ์ และการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Mccune (1989) ได้ศึกษาผลของการบูรณาการการจัดประเภทจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของบลูม (Bloom's Taxonomy) และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทัศนคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนเกรด 6 ผลการวิจัยการบูรณาการระบบการเรียนรู้โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์ พบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนโดยการบูรณาการระบบการเรียนรู้โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์มีทักษะในการคิดวิเคราะห์สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนโดยใช้วัสดุและวิธีการที่ผู้สอนกำหนดขึ้นเอง แต่กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องทัศนคติ และผลสัมฤทธิ์ในเนื้อหาวิชา ส่วนผลของการศึกษาการบูรณาการการจัดประเภทจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของบลูมด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ พบว่า การบูรณาการการเรียนรู้โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์มีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้นักเรียนเกรด 6 เกิดความสามารถในการคิดวิเคราะห์

Hood (1989) ได้ศึกษาผลของการค้นพบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับการสอนคำศัพท์ ความเข้าใจในการฟัง และทักษะสิ่งแวดล้อมของนักเรียนเกรด 1 โดยเปรียบเทียบระหว่างการสอนโดยใช้การค้นพบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และการสอนแบบเก่ากลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนเกรด 1 จำนวน 48 คน ในโรงเรียนระบบเดียวกัน โดยแบ่งเป็นนักเรียนกลุ่มทดลอง 25 คน จากโรงเรียนหนึ่ง และกลุ่มควบคุม 23 คน จากอีกโรงเรียนหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า ทักษะความเข้าใจในการฟังและทักษะด้านคำศัพท์ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน ส่วนผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับทักษะด้านสิ่งแวดล้อม ปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ที่เรียนโดยการค้นพบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์มีทักษะด้านสิ่งแวดล้อมสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยการสอนแบบเก่า กล่าวโดยสรุปคือ นักเรียนเกรด 1 กลุ่มที่เรียนโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และกลุ่มที่เรียนแบบปกติ มีทักษะความเข้าใจในการฟังและทักษะด้านคำศัพท์ไม่แตกต่างกัน แต่นักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์มีทักษะด้านสิ่งแวดล้อมสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนแบบปกติ

Mason (1990) ได้วิจัยเพื่อศึกษาผลของโครงการวิทยาศาสตร์ที่มีต่อทัศนคติทางวิทยาศาสตร์และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรนักเรียนระดับ 7 และระดับ 8 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเมือง จำนวน 285 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบทดสอบ 2 ชนิด คือ 1.เครื่องมือวัดทัศนคติทางวิทยาศาสตร์ 2.เครื่องมือวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้ง 2 ชนิดนี้ใช้ทดสอบก่อนดำเนินการกิจกรรม จากนั้นแบ่งนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม คือ 1.ครูเป็นผู้กำหนดโครงการงานให้นักเรียนทำ 2. นักเรียนเป็นผู้เลือก

ทำโครงการเอง 3. กลุ่มควบคุม ให้นักเรียนทำโครงการของตนเองเป็นเวลา 6 สัปดาห์ หลังจากนั้นนักเรียนจะถูกทดสอบอีกครั้งโดยแบบทดสอบทั้ง 2 ฉบับที่ทดสอบก่อนดำเนินกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า 1.การทำโครงการวิทยาศาสตร์ไม่มีผลต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน 2.การทำโครงการวิทยาศาสตร์มีผลในทางบวกน้อยมากต่อทัศนคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชาย 3. โครงการที่ครูกำหนดให้นักเรียนทำประสบผลสำเร็จและสมบูรณ์มากกว่าโครงการที่นักเรียนเลือกทำด้วยตนเอง

Rusbult (1997) ได้ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของการบูรณาการการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และการประยุกต์ใช้สำหรับการเรียนการสอน รูปแบบของการบูรณาการการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ถูกสร้างขึ้นในลักษณะของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่อยู่ในรูปแบบของกิจกรรม ผลการศึกษาวิเคราะห์พบว่า การบูรณาการการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการเรียนการสอนจะกระตุ้นให้นักเรียนอยากรู้อยากเห็น เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ การจำและทักษะการคิด

จากประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่สามารถพัฒนาทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้นำหลักการดังกล่าวมาปรับใช้ในงานวิจัยผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อมนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยความหมายและกระบวนการวิจัยและพัฒนาที่มีลักษณะอย่างไรนั้นผู้วิจัยได้นำเสนอในตอนต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง ผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ซึ่งมีขั้นตอนการทำวิจัย 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การออกแบบการวิจัย
2. การศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
4. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย
5. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ออกแบบการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยมีแบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนเรียนและหลังเรียน (The One-Group Pretest-Posttest Design) ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงแบบแผนในการทดลอง

กลุ่ม	การวัดก่อนการทดลอง	ตัวแปร	การวัดหลังการทดลอง
กลุ่มทดลอง	T1 T2	X	T1 T2

T1 = การวัดมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

T2 = การวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

X = การวัดการจัดการเรียนรู้ชุมชน โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

2. การศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดแนวทางในการดำเนินงานวิจัย มีวิธีการศึกษา ดังนี้

2.1 ศึกษาหนังสือ เอกสาร ตำรา วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ ชุมชน และการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้วิจัยเป็นฐาน

2.2 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กรอบเนื้อหา รายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) รายวิชา ส 31211 เส้นทาบงอก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและออกแบบหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน

2.3 ศึกษาหนังสือ เอกสาร ตำรา วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยกึ่งทดลอง และการสร้างเครื่องมือในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

3. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) ส 31211 เส้นทาบงอก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม จำนวน 16 คน โดยดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ตามลำดับขั้นตอน ต่อไปนี้

1. โรงเรียนที่ใช้ในงานวิจัย ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposeive Sampling) โดยเลือกโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม เป็นสถานศึกษาสำหรับการวิจัย ด้วยเหตุผลต่อไปนี้

1.1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะเสาหลักของแผ่นดิน มีปณิธานที่จะบุกเบิกแสวงหา ทะนุบำรุง และถ่ายทอดความรู้ และเสริมสร้างคุณธรรมให้บัณฑิตของมหาวิทยาลัยเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยสติและปัญญา โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ในฐานะหน่วยงานหนึ่ง จึงมีพันธกิจสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้ถึงพร้อมด้วยความรู้และคุณธรรม ซึ่งจะต้องเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และการพัฒนาดังกล่าว ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ ที่ให้นักเรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรง และใช้สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ นอกจากนี้ โรงเรียน

สาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ยังมีพันธกิจในการจัดการศึกษา ตามแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งมีเป้าหมายหลักที่จะให้นักเรียนได้นำความรู้ที่ได้รับตามหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันให้มากที่สุด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียน จึงมีทั้งกิจกรรมในชั้นเรียนและกิจกรรมนอกชั้นเรียน การศึกษาสภาพของชุมชนรวมทั้งการให้บริการแก่ชุมชนในหลากหลายรูปแบบ

1.2 สถานศึกษาแห่งนี้เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ประเภทสหศึกษา โดยมีการจัดห้องเรียนแบบคละความสามารถของนักเรียน และมีการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีนโยบายที่มุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นความสำคัญของการวิจัย ให้ความสำคัญและห้ความอนุเคราะห์อย่างดีในการเก็บข้อมูลวิจัย รวมทั้งคณาจารย์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการทำวิจัยเป็นอย่างดี

2. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

คุณสมบัติเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) รายวิชา ส 31211 เสน่ห์บางกอก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ที่มีความสามารถใกล้เคียงกัน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ดังนี้

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

4.1.1 แบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

4.1.2 แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่

4.2.1 แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา ส 31211 เสน่ห์บางกอก โดยการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1.1 แบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ใช้วัดมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการทดลอง และการสร้างแบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และศึกษาเนื้อหาสาระในรายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) รายวิชา ส 31211 เสน่ห์บางกอก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

2) ศึกษาหลักการและแนวทางปฏิบัติในการวัดมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จากหนังสือ เอกสาร ตำรา วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3) สร้างแบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นแบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก (Multiple choices) จำนวน 50 ข้อ

กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน คือ

- การตอบถูก ได้ 1 คะแนน
- การตอบผิดหรือไม่ตอบ หรือตอบมากกว่า 1 ข้อ ได้ 0 คะแนน

โดยมีโครงสร้างของแบบสอบที่ยึดลำดับชั้นการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยตามแนวคิดของบลูมและคณะ (1985) ดังนี้

ระดับการคิด

1. ความรู้ความจำ
2. ความเข้าใจ
3. การนำไปใช้
4. การวิเคราะห์
5. การสังเคราะห์
6. การประเมินค่า

4) นำแบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่สร้างขึ้น ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข แล้วคัดเลือกแบบทดสอบให้เหลือจำนวน 10 ข้อ

5) นำแบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ที่ปรับปรุงจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน (รายนาม

ผู้ทรงคุณวุฒิในภาคผนวก ก) เพื่อตรวจสอบคุณภาพหาความตรงตามเนื้อหาจากค่าดัชนี IOC (Item Objective Congruence) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์
 $\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนผลการตัดสินข้อคำถามของผู้ทรงคุณวุฒิ

N คือ จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

โดยมีเกณฑ์การตัดสินความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา ดังนี้

ถ้าค่า IOC > 0.5 ถือว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องสามารถวัดได้

ถ้าค่า IOC < 0.5 ถือว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องไม่สามารถวัดได้

(วรรณิ แกมเกตุ, 2551: 221)

โดยแบบวัดทั้งฉบับมีค่าดัชนี IOC สูงกว่า 0.5 มาใช้ในแบบทดสอบมนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

6) นำแบบทดสอบมนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน

7) การหาคุณภาพด้านความเที่ยง (reliability) นำผลการทดสอบมาทำการวิเคราะห์รายข้อ (item analysis) โดยใช้วิธี Cronbach's alpha coefficient (α) แบบความสอดคล้องภายใน (internal consistency) โดยใช้โปรแกรม SPSS for windows เพื่อทดสอบหาค่าความยาก (p) โดยเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.2 – 0.8 พบว่า มีค่าความยากตั้งแต่ 0.35 ถึง 0.7 ค่าอำนาจจำแนก (r) โดยเลือกข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป พบว่า มีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.43 ถึง 0.71 และนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง พบว่า มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.66

8) นำแบบทดสอบมนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ไปใช้กับนักเรียนที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) ส 31211 เสน่ห์บางกอก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน

4.1.2 แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ใช้วัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง และการสร้างแบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย มีขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาหลักการและแนวทางปฏิบัติในการวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย จากหนังสือ เอกสาร ตำรา วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย และปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2) สร้างแบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

ตอนที่ 1 แบบมาตรประมาณค่า โดยสร้างแบบเครื่องมือวัดเจตคติของลิเคิร์ต (Likert' Method) (ลัวิน สายยศและอังคณาสายยศ, 2542) จำนวน 15 ข้อคำถาม แบ่งเป็นคำถามเชิงบวก จำนวน 13 ข้อ คำถามเชิงลบ จำนวน 2 ข้อ เป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ ดังนี้

ตารางที่ 6 เกณฑ์การให้คะแนนแบบมาตรประมาณค่า

คำถามเชิงบวก	คำถามเชิงลบ
ตัวเลือกหมายเลข 4 มีค่าเท่ากับ มากที่สุด	ตัวเลือกหมายเลข 4 มีค่าเท่ากับ น้อยที่สุด
ตัวเลือกหมายเลข 3 มีค่าเท่ากับ มาก	ตัวเลือกหมายเลข 3 มีค่าเท่ากับ น้อย
ตัวเลือกหมายเลข 2 มีค่าเท่ากับ น้อย	ตัวเลือกหมายเลข 2 มีค่าเท่ากับ มาก
ตัวเลือกหมายเลข 1 มีค่าเท่ากับ น้อยที่สุด	ตัวเลือกหมายเลข 1 มีค่าเท่ากับ มากที่สุด

เกณฑ์การประเมินผล (ประคอง กรรณสูตร, 2542) มีดังนี้

- 3.50 – 4.00 มีเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยมากที่สุด
- 2.50 – 3.49 มีเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยมาก
- 1.50 – 2.49 มีเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยน้อย
- 1.00 – 1.49 มีเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 แบบคำถามปลายเปิด เป็นข้อคำถามแบบอัตนัย จำนวน 2 ข้อ โดยให้นักเรียนเขียนบันทึกความคิด ความรู้สึก เกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน และให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

3) นำแบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข

4) นำแบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ที่ปรับปรุงจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในภาคผนวก ก) เพื่อตรวจสอบคุณภาพหาความตรงตามเนื้อหาจากค่าดัชนี IOC (Item Objective Congruence) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนผลการตัดสินข้อคำถามของผู้ทรงคุณวุฒิ

N คือ จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

โดยมีเกณฑ์การตัดสินความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา ดังนี้

ถ้าค่า IOC > 0.5 ถือว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องสามารถวัดได้

ถ้าค่า IOC < 0.5 ถือว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องไม่สามารถวัดได้

(วรรณิ แกมเกตุ, 2551: 221)

โดยแบบวัดทั้งฉบับมีค่าดัชนี IOC สูงกว่า 0.5 มาใช้ในแบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย และปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

5) นำแบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน

6) การหาคุณภาพด้านความเที่ยง (reliability) โดยใช้วิธี Cronbach's alpha coefficient (α) แบบความสอดคล้องภายใน (internal consistency) โดยใช้โปรแกรม SPSS for windows หาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง พบว่า มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.75

7) นำแบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ไปใช้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) ส 31211 เสน่ห์บางกอก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่

4.2.1 แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) รายวิชา ส 31211 เสน่ห์บางกอก จัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ศึกษาแนวทางและวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

2) ศึกษาและวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน จากเอกสาร ตำรา บทความที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยวิเคราะห์เชื่อมโยงจากแนวคิดไปสู่ขั้นตอนการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ซึ่งสร้างกรอบแนวทางสำหรับการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

3) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน จำนวน 6 หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 32 คาบ จำนวน 16 สัปดาห์ และนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน มีโครงสร้างดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างเนื้อหา

ชุดที่ 1 ความรู้พื้นฐาน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	เรียนรู้การวิจัย
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	มโนทัศน์การศึกษาชุมชน

ชุดที่ 2 กระบวนการวิจัย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	ปฏิบัติการสืบค้นข้อมูล
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	เพิ่มพูนองค์ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	ประเมินสู่การพัฒนา
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	บทสรุปแห่งกาลเวลา

2. โครงสร้างกิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 แบ่งกลุ่มนักเรียน ออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน ศึกษาประเด็นที่นักเรียนแต่ละกลุ่มสนใจ

2.2 จัดการเรียนการสอนตามกระบวนการวิจัย 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1)กำหนดปัญหา (Problem) (2)การตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) (3)การรวบรวมข้อมูล (Data gathering) (4)การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) (5)การสรุปผล (Conclusion) (6)การนำเสนอ (Presentation)

2.3 เนื้อหาสาระ การเรียนรู้ชุมชน 4 ประเด็น ได้แก่ (1)วัฒนธรรมดั้งเดิม (2)ริเริ่มการแปรเปลี่ยน (3)เรียนรู้ผลกระทบ (4)ค้นพบการพัฒนา

4) นำแผนการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ในภาคผนวก ก) เพื่อตรวจสอบคุณภาพและวิพากษ์ ได้แก่ ความตรงตามเนื้อหา สาระสำคัญ ในด้านความตรงตามวัตถุประสงค์ สาระสำคัญเนื้อหาที่สอดคล้องกับมาตรฐานตามหลักสูตรแกนกลางพุทธศักราช 2551 ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรม การใช้สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยการหาค่าดัชนี IOC (Item Objective Congruence) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/
จุดประสงค์

ΣR คือ ผลรวมของคะแนนผลการตัดสินข้อคำถามของผู้ทรงคุณวุฒิ
N คือ จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

โดยมีเกณฑ์การตัดสินความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา ดังนี้

- ถ้าค่า $IOC > 0.5$ ถือว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้
- ถ้าค่า $IOC < 0.5$ ถือว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องไม่สามารถนำไปใช้ได้

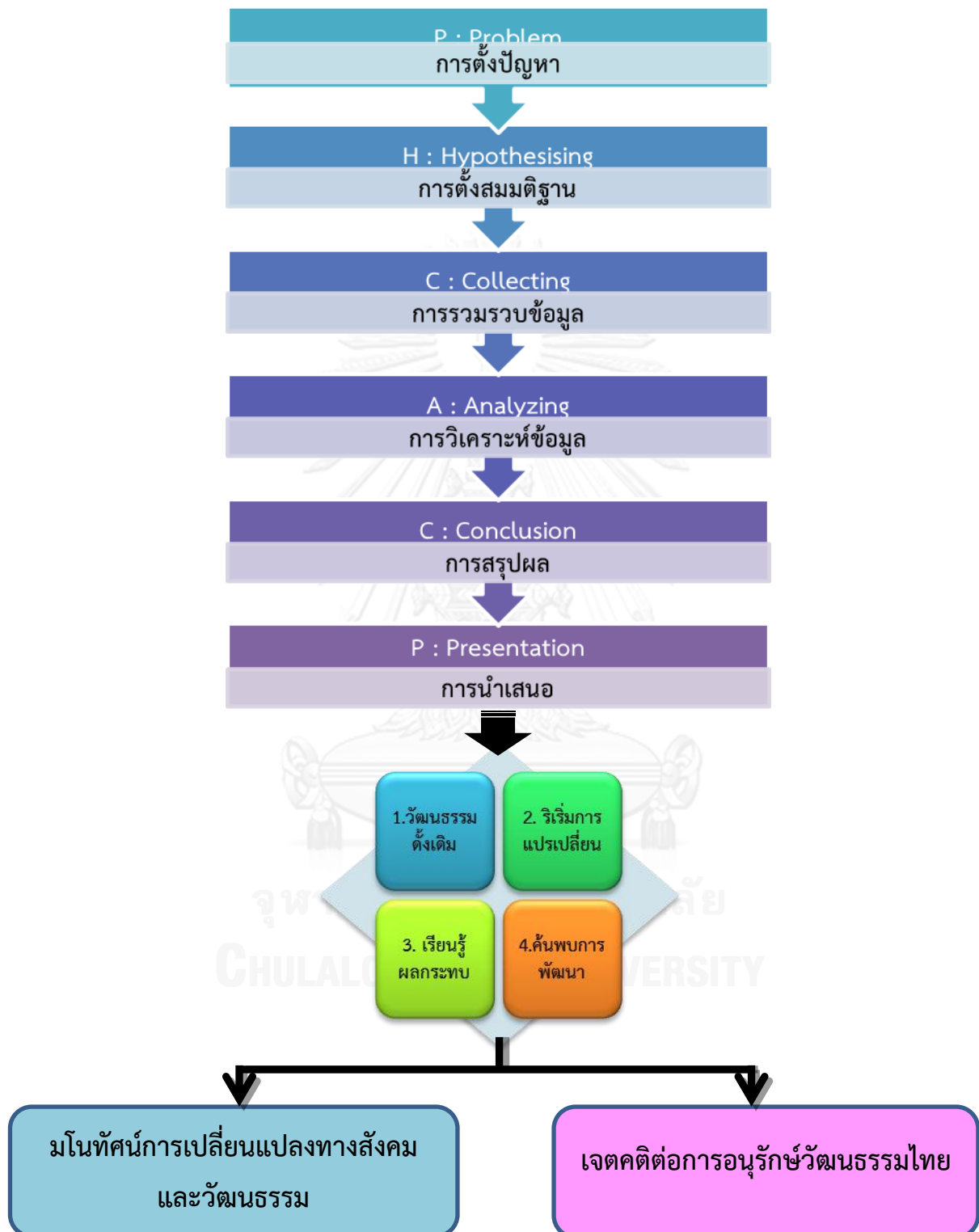
(วรรณี แกมเกตุ, 2551: 221)

โดยทุกแผนการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน มีค่าดัชนี IOC สูงกว่า 0.5

5) นำแผนการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน มาปรับปรุงตาม
คำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

6) นำแผนการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน คาบละ 50 นาที
จำนวน 32 คาบ จำนวน 16 สัปดาห์ ไปทดลองใช้เป็นเครื่องมือทดลองในการจัดการเรียนรู้กับ
นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) ส 31211 เสน่ห์
บางกอก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม จำนวน 16 คน โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน และได้นำ
ขั้นตอนกระบวนการวิจัยทั้ง 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1)กำหนดปัญหา (Problem) (2)การ
ตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) (3)การรวบรวมข้อมูล (Data gathering) (4)การวิเคราะห์ข้อมูล (Data
analysis) (5)การสรุปผล (Conclusion) (6)การนำเสนอ (Presentation) ผ่านการจัดกิจกรรมการ
เรียนการสอนต่าง ๆ ได้แก่ การสืบสวน สอบสวน การแก้ปัญหา การสืบหาข้อเท็จจริง การใช้วิธีการ
ทางประวัติศาสตร์ การบรรยาย การใช้คำถาม การอภิปราย การใช้ตำรา/หนังสือเรียน การทำ
รายงาน การออกสนาม การสัมภาษณ์ การสำรวจ เพื่อให้ได้แนวคิดการเรียนรู้ชุมชนทั้ง 4 ขั้นตอน
ประกอบด้วย (1)วัฒนธรรมดั้งเดิม (2)ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง (3)เรียนรู้ผลกระทบ (4)ค้นพบการพัฒนา
โดยมีระยะเวลาในการทดลอง ระหว่างวันที่ 7 พฤศจิกายน 2556 ถึงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2557 ดัง
แผนภาพที่ 7 แนวคิดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ดังนี้

แผนภาพที่ 7 แนวคิดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

5. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) กำหนดประชากรที่ศึกษาและเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร
- 2) ติดต่อกับบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปยังผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม เพื่อขอความอนุเคราะห์การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อทัศนคติการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4”
- 3) เก็บข้อมูลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) ส 31211 เสน่ห์บางกอก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ระหว่างวันที่ 7 พฤศจิกายน 2556 ถึงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2557

5.2 การดำเนินการทดลอง

- 1) การทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบทัศนคติการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และแบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556
- 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยเริ่มจัดการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ตั้งแต่วันที่ 7 พฤศจิกายน 2556 ถึงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2557 คาบละ 50 นาที จำนวน 32 คาบ จำนวน 16 สัปดาห์
- 3) ทดสอบหลังเรียน (Pre-test) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบทัศนคติการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และแบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 จากนั้นนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแต่ละประเภทมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยทำการทดสอบทางสถิติ แล้วเขียนบรรยายผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งการทดสอบและวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1) ทดสอบความแตกต่างของมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมโดยการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) สูตรที่กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent t-test) โดยใช้โปรแกรม SPSS FOR WINDOWS เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2) ทดสอบความแตกต่างของเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยโดยการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) สูตรที่กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent t-test) โดยใช้โปรแกรม SPSS FOR WINDOWS เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การนำข้อมูลแบบสะท้อนคิดที่นักเรียนเขียนบันทึกความคิด ความรู้สึก เกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน และการแสดงความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย มาวิเคราะห์ข้อมูลและอธิบายสรุปในรูปแบบของความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัย เรื่อง ผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ (1) เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (2) เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน โดยสามารถแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

2.1 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

2.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากคำถามปลายเปิด ที่สะท้อนความคิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐานและการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ห้องเรียน	\bar{X}	SD.	t-test	Sig.
ก่อนเรียน	4.81	2.10	6.88	0.00
หลังเรียน	8.19	0.83		

*p<0.01

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($\bar{X}_{\text{ก่อนเรียน}} = 4.81$, $\bar{X}_{\text{หลังเรียน}} = 8.19$)

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

2.1 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ห้องเรียน	\bar{X}	SD.	t-test	Sig.
ก่อนเรียน	2.79	0.32	4.44	0.00
หลังเรียน	3.36	0.32		

*p<0.01

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อการอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.01 ($\bar{X}_{\text{ก่อนเรียน}} = 2.79$, $\bar{X}_{\text{หลังเรียน}} = 3.36$)

2.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากคำถามปลายเปิด

นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลเชิงคุณภาพจากคำถามปลายเปิด เกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน และการแสดงความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ซึ่งนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย สรุปได้ดังนี้

1. ประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน กรณีศึกษาชุมชนแพรงภูธร ได้แก่

- 1) นักเรียนมีความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมในชุมชน
- 2) นักเรียนตระหนักและรู้จักรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้
- 3) นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงพื้นที่
- 4) นักเรียนเห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน
- 5) นักเรียนมีความภาคภูมิใจในผลงาน
- 6) นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิดและการทำงานอย่างเป็นระบบ

2. ความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

- 1) ตระหนักและเห็นคุณค่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
- 2) การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน
- 3) ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย
- 4) เต็มใจสืบทอด สืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
- 5) ยอมรับและรู้เท่าทันในวัฒนธรรมร่วมสมัย
- 6) การอนุรักษ์วัฒนธรรมคือการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ
- 7) ชื่นชมชุมชน/บุคคลต้นแบบที่มีแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดี

ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน และการแสดงความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียน (ดังภาคผนวก จ)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัย เรื่อง ผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ (1) เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (2) เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) ส 31211 เสน่ห์บางกอก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม จำนวน 16 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา ส 31211 เสน่ห์บางกอก โดยการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ใช้เวลาในการทดลอง 16 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ คาบละ 50 นาที และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ (1) แบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (2) แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test)

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง ผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
2. นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผล

งานวิจัย เรื่อง ผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถอภิปรายได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ข้อค้นพบจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) คือ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น ได้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียน ดังที่ วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2556) กล่าวว่า “การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเป็นฐานนี้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพในการสืบค้นแสวงหาความรู้อย่างมีความสุขด้วยการลงพื้นที่จริง ได้พัฒนาระบบการคิดและได้สร้างองค์ความรู้ที่สะท้อนถึงความเข้าใจในข้อเท็จจริงและมโนทัศน์ต่าง ๆ โดยสามารถบูรณาการหล่อหลอมให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญา ซึ่งทั้งหมดนี้ก็คือพฤติกรรมบ่งชี้ของการรักความเป็นไทยที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ” นอกจากนี้ อารุง จันทวานิช (2548) ได้ระบุถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้รับการพัฒนาการเกิดทักษะการใช้การวิจัยในการแสวงหาความรู้เรียนรู้ทฤษฎี แนวคิด หลักการ การวางแผนการแก้ปัญหา

สำหรับการจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้ชุมชนนั้น ในการทดลองครั้งนี้ได้ใช้กระบวนการวิจัยเป็นการจัดการเรียนรู้ชุมชน เมื่อพิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) ส 31211 เสน่ห์บางกอก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม พบว่า การจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์อย่างหนึ่ง ที่มุ่งให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องราวในอดีตและปัจจุบัน เพื่อคาดการณ์แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในการเรียนรู้ดังกล่าวนี้มีความจำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาข้อมูลจากสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน อันถือเป็นแหล่งเรียนรู้ ด้วยการลงพื้นที่จริงและสืบเสาะหาข้อมูลตามประเด็นปัญหาหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษา แล้วรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ และนำเสนอต่อสาธารณะ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างกรอบความคิดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐานคือ โดยนำขั้นตอนกระบวนการวิจัยทั้ง 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1)กำหนดปัญหา (Problem) (2)การตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) (3)การรวบรวมข้อมูล (Data gathering) (4)การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) (5)การสรุปผล (Conclusion) (6)การนำเสนอ (Presentation) มาศึกษาเพื่อให้ได้แนวคิดการเรียนรู้ชุมชนทั้ง 4

ขั้นตอน ประกอบด้วย (1)วัฒนธรรมดั้งเดิม (2)ริเริ่มการแปรเปลี่ยน (3)เรียนรู้ผลกระทบ (4)ค้นพบการพัฒนา

จากกระบวนการดังกล่าวมานี้ ผู้เรียนสามารถจะนำมาพัฒนาเป็นมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนที่นักเรียนศึกษาได้อย่างดียิ่ง โดยดูจากคะแนนมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่สูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ และนอกจากนี้ นักเรียนยังได้เสนอให้เห็นถึงพัฒนาการมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากการนำเสนอนิทรรศการและเสวนาวิชาการเรื่อง “แพร่งูจร ... วันวานไม่เคยเปลี่ยน” ดังตัวอย่างที่ปรากฏในงานนำเสนอผลการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐานจากความคิดเห็นของนักเรียน สรุปว่า (1) **ไม่แจ้งจริง...ก็แจ้ง** “ตั้งอยู่-ล้มลง” คำที่ดูใกล้กัน ต่างความหมายอย่างที่สุด กลับเชื่อมผสานผ่านกาลเวลาที่ไม่มีสิ้นสุด (๓) หากแน่จริง...อยู่ได้ตราบนานเท่านาน (2) **ตึกเก่าเล่าเรื่อง** ย่านชุมชนการค้าครั้งอดีต เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมแห่งยุคสมัย สวยสง่า โดดเด่น รูปปลั๊กอินโครงสร้างภายนอกที่เหมือนกันแต่จัดการภายในอาคารอย่างเป็นเอกลักษณ์ แตกต่างตามวิถีของผู้คนในชุมชน สะท้อนมโนทัศน์ที่ว่า (3) **โหยหาอดีต** ความเปลี่ยนแปลงจากรอบด้าน ทะยานมุ่งไปข้างหน้า หลากความคิดหลายวิถี กาลเวลาผันผ่านเนิ่นนานไปสักเพียงใด ยังหวนคดีย้อนอดีตถึงเมื่อวันวานไม่กลางเดือน (4) **3G** ร้านแต่ละร้าน อาหารแต่ละจาน บ้านแต่ละหลังหมุนเวียนเปลี่ยนผันตามกาลเวลา คนต่างยุคต่างสมัยจากรุ่นสู่รุ่นความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมกันได้ในที่ ๆ เดียว ทั้งหมดนี้ สะท้อนมโนทัศน์ที่ว่าสังคมทุกสังคม วัฒนธรรมทุกวัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นทุกสถานที่ ทุกเวลาและมีความต่อเนื่องกัน ไม่มีสังคมใดหลีกเลี่ยงได้ ไม่มีสังคมใดจะอยู่ในลักษณะเดิมได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการที่นักเรียนได้ตกผลึกความคิดเห็นถึงมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม

ประเด็นที่ 2 ข้อค้นพบจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) คือ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ที่มีผลต่อเจตคติการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียน จากการที่นักเรียนได้ลงพื้นที่ชุมชนตั้งแต่ครั้งแรก จนกระทั่งการจัดนิทรรศการและเสวนาวิชาการเรื่อง “แพร่งูจร ... วันวานไม่เคยเปลี่ยน” นั้น นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงพื้นที่ ศึกษาและเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานของกรุงเทพมหานคร ชุมชนแห่งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่สั่งสมจนเป็นองค์ความรู้ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และยังคงรักษามรดกทางวัฒนธรรมไว้ได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เช่นนี้ นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิดและการทำงานอย่างเป็นระบบ มีเจตคติที่ดีต่อชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น หวงแหวนและอนุรักษ์วัฒนธรรมและองค์

ความรู้ของชุมชนมิให้จางหายไปตามกาลเวลา ดังงานวิจัยของไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ (2549) โครงการวิจัยบูรณาการการเปลี่ยนผ่านการศึกษาเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ตามหลัก “สัตตศีลา” โดยได้ใช้การเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนด้านรัชชวัฒนธรรมไทยเฝ่สันติอยู่ในระดับสูงมาก ซึ่งสอดคล้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย และรวมทั้งวลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2556) ได้กล่าวถึง การพัฒนารายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) ส 31211 เสน่ห์บางกอก ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ซึ่งรายวิชาเสน่ห์บางกอกนี้ได้สนองการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในข้อ 7 รักความเป็นไทย ที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งหมายถึงการแสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย การพัฒนารายวิชาเสน่ห์บางกอกนี้แสดงให้เห็นว่าผู้สอนมีความเข้าใจในมิติของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างชัดเจน มีการจัดการเรียนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ที่สามารถพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนได้อย่างดียิ่ง

อนึ่งในการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน สามารถสะท้อนให้เห็นแนวทางหนึ่งของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ของผู้เรียน ดังที่พระธรรมปิฎก (2537) ท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยอันประกอบด้วยหลักการ ดังนี้ (1) สืบ หมายถึง การใช้ปัญญาในการสืบสาว ย้อนเรื่องราวในเชิงประวัติศาสตร์ ค้นหาความเป็นมาในอดีต เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรากฐานของวัฒนธรรมของตน และเมื่อสามารถเข้าใจถึงความเป็นมาเป็นไป จึงควรมีการสืบทอดด้วยปัญญาอย่างมีวิธีการ เพื่อการเชื่อมโยงเรื่องราวต่อไปข้างหน้า จากปัจจุบันไปสู่อนาคต ซึ่งวิธีการ “สืบ” นี้ สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เป็นกระบวนการวิจัย ที่ศึกษาหาข้อเท็จจริง เกิดองค์ความรู้ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยได้ ดังที่สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม (2520) กล่าวว่า เจตคติของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้เกิดจากการชักชวน ซึ่งมาจากคำแนะนำบอกเล่า หรือได้รับความรู้เพิ่มพูนขึ้น และขณะเดียวกันนั้น ยังมีประเด็นเรื่อง (2) สาน หมายถึง การจัดสรรปรุงแต่งวัฒนธรรมที่สืบมาจากเดิม ปรับปรุงให้มีรูปแบบที่สอดคล้องเหมาะสมกับยุคสมัย มีชีวิตชีวา และเป็นประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตปัจจุบัน พร้อมจะพัฒนาเป็นฐานของการรอกงามสืบต่อไปในภายหน้า ซึ่งแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ สานสิ่งที่สืบจากอดีตให้เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน สานสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันให้พร้อมที่จะรอกงามต่อไปในอนาคต และสานสิ่งที่ตนมีให้นำชื่นชมแผ่ความนิยมนกว้างออกไปในโลก ซึ่งทั้งหมดนี้ สะท้อนมาจากการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ที่สามารถทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ รู้คุณค่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ดังที่คณะกรรมการกลุ่มผู้ผลิตชุดวิชาการศึกษากับชีวิตและชุมชน (2523) กล่าวว่า วัฒนธรรมจะสูญหายไปจากสังคม หรือจะ

คงอยู่ และเจริญงอกงาม สืบทอดมาได้ก็ต่อเมื่อบุคคลในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ และรู้คุณค่าของวัฒนธรรมนั้นแล้ว ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันไม่ขาดสาย แต่บุคคลจะเกิดความรู้ความเข้าใจได้ก็ต่อเมื่อได้รับการสื่อความหมาย และการถ่ายทอดให้สามารถปฏิบัติด้วยตนเอง จึงจะเกิดความซาบซึ้ง และมองเห็นคุณค่า ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสืบทอด และรักษาสืบของและพฤติกรรมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ จากข้อความดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยสูงขึ้น

จากวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ จากการวิจัย เรื่อง ผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า การจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน โดยนำขั้นตอนกระบวนการวิจัยทั้ง 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1)กำหนดปัญหา (Problem) (2)การตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) (3)การรวบรวมข้อมูล (Data gathering) (4)การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) (5)การสรุปผล (Conclusion) (6)การนำเสนอ (Presentation) ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การสืบสวน สอบสวน การแก้ปัญหา การสืบหาข้อเท็จจริง การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ การบรรยาย การใช้คำถาม การอภิปราย การใช้ตำรา/หนังสือเรียน การทำรายงาน การออกสนาม การสัมภาษณ์ การสำรวจ เพื่อให้ได้แนวคิดการเรียนรู้ชุมชนทั้ง 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1)วัฒนธรรมดั้งเดิม (2)ริเริ่มการแปรเปลี่ยน (3)เรียนรู้ผลกระทบ (4)ค้นพบการพัฒนา มาใช้ในงานวิจัยการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย เรื่อง ผลของการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่มีต่อ มโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ดังนี้

1. การเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านกระบวนการวิจัย ทั้ง 6 ขั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาในแนวทางสังคมวิทยา นักเรียนได้ศึกษาเรื่องราวในชุมชน สร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการเรียนรู้ชุมชน รวมทั้งเป็นนักยูววิจัยที่สามารถสร้างงานวิจัยชุมชนได้ในระดับหนึ่ง และเหมาะสำหรับการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งนักเรียนสามารถวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ได้ดีกว่าระดับอื่น ๆ

สำหรับการศึกษาในแนวทางมานุษยวิทยานั้น น่าจะเหมาะกับการเรียนรู้ชุมชนในระดับอุดมศึกษาหรือระดับที่สูงขึ้น ที่มีการเข้าไปฝังตัวเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน ศึกษาความสัมพันธ์ของผู้คนและสิ่งต่าง ๆ อย่างละเอียด และใช้ระยะเวลาในการศึกษายาวนาน

2. รายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) เสน่ห์บางกอก ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น สถานศึกษาที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถนำกระบวนการการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยจัดการเรียนรู้เป็นกรณีศึกษาชุมชนต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนในสถานศึกษาแต่ละแห่ง

สำหรับสถานศึกษาที่อยู่นอกเขตกรุงเทพมหานคร สามารถนำรายวิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) เสน่ห์บางกอก มาปรับใช้และสร้างรายวิชาให้เหมาะสมกับชุมชน โดยการสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรพัฒนาเป็นหลักสูตรหรือนำไปขยายผลการดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานต่อไป

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน

3. ชุมชนควรมีการสังเคราะห์องค์ความรู้ ภูมิปัญญาในชุมชน สามารถพัฒนาเป็นแหล่งการเรียนรู้ นำไปสู่ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนที่จะนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ชุมชนมาพัฒนาร่วมกัน

4. ครูผู้สอนควรพัฒนาหลักสูตรหรือรายวิชาในลักษณะการใช้วิจัยเป็นฐาน ในรูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการจัดทำวิจัยเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ในชุมชนระหว่างนักเรียน โรงเรียน ชุมชน เพื่อสกัดองค์ความรู้ในชุมชน ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จะได้นำไปพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ต่อไป
2. ควรมีการพัฒนาารูปแบบการวิจัยอื่น ๆ ที่นำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์ ดวงกมล สิ้นเพ็ง

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ/วิจัย ด้านมัธยมศึกษา
โรงเรียนสาธิตพัฒนา

2. อาจารย์ ดร.ตินาร์ บุญธรรม

อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. อาจารย์ ดร.ตनुชา สลึงษ์

อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

4. นางเพ็ญประภา ปรกสะอาด

ครูชำนาญการพิเศษ วิชาเอกประวัติศาสตร์
โรงเรียนเบญจมราชาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์

5. อาจารย์ภัทรภร เจนสุทธิเวชกุล

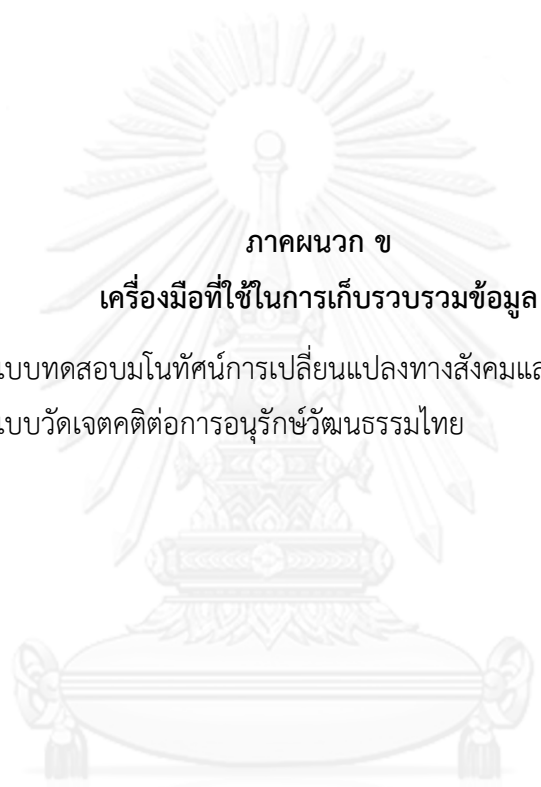
อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

6. อาจารย์สิริภัทร ชื่นคำ

อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

7. นายดิเรก เส็งหลวง

กรรมการบริหาร โรงแรมเดอะ ภูเก็ต และ โรงแรม ดี อัจฉางค์

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
2. แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

คำอธิบาย

โปรดอ่านคำอธิบายต่อไปนี้ให้เข้าใจก่อนลงมือทำแบบสอบ

1. เขียนชื่อ-นามสกุล และเลขที่ ของตนเองบนหัวกระดาษคำตอบให้เรียบร้อย
2. แบบทดสอบนี้มีทั้งหมด 10 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวม 10 คะแนน
ใช้เวลาในการทำแบบทดสอบ 10 นาที
3. เปิดแบบทดสอบเมื่อได้รับอนุญาต
4. การตอบแบบทดสอบ ให้นักเรียนปฏิบัติ ดังนี้
 - 4.1 ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด โดยใช้ดินสอ 2B ระบายลงในวงกลมที่ต้องการ
 - 4.2 เมื่อต้องการแก้ไขให้ใช้ยางลบ ลบให้สะอาดแล้วจึงระบายใหม่
 - 4.3 ห้ามทำเครื่องหมายอื่น ๆ ลงบนกระดาษคำตอบ

1. ข้อความใดถูกต้องที่สุด
 1. ทุกสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่ไม่ต่อเนื่องกัน
 2. เฉพาะบางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และต่อเนื่องกัน
 3. ทุกสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และต่อเนื่องกัน
 4. การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นเฉพาะสังคมที่รับวัฒนธรรมจากภายนอก

2. พฤติกรรมใดเกิดจากการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกสังคม
 1. ดัชนีรับประทานกิมจิเป็นประจำ
 2. ปณิธาทำไร่นาสวนผสม
 3. ตฤณใส่ชุดม่อฮ่อมทุกวันศุกร์
 4. ชินภัทรใช้เตาถ่านในการประกอบอาหาร

3. สังคมใดต่อไปนี้มี การเปลี่ยนแปลงรวดเร็วที่สุด
 1. สังคมชนเผ่า
 2. สังคมชาวเกาะ
 3. สังคมที่ยึดมั่นในวัฒนธรรมหลักของตนเอง
 4. สังคมที่มีสมาชิกนับถือศาสนา 4 ศาสนา

4. สังคมที่มีคนกลุ่มใดเป็นส่วนใหญ่ในสังคม มีแนวโน้มที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมน้อยที่สุด
 1. สังคมผู้สูงอายุ
 2. สังคมอพยพ
 3. สังคมหลากหลายวัฒนธรรม
 4. สังคมชนชั้นแรงงาน

5. ข้อใดเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
 1. สถานที่
 2. ประชาชน
 3. วัฒนธรรม
 4. เวลา

6. สังคมใดต่อไปนี้มี การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สังคมถดถอยลง
1. สังคมที่มีการแข่งขันสูง
 2. สังคมที่นำเทคโนโลยีใหม่เข้ามา
 3. สังคมที่นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้
 4. สังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
7. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมใดต่อไปนี้เป็นเหมาะสมที่สุด
1. รับวัฒนธรรมสมัยใหม่มาใช้ทั้งหมด
 2. เน้นการพัฒนาวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วเท่านั้น
 3. ใช้แต่วัฒนธรรมดั้งเดิมของตน
 4. นำวัฒนธรรมสมัยใหม่มาใช้ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิม
8. การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมใดเป็นการเปลี่ยนแปลงระดับปัจเจกบุคคล
1. ห้องม.4/1ชนะเลิศการแข่งขันกีฬาฮอกกี้
 2. ชมรมสังคมศึกษาออกค่ายช่วยน้องในชนบท
 3. ศักดิ์ภัทรหันไปนิยมฟังเพลงสากล
 4. ร.ร.สาธิตจุฬาฯ รับสมัครนักเรียนโครงการเรียนเข้มภาษาอังกฤษ
9. ข้อความใดมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมากที่สุด
1. หนูดีแยกขยะในบ้านของตนเอง
 2. กทม.ประกาศให้เกาะรัตนโกสินทร์เป็นชุมชนอนุรักษ์
 3. อบต.สามโคกเปิดตลาดน้ำแห่งใหม่
 4. รัฐบาลประกาศนโยบายให้ประชาชนสนับสนุนสินค้าท้องถิ่น
10. การเปลี่ยนแปลงของชุมชนใดต่อไปนี้เป็นเหมาะสมที่สุด
1. ชุมชน ก ทำวิจัยต่อยอดจากความรู้เดิมของชุมชน
 2. ชุมชน ข ใช้ความรู้ที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง
 3. ชุมชน ค รับความรู้ที่ทันสมัยจากต่างประเทศ
 4. ชุมชน ง รับเทคโนโลยีจากหลายประเทศมาใช้

แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

คำอธิบาย

1. ให้นักเรียนเขียนชื่อ-นามสกุล และเลขที่ ของตนเองบนหัวแบบวัดให้เรียบร้อย
2. แบบวัดเจตคตินี้มีทั้งหมด 2 ตอน

ตอนที่ 1 แบบมาตราประมาณวัด จำนวน 15 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบคำถามปลายเปิด จำนวน 2 ข้อ

คำชี้แจง

ตอนที่ 1 แบบมาตราประมาณวัด

1. ให้นักเรียนเลือกค่าน้ำหนักโดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องค่าน้ำหนักตรงกับเจตคติของนักเรียนมากที่สุด จาก 4-1 โดยค่า 4 คือค่าน้ำหนักมากที่สุด และ 1 คือค่าน้ำหนักน้อยที่สุด ดังภาพ
2. เลือกค่าน้ำหนักที่ตรงกับเจตคติของนักเรียนมากที่สุดได้เพียง 1 ค่า

มากที่สุด	ค่าน้ำหนัก	4
มาก	ค่าน้ำหนัก	3
น้อย	ค่าน้ำหนัก	2
น้อยที่สุด	ค่าน้ำหนัก	1

ตอนที่ 2 แบบคำถามปลายเปิด

ให้นักเรียนเขียนตอบเป็นความเรียง

ชื่อ-นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

ตอนที่ 1 แบบมาตรฐานวัด จำนวน 15 ข้อ

ข้อ	คำถาม	ค่าน้ำหนัก			
		4	3	2	1
1.	การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเป็นหน้าที่ของนักเรียน				
2.	ฉันเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย				
3.	ฉันมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย				
4.	ฉันพอใจที่จะได้ร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย				
5.	วัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงความเป็นชาติ				
6.	การอนุรักษ์วัฒนธรรมคือการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ				
7.	ฉันชื่นชมชุมชนต้นแบบที่มีแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดี				
8.	ฉันชื่นชมบุคคลที่มีส่วนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย				
9.	ฉันต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย				
10.	ฉันเต็มใจที่จะร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย				
11.	การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยไม่ใช่หน้าที่ของฉันโดยตรง				
12.	การอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมทำให้ประเทศล้าหลัง				
13.	การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน				
14.	การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยยังคงต้องรักษา พัฒนาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้อยู่ได้ในกระแสโลกาภิวัตน์				
15.	คนไทยทุกคนต้องมีความรู้ เห็นคุณค่า และสืบทอดวัฒนธรรมให้กับลูกหลาน				

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา ส 31211 เสน่ห์บางกอก โดยการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3. ตระหนักในคุณค่าของวิทยาการ ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยึดมั่นในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย หลักธรรมและคุณธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ รักและผูกพันกับท้องถิ่นและประเทศชาติ
4. นำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาสังคม สามารถแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตนโดยใช้เหตุผล กระบวนการกลุ่มและวิธีการที่หลากหลาย

13. หน่วยการเรียนรู้และสาระสำคัญต่อสัปดาห์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	การเรียนรู้การวิจัย
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	มโนทัศน์การศึกษาชุมชน
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	การปฏิบัติการสืบค้นข้อมูล <ul style="list-style-type: none"> ● วัฒนธรรมดั้งเดิม ● ริเริ่มการแปรเปลี่ยน ● เรียนรู้ผลกระทบ ● ค้นพบการพัฒนา
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	เพิ่มพูนองค์ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	ประเมินสู่การพัฒนา
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	บทสรุปแห่งกาลเวลา

14. กระบวนการจัดการเรียนรู้

1. การวิจัย
2. การอภิปราย
3. การบรรยาย
4. การทัศนศึกษานอกสถานที่

15. การวัดและประเมินผล

1. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน	20	คะแนน
2. การทัศนศึกษานอกสถานที่	20	คะแนน
3. งานที่ได้รับมอบหมาย	60	คะแนน

16. แหล่งการเรียนรู้

1. ห้องสมุด
2. สถานที่ต่าง ๆ ที่น่าสนใจในกรุงเทพมหานคร

หน่วยการเรียนรู้และสาระสำคัญต่อสัปดาห์

สัปดาห์	หน่วยการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	การจัดการเรียนรู้	มาตรฐาน สาระการเรียนรู้แกนกลาง	จำนวน คาบ	การเรียนรู้ชุมชน โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน
1	1. เรียนรู้การวิจัย	ขั้นตอนกระบวนการวิจัย	1.ทดสอบโมเดลต้นการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมและ วัฒนธรรม 2. วิเคราะห์ต่อการอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทย 3. บรรยายและอภิปรายเกี่ยว กับขั้นตอนกระบวนการวิจัย	ว 8.1 ม.4-6 /1-12	2 (1-2)	
2	2. มโนทัศน์การเรียนรู้ชุมชน	วิธีการเรียนรู้ชุมชน	1. บรรยายและอภิปราย เกี่ยวกับการเรียนรู้ชุมชน 2. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน (นักเรียนแต่ละคนมีหน้าที่ รับผิดชอบชัดเจน)	ต 4.3 ม.4-6 /5 ต 5.2 ม.4-6 /4	2 (3-4)	

3-7	3. ปฏิบัติการสืบค้นข้อมูล	การเรียนรู้ชุมชน	1. ลงพื้นที่ศึกษาชุมชน - สํารวจโครงสร้างร่างกายภาพของชุมชน 2. ลงพื้นที่ศึกษาชุมชน - สํารวจประเด็นปัญหาที่นักเรียนสนใจ 3. นำเสนอประเด็นปัญหาที่นักเรียนสนใจ เพื่อกำหนดประเด็นในการวิจัย 4. ประชุมวางแผนการทำงานภายในกลุ่ม 5. ศึกษาเอกสาร ข้อมูล จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ	ส 2.1 ม.4-6 /2 ส 2.1 ม.4-6 /5 ส 4.1 ม.4-6 /1 ส 4.2 ม.4-6 /1 ส 4.2 ม.4-6 /2 ส 4.3 ม.4-6 /1 ส 4.3 ม.4-6 /3 ส 4.3 ม.4-6 /5 ส 5.2 ม.4-6 /4 ว 8.1 ม.4-6 /1-12	10 (5-14)	การกำหนดปัญหา
8-10			6. ลงพื้นที่ศึกษาชุมชน - เก็บรวบรวม ข้อมูล ในประเด็นที่แต่ละกลุ่มสนใจ 7. รายงานความคืบหน้าจาก การลงศึกษาชุมชน	ส 4.1 ม.4-6 /1 ส 4.3 ม.4-6 /1 ส 4.3 ม.4-6 /3 ส 4.3 ม.4-6 /5 ส 5.2 ม.4-6 /4	6 (15-20)	การตั้งสมมติฐาน
11			8. ลงพื้นที่ศึกษาชุมชน - เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม	ส 2.1 ม.4-6 /2 ส 2.1 ม.4-6 /5	2 (21-22)	การเก็บรวบรวมข้อมูล

				ส 4.1 ม.4-6 /1 ส 4.2 ม.4-6 /1 ส 4.2 ม.4-6 /2 ส 5.2 ม.4-6 /4		
12-14	4. เพิ่มพูนองค์ความรู้		9. วิเคราะห์ สังเคราะห์ห้องค์ ความรู้ 10. สรุป เรียบเรียงข้อมูล เขียนรายงานการวิจัย ส่งผลงานวิจัย (เตรียมการจัด นิทรรศการ)	ส 2.1 ม.4-6 /2 ส 2.1 ม.4-6 /5 ส 4.1 ม.4-6 /1 ส 4.2 ม.4-6 /1 ส 4.2 ม.4-6 /2 ส 4.3 ม.4-6 /3 ส 4.3 ม.4-6 /5 ส 5.2 ม.4-6 /4	6 (23-28)	การวิเคราะห์และ สังเคราะห์ข้อมูล สรุปผล
15	5. ประเมินผู้การพัฒนา		11. จัดนิทรรศการการศึกษา ชุมชน	ส 4.1 ม.4-6 /1 ส 4.2 ม.4-6 /1 ส 4.2 ม.4-6 /2 ส 4.3 ม.4-6 /3 ส 4.3 ม.4-6 /5 ส 5.2 ม.4-6 /4	2 (29-30)	สรุปผลและนำเสนอ

16	6. บทสรุปแห่งการเวลา		12. สรุปบทเรียน -ทดสอบมีบันทึกการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมและ วัฒนธรรม -วัดเจตคติต่อการอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทย		2 (31-32)	
----	----------------------	--	---	--	--------------	--

มาตรฐานและตัวชี้วัด

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ส 2.1 ม.4-6 /2 ส 2.1 ม.4-6 /5 ส 4.1 ม.4-6 /1 ส 4.2 ม.4-6 /1 ส 4.2 ม.4-6 /2

ส 4.3 ม.4-6 /1 ส 4.3 ม.4-6 /3 ส 4.3 ม.4-6 /5 ส 5.2 ม.4-6 /4

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ว 8.1 ม4-6 /1-12

แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย
วิชาเสน่ห์บางกอก ส 31211
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การเรียนรู้การวิจัย

สาระสำคัญ

การเรียนรู้ชุมชนถือเป็นการศึกษาเรื่องราวในอดีตและปัจจุบัน เพื่อคาดการณ์แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งมุ่งเน้นให้มีการสืบเสาะหาข้อมูล รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอที่สอดคล้องกับกระบวนการวิจัยขั้นพื้นฐาน

มาตรฐานสาระการเรียนรู้แกนกลาง

มาตรฐาน ว 8.1

ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ ในการสืบเสาะหาความรู้ การแก้ปัญหา รู้ว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีรูปแบบที่แน่นอน สามารถอธิบายและตรวจสอบได้ ภายใต้อุปกรณ์และเครื่องมือที่มีอยู่ในช่วงเวลา นั้น ๆ เข้าใจว่า วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคม และสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

ด้านความรู้

1. อธิบายกระบวนการวิจัยขั้นพื้นฐานได้
2. อธิบายวิธีการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานได้

ด้านทักษะ

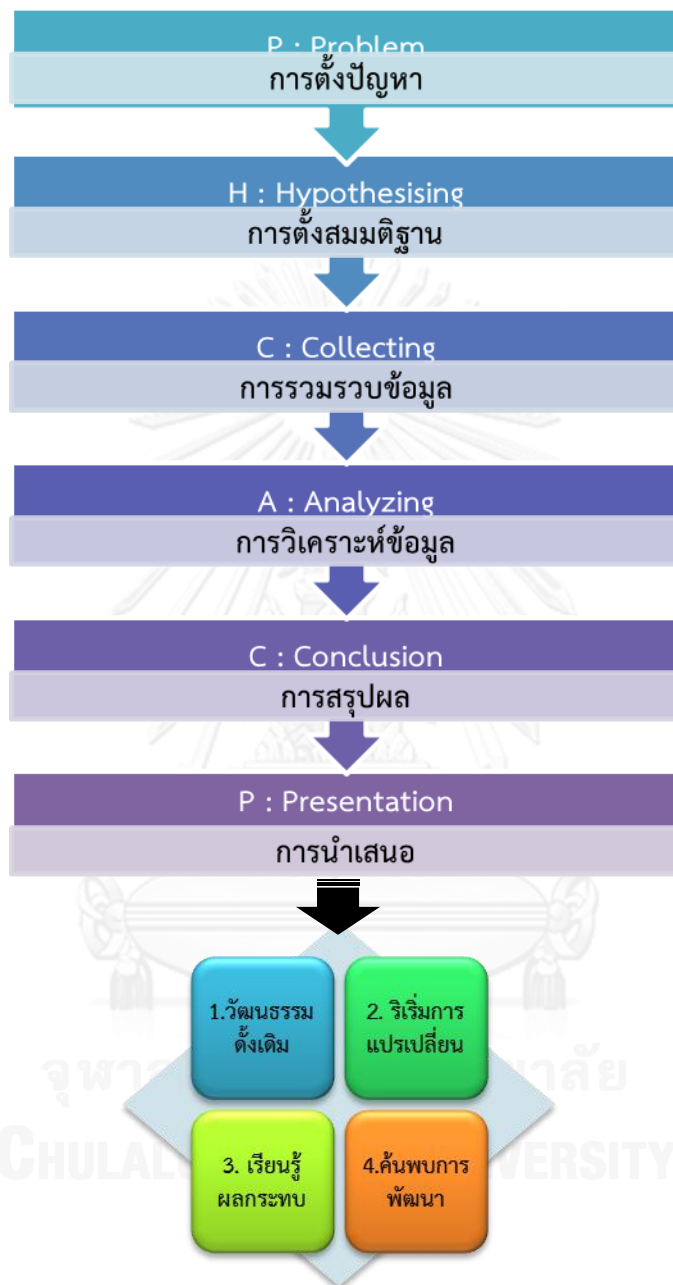
1. วิเคราะห์สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมได้
2. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมได้

ด้านคุณลักษณะ

1. ตระหนักและเห็นคุณค่าของการใช้กระบวนการวิจัยขั้นพื้นฐานในการเรียนรู้ชุมชน
2. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. ยอมรับฟังความคิดเห็น
4. การนำเสนออย่างสร้างสรรค์

สาระการเรียนรู้

แนวคิดการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูแจกแบบทดสอบให้นักเรียนทำ 2 เรื่อง ได้แก่
 1. แบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
 2. แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
2. จากนั้นครูแจกใบงานและให้นักเรียนดูวีดิทัศน์ เรื่อง กรุงเทพมหานคร แล้วร่วมกันอภิปรายว่า ภาพที่ปรากฏในวีดิทัศน์ดังกล่าวน่าจะอยู่บริเวณใดของกรุงเทพฯ และในปัจจุบันมีสภาพเป็นอย่างไร
3. ครูกับนักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงหรือแปรสภาพของสถานที่นั้น ๆ จากนั้นจึงเชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียน เรื่อง “การเรียนรู้การวิจัย”

ขั้นสอน

1. ตัวแทนนักเรียนออกมารับกระดาษ A5 ไปแจกเพื่อน ๆ เพื่อให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของสถานที่ในวีดิทัศน์มาสู่ปัจจุบัน โดยครูให้เวลานักเรียนเขียน 10 นาที
2. เมื่อนักเรียนแต่ละคนเขียนเสร็จแล้ว ให้นักเรียนจับคู่กับเพื่อน เพื่อเปรียบเทียบสิ่งที่นักเรียนเขียนกับเพื่อน โดยหากมีสาเหตุใดเหมือนกันให้วงกลมล้อมรอบสาเหตุนั้น
3. จากนั้นครูจึงให้ตัวแทนของแต่ละคู่ออกมาเขียนสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในแต่ละด้านบนกระดาษ ดังนี้
 - 3.1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม
 - 3.2 ด้านเศรษฐกิจ
 - 3.3 ด้านสิ่งแวดล้อม
4. เมื่อนักเรียนออกมาเขียนสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงจนครบทุกคู่แล้ว ครูจึงตรวจคำตอบ และร่วมกันพิจารณากับนักเรียนถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของสาเหตุการเปลี่ยนแปลง
5. ครูกับนักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลง
6. ครูบรรยายประกอบสื่อ POWER POINT โดยใช้คำถามพัฒนาการคิดหรือกระตุ้นให้นักเรียนสนใจบทเรียน พร้อมยกตัวอย่างกระบวนการวิจัยในแต่ละด้าน

ขั้นสรุป

1. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละเท่ากัน แล้วส่งตัวแทนออกมาจับสลากประเด็นความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเริ่มตั้งแต่วิชกาลที่ 1 จนถึงรัชกาลปัจจุบัน ดังนี้
 1. การเดินทางทางบก
 2. การเดินทางทางน้ำ

3. วิถีชีวิตในชุมชน
4. ความสัมพันธ์ในครอบครัว
5. การติดต่อสื่อสาร
2. เมื่อตัวแทนจับสลากเสร็จแล้ว ครูให้นักเรียนเขียนแผนผังวิวัฒนาการ จากประเด็นที่ได้ โดยให้เขียนตามหัวข้อย่อยที่เกี่ยวกับการศึกษาชุมชน ได้แก่
 1. วัฒนธรรมดั้งเดิม
 2. ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง
 3. เรียนรู้ผลกระทบ
 4. ค้นพบการพัฒนา
3. ครูให้นักเรียนเขียนแผนผังพัฒนาการ เป็นเวลา 15 นาที
4. เมื่อครบเวลาที่กำหนด ครูจึงให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอแผนผังพัฒนาการ
5. ครูสอบถามเกี่ยวกับการนำเสนอว่าน่าจะอยู่ในขั้นตอนใดของกระบวนการวิจัย และน่าจะเรียกว่าอะไร (การเรียนรู้ชุมชน) และใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง เพื่อเป็นการสรุปวิธีการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

1. แบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
2. แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
3. วิดีทัศน์ เรื่อง กรุงเทพมหานคร
4. สื่อ POWER POINT

การประเมินผล

1. การตอบคำถาม
2. การแสดงความคิดเห็น
3. การทำงานกลุ่ม
4. แผนผังพัฒนาการ
5. แบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
6. แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
7. ใบงาน เรื่อง กรุงเทพมหานคร

การวัดและประเมินผล

1. ด้านความรู้		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
1.อธิบายกระบวนการวิจัยขั้นพื้นฐานได้ 2.อธิบายวิธีการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานได้	-การตอบคำถาม	-ข้อคำถาม
2. ด้านทักษะ		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
3.วิเคราะห์สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมได้ 4.วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมได้ 5.การนำเสนอผลงาน	-การตรวจการวิเคราะห์ -การตรวจผลงาน	-ใบงาน(การเขียนสะท้อนคิด) -แผนผังวิวัฒนาการ
3.ด้านคุณลักษณะ		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
6.ทำงานร่วมกับผู้อื่น (การทำงานเป็นกลุ่ม) 7.ส่งงานตรงเวลา (ความรับผิดชอบ)	-การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน	แบบบันทึกการสังเกต

เกณฑ์การวัดและประเมิน

เกณฑ์/ประเมิน	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
การตอบคำถาม	นักเรียนมากกว่าร้อยละ 70 ตอบคำถามถูกต้อง	นักเรียนร้อยละ 40-70 ตอบคำถามถูกต้อง	นักเรียนน้อยกว่าร้อยละ 40 ตอบคำถามถูกต้อง
การทำงานที่ได้รับมอบหมาย	ทำงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วนภายในคาบ	ทำงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วนภายใน 1 สัปดาห์	ทำงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วนเกิน 1 สัปดาห์
การทำงานกลุ่ม	สมาชิกทุกคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	สมาชิกบางคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมากกว่าร้อยละ 50	สมาชิกบางคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายน้อยกว่าร้อยละ 50
การเขียนสะท้อนคิด	วิเคราะห์สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม มีเหตุผลมากกว่าร้อยละ 70	วิเคราะห์สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม มีเหตุผลมากกว่าร้อยละ 40-70	วิเคราะห์สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม มีเหตุผลน้อยกว่าร้อยละ 40
การทำแผนผังพัฒนาการ	เนื้อหา ภาษา ความคิด สร้างสรรค์ และการนำเสนอ ถูกต้องเหมาะสม	เนื้อหา ภาษา ความคิด สร้างสรรค์เหมาะสม แต่การนำเสนอพอใช้	เนื้อหา ภาษาเหมาะสม แต่ความคิดสร้างสรรค์และการนำเสนอยังต้องปรับปรุง

บันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไขปัญหา

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย
วิชาเสน่ห์บางกอก ส 31211
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 มโนทัศน์การศึกษาชุมชน

สาระสำคัญ

ชุมชนแต่ละแห่งมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้มีวิถีชีวิตที่ต่างกัันด้วย

มาตรฐานสาระการเรียนรู้แกนกลาง

- มาตรฐาน ส 4.3** เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย
- มาตรฐาน ส 5.2** เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

ด้านความรู้

1. อธิบายแนวคิดการเรียนรู้ชุมชนได้

ด้านทักษะ

2. วิเคราะห์สภาพความเป็นอยู่แต่ละชุมชนที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้คนและชุมชนได้
3. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมได้

4. การนำเสนอผลงาน

ด้านคุณลักษณะ

5. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
6. การส่งงานตรงเวลา

สาระการเรียนรู้

แนวความคิดการจัดการเรียนรู้ชุมชน มืองค์ประกอบดังนี้

1 วัฒนธรรมดั้งเดิม

คือ การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในชุมชนนั้น ๆ

2 ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง

คือ การศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ

3 เรียนรู้ผลกระทบ

คือ การเตรียมรับสภาพผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ

4 ค้นพบการพัฒนา

คือ แนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ

กิจกรรมการเรียนรู้

คาบที่ 3-4

ชั้นนำ

1. ครูร่วมสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับชุมชนรอบข้างโรงเรียน ว่ามีลักษณะอย่างไร มีสิ่งใดที่น่าสนใจบ้าง และถ้าหากนักเรียนไปเยือนชุมชน นักเรียนจะปฏิบัติตัวอย่างไร
2. ครูอธิบายเชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียน เรื่อง มโนทัศน์การศึกษาชุมชน ว่า “ชุมชนแต่ละแห่งมีเอกลักษณ์และลักษณะความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้แต่ละชุมชนมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันด้วย”

ชั้นสอน

1. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละเท่ากัน แล้วส่งตัวแทนออกมาจับสลากเพื่อศึกษาชุมชนทั้ง 5 ชุมชน ได้แก่
 1. ชุมชนชาวเขาเผ่าปกากะญอ
 2. ชุมชนชาวน้ำ (เกาะปันหยี)
 3. ชุมชนชาวมุสลิม
 4. ชุมชนแรงงานชาวพม่าที่มหาชัย
 5. ชุมชนชาวท่าแร่ จ.สกลนคร
2. เมื่อนักเรียนจับสลากครบทุกกลุ่มแล้ว ครูให้นักเรียนศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และ อินเทอร์เน็ต แล้วให้นักเรียนออกแบบแผนผังมโนทัศน์ โดยมีประเด็นที่ต้องศึกษา ดังนี้

1. การเตรียมพร้อม (การศึกษาสภาพลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน ด้านกายภาพ ด้านสังคมและวัฒนธรรม)
 2. การเตรียมตัว (เครื่องใช้ อุปกรณ์และบริโภค)
 3. การเตรียมสมอง (การเตรียมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน)
 4. การเตรียมใจ (ความรู้สึก ทำใจอยู่ให้ได้)
 5. Must Do ! (อยากจะทำอะไรสักครั้ง ถ้าได้ไป)
3. ครูให้นักเรียนทำแผนผังมโนทัศน์ ลงในกระดาษวาดเขียนขนาดใหญ่ เป็นเวลา 20 นาที
 4. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอแผนผังมโนทัศน์ของชุมชนที่ตนเองได้ศึกษา หน้าชั้นเรียน
 5. เมื่อนักเรียนนำเสนอครบทุกกลุ่ม ครูจึงอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับลักษณะเด่นของแต่ละชุมชน เพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่ชุมชนในกรุงเทพฯ

ขั้นสรุป

1. ครูสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของย่านเก่าในกรุงเทพฯ และให้นักเรียนบอกวิธีการเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ชุมชนต่าง ๆ อย่างคร่าว ๆ เพื่อเป็นการสรุปบทเรียน

สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

1. เอกสารข้อมูลของชุมชนต่าง ๆ
2. อินเทอร์เน็ต
3. กระดาษวาดเขียนขนาดใหญ่
4. ปากกาสีต่าง ๆ

การวัดและประเมินผล

1. การตอบคำถาม
2. การทำงานกลุ่ม
3. แผนผังมโนทัศน์ชุมชน

การวัดและประเมินผล

1. ด้านความรู้		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
1.อธิบายแนวคิดการเรียนรู้ ชุมชนได้	-การตอบคำถาม	-ข้อคำถาม
2. ด้านทักษะ		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
2.วิเคราะห์สภาพความเป็นอยู่ แต่ละชุมชนที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต ของผู้คนและชุมชนได้	-การตรวจการวิเคราะห์	-แผนผังโน้ตทัศน์
3.วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง สังคมและวัฒนธรรมได้		
4.การนำเสนอผลงาน	-การตรวจผลงาน	-แผนผังโน้ตทัศน์
3.ด้านคุณลักษณะ		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
5.ทำงานร่วมกับผู้อื่น (การทำงานเป็นกลุ่ม)	-การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน	แบบบันทึกพฤติกรรม
6.ส่งงานตรงเวลา (ความรับผิดชอบ)		

เกณฑ์การวัดและประเมิน

เกณฑ์/ประเมิน	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
การตอบคำถาม	นักเรียนมากกว่าร้อยละ 70 ตอบคำถามถูกต้อง	นักเรียนร้อยละ 40-70 ตอบคำถามถูกต้อง	นักเรียนน้อยกว่าร้อยละ 40 ตอบคำถามถูกต้อง
การทำงานที่ได้รับมอบหมาย	ทำงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วนภายในคาบ	ทำงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วนภายใน 1 สัปดาห์	ทำงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วนเกิน 1 สัปดาห์
การทำงานกลุ่ม	สมาชิกทุกคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	สมาชิกบางคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมากกว่าร้อยละ 50	สมาชิกบางคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายน้อยกว่าร้อยละ 50
การออกแบบแผนผังมโนทัศน์	เนื้อหา ภาษา ความคิดสร้างสรรค์ และการนำเสนอ ถูกต้องเหมาะสม	เนื้อหา ภาษา ความคิดสร้างสรรค์เหมาะสม แต่การนำเสนอพอใช้	เนื้อหา ภาษาเหมาะสม แต่ความคิดสร้างสรรค์และการนำเสนอยังต้องปรับปรุง

บันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไขปัญหา

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย
วิชาเสน่ห์บางกอก ส 31211
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การปฏิบัติการสืบค้นข้อมูล

สาระสำคัญ

การเรียนรู้ชุมชนมีความจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้และสถานที่ต่าง ๆ ของชุมชน เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมดั้งเดิม ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง เรียนรู้ผลกระทบ และค้นพบการพัฒนา โดยนำกระบวนการวิจัยขั้นพื้นฐาน มาใช้ในการลงพื้นที่จริงตามประเด็นปัญหาหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษา แล้วรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาสู่ประเด็นที่ต้องการศึกษาหรือเรียนรู้

มาตรฐานสาระการเรียนรู้แกนกลาง

- มาตรฐาน ส 2.1** เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส 4.1** เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
- มาตรฐาน ส 4.2** เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น
- มาตรฐาน ส 4.3** เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย
- มาตรฐาน ส 5.2** เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- มาตรฐาน ว 8.1** ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ ในการสืบเสาะ หาความรู้ การแก้ปัญหา รู้ว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่มีรูปแบบที่แน่นอน สามารถอธิบายและตรวจสอบได้ ภายใต้อข้อมูลและเครื่องมือที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้น ๆ เข้าใจว่า วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคม และสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

ด้านความรู้

1. อธิบายประวัติความเป็นมาของชุมชนที่ศึกษาได้
2. ระบุที่มาและความสำคัญของสถานที่ต่างๆ ในชุมชนที่ศึกษาได้

ด้านทักษะ

3. ทำแผนที่ชุมชนได้
4. การนำเสนอผลงาน

ด้านคุณลักษณะ

5. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
6. การส่งงานตรงเวลา

สาระการเรียนรู้

ชุมชนสามแพร่ง

“แพร่ง” ในสมัยก่อนแปลว่าทางออก เพราะในสมัยนั้นเมื่อพระมหากษัตริย์จะเดินทางหรือจะยกทัพออก ต้องผ่านทางสะพานช้างโรงสี การสร้างสะพานในยุคนั้น จะใช้มาตรวัดจากการเดินผ่านของช้างได้ และสะพานพวกนี้มักจะถูกเรียกกันว่าเป็นสะพานช้างแทบทั้งสิ้น แต่สะพานช้างข้ามนี้ตั้งอยู่ในย่านที่เป็นโรงสีข้าวชาวบ้านจึงเรียกสะพานนี้ว่าสะพานช้างโรงสีกันจนชิน ส่วนพื้นที่โดยรอบเป็นท้องทุ่งและท้องล่องเกือบทั้งหมด ดังนั้นจึงเหลือทางออกเพียงแค่ 3 ทางนี้เท่านั้น จึงกลายมาเป็นชุมชน สามแพร่งที่เราคุ้นเคยกันในปัจจุบัน

แพร่งภูธร ถือเป็นแพร่งที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด ในบรรดาสามแพร่ง เพราะจะมีร้านอาหารชื่อดังจำนวนมากรายล้อมอยู่ ไม่ว่าจะเดินไปชอกโกเหน่มมูเ็นจะเจอร้านอาหารน้อยใหญ่รสชาติถูกใจคอยให้เข้าไป ซิมอีเมอร์ยอดตลอดทาง แพร่งภูธรมีที่มาจากเดิมเป็นวังเก่าของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทวิถวัลยลาภ กรมหมื่นภูเรศธำรงค์ศักดิ์ สถานที่หนึ่งที่น่าสนใจและอยู่ใกล้วังคือ สุขุมาลอนามัย เป็นสถานีนามัยแห่งที่ 2 ของกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังมีอุโมงค์ที่ตรวจสภาพและตีทะเบียนรถยนต์แห่งแรกในประเทศไทย อุวิเชียร ปัจจุบันกลายเป็นพิพิธภัณฑ์รถโบราณที่บรรดาเด็กและผู้ใหญ่หัวใจแนวซึ้นชอบเป็นพิเศษ

แพร่งนรา ถิ่นละครร้อง เพราะเป็นวังเก่าของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวรรณกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พระองค์ทรงเป็นทั้งนักกวีและนักประพันธ์ ทรงมีความสนใจทางด้านการละครและได้นำละครร้องแบบโอเปร่ามาผสมผสานกับละคร ร้องแบบไทย ทำให้เปิดโรงละครปริดาลัย โรงละครร้องแห่งแรกของไทยต่อมาเป็น โรงเรียนตะลະภักศึกษา ปัจจุบันเหลือเพียงร้องรอยที่ยังอยู่ให้ชื่นชม

แพร่งสรรพศาสตร์ แหล่งที่สถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์จางหายไปเพราะถูกไฟไหม้ใหญ่ถึง 2 ครั้ง จึงเหลือเพียงซุ้มประตูวังเก่าที่ตั้งเด่นเป็นตระหง่านไว้ให้ดูต่างหน้า เจ้าของคือพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทองแถมถวัลยวงศ์ กรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจ พระองค์ทรงเป็นนักถ้ำ

ภาพยนตร์รายแรกและรายเดียวในสยามสมัยนั้น ชาวชุมชนยังคงจำเหตุการณ์ได้ติดตาจึงจัดพิธีไหว้พระเพลิงเป็นประจำกันทุกปี

“สามแพรง” เป็นชุมชนที่มีมนต์เสน่ห์ ไม่ต้องเดินทางระยะไกล แต่สามารถซึมซับบรรยากาศความเป็นไทยที่ห่างหายจากการดำเนินชีวิตประจำวันมายาวนาน การได้เดินตามตรอกซอกซอยมองดูร่องรอยในอดีต หวนคิดถึงด้วยความอึ้งใจแม้วัฒนธรรมบางอย่างจะเปลี่ยนไป แต่ความเป็นไทยยังคงอยู่เหมือนเดิม

กิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นนำ

● การวิจัยเป็นฐาน ขั้นตอนการกำหนดปัญหา

คาบที่ 5-6

1. ครูแนะนำสถานที่ที่นักเรียนจะลงพื้นที่ในการเรียนรู้ชุมชน คือ ชุมชนสามแพรง
2. ครูให้นักเรียนเดินสำรวจชุมชนอย่างคร่าว ๆ เพื่อหาลักษณะเด่นหรือสถานที่ที่นักเรียนสนใจ
3. ครูให้นักเรียนนำเสนอการเดินสำรวจชุมชนให้เพื่อน ๆ ฟังอย่างคร่าว ๆ
4. นักเรียนฟังวิทยากรชุมชนแนะนำพื้นที่ในการเรียนรู้ชุมชน

ขั้นสอน

คาบที่ 7-8

5. ครูนำนักเรียนเรียนรู้ชุมชนโดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมทำแผนที่ชุมชน ตามหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

5.1 ร้านอาหาร	5.2 กิจการครัวเรือน
5.3 โรงแรม/โฮมสเตย์	5.4 บ้านเรือน
5.5 สาธารณะของชุมชน	
6. นักเรียนเดินสำรวจสถานที่ต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย (40 นาที)
7. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอแผนที่ชุมชน แล้วนักเรียนทำแผนที่ชุมชนร่วมกัน

● การวิจัยเป็นฐาน ขั้นตอนการตั้งสมมติฐาน

คาบที่ 9-10

8. นักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกนำเสนอประเด็นที่กลุ่มของตนเองสนใจ พร้อมกับนำเสนอแนวทางในการศึกษาค้นคว้าข้อมูล
9. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มคาดคะเน(ตั้งสมมติฐาน)การศึกษาชุมชนตามหัวข้อการเรียนรู้ชุมชนดังนี้

9.1 วัฒนธรรมดั้งเดิม	9.2 ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง
9.3 เรียนรู้ผลกระทบ	9.4 ค้นพบการพัฒนา

 แต่ละหัวข้อน่าจะมีความเป็นมา และพัฒนาการเป็นอย่างไรบ้าง

● **การวิจัยเป็นฐาน ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล**

คาบที่ 11-12

10. ครูให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กลุ่มของตนเองสนใจตาม แหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ชุมชน เป็นต้น
11. ครูให้นักเรียนอภิปรายถึงความก้าวหน้าของการเก็บรวบรวมข้อมูลของแต่ละกลุ่ม

คาบที่ 13-14

12. ครูให้นักเรียนเรียบเรียงประเด็นการศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อที่ได้เลือก ในชั้นที่ 9
13. ครูให้นักเรียนอภิปรายถึงความก้าวหน้าของการเรียบเรียงประเด็นการศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อที่ได้เลือก ของแต่ละกลุ่ม

คาบที่ 15-18

14. นักเรียนเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่เรียนรู้ชุมชน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ชุมชน
15. ครูให้นักเรียนอภิปรายถึงความก้าวหน้าของการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่เรียนรู้ชุมชนของแต่ละกลุ่ม

คาบที่ 19-20

16. นักเรียนนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เรียนรู้ชุมชน ตามหัวข้อของแต่ละกลุ่ม

คาบที่ 21-22

17. นักเรียนลงพื้นที่เรียนรู้ชุมชนเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม โดยวิธีการสัมภาษณ์ บุคคลต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ชุมชน
18. ครูให้นักเรียนอภิปรายถึงความก้าวหน้าของการเก็บรวบรวมข้อมูลของแต่ละกลุ่ม

ขั้นสรุป

ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปการลงพื้นที่เรียนรู้ชุมชนอย่างคร่าว ๆ โดยการทำแผนผัง มโนทัศน์

สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

-

การวัดและประเมินผล

1. การตอบคำถาม
2. การทำงานกลุ่ม

การวัดและประเมินผล

1. ด้านความรู้		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
1. อธิบายประวัติความเป็นมา ของชุมชนที่ศึกษาได้ 2. ระบุที่มาและความสำคัญของ สถานที่ต่างๆ ในชุมชนที่ศึกษา ได้	-การตรวจแบบบันทึก	-แบบบันทึกของนักเรียน
2. ด้านทักษะ		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
3. แผนที่เดินดิน 4. การนำเสนอผลงาน	-การตรวจผลงาน	-แผนที่ชุมชน
3. ด้านคุณลักษณะ		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
5.ทำงานร่วมกับผู้อื่น (การทำงานเป็นกลุ่ม) 6.ส่งงานตรงเวลา (ความรับผิดชอบ)	-การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน	-แบบบันทึกพฤติกรรม

เกณฑ์การวัดและประเมิน

เกณฑ์/ประเมิน	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
แบบบันทึกของนักเรียน	การศึกษาหาความรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีเหตุผลมากกว่าร้อยละ 70	การศึกษาหาความรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีเหตุผลมากกว่าร้อยละ 40-70	การศึกษาหาความรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีเหตุผลน้อยกว่าร้อยละ 40
แผนที่ชุมชน	เนื้อหา ภาษา ความคิดสร้างสรรค์ และการนำเสนอ ถูกต้องเหมาะสม	เนื้อหา ภาษา ความคิดสร้างสรรค์เหมาะสม แต่การนำเสนอพอใช้	เนื้อหา ภาษาเหมาะสม แต่ความคิดสร้างสรรค์และการนำเสนอจำเป็นต้องปรับปรุง
การทำงานที่ได้รับมอบหมาย	ทำงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วนภายในคาบ	ทำงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วนภายใน 1 สัปดาห์	ทำงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วนเกิน 1 สัปดาห์
การทำงานกลุ่ม	สมาชิกทุกคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	สมาชิกบางคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมากกว่าร้อยละ 50	สมาชิกบางคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายน้อยกว่าร้อยละ 50
ความก้าวหน้าในการเก็บรวบรวมข้อมูล	มีความก้าวหน้าในการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่าร้อยละ 70	มีความก้าวหน้าในการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่าร้อยละ 40-70	มีความก้าวหน้าในการเก็บรวบรวมข้อมูลน้อยกว่าร้อยละ 40

บันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไขปัญหา

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย
วิชาเสน่ห์บางกอก ส 31211
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เพิ่มพูนองค์ความรู้

สาระสำคัญ

การเรียนรู้ชุมชนมีความจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้และสถานที่ต่าง ๆ ของชุมชน เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมดั้งเดิม ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง เรียนรู้ผลกระทบ และค้นพบการพัฒนา โดยนำกระบวนการวิจัยขั้นพื้นฐาน มาใช้ในการลงพื้นที่จริงตามประเด็นปัญหาหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษา แล้วรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาสู่ประเด็นที่ต้องการศึกษาหรือเรียนรู้

มาตรฐานสาระการเรียนรู้แกนกลาง

- มาตรฐาน ส 2.1** เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส 4.1** เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
- มาตรฐาน ส 4.2** เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น
- มาตรฐาน ส 4.3** เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย
- มาตรฐาน ส 5.2** เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- มาตรฐาน ว 8.1** ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ในการสืบเสาะหาความรู้ การแก้ปัญหา รู้ว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่มีรูปแบบที่แน่นอน สามารถอธิบายและตรวจสอบได้ ภายใต้อุปกรณ์และเครื่องมือที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้น ๆ เข้าใจว่า วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคม และสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

ด้านความรู้

1. อธิบายประวัติความเป็นมาของชุมชนที่ศึกษาได้
2. ระบุที่มาและความสำคัญของสถานที่ต่างๆ ในชุมชนที่ศึกษาได้
3. บอกความเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการของชุมชนได้

ด้านทักษะ

4. วิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ที่ได้จากแนวคิดการเรียนรู้ชุมชนได้
5. การนำเสนอผลงาน

ด้านคุณลักษณะ

6. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
7. การส่งงานตรงเวลา

สาระการเรียนรู้

ชุมชนสามแพร่ง

“แพร่ง” ในสมัยก่อนแปลว่าทางออก เพราะในสมัยนั้นเมื่อพระมหากษัตริย์จะเดินทางหรือจะยกทัพออก ต้องผ่านทางสะพานช้างโรงสี การสร้างสะพานในยุคนั้น จะใช้มาตรวัดจากการเดินผ่านของช้างได้ และสะพานพวกนี้มักจะถูกเรียกกันว่าเป็นสะพานช้างแทบทั้งสิ้น แต่สะพานช้างข้ามนี้ตั้งอยู่ในย่านที่เป็นโรงสีข้าวชาวบ้านจึงเรียกสะพานนี้ว่าสะพานช้างโรงสีกันจนชิน ส่วนพื้นที่โดยรอบเป็นท้องทุ่งและท้องล่องเกือบทั้งหมด ดังนั้นจึงเหลือทางออกเพียงแค่ 3 ทางนี้เท่านั้น จึงกลายมาเป็นชุมชน สามแพร่งที่เราคุ้นเคยกันในปัจจุบัน

แพร่งภูธร ถือเป็นแพร่งที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด ในบรรดาสามแพร่ง เพราะจะมีร้านอาหารชื่อดังจำนวนมากรายล้อมอยู่ ไม่ว่าจะเดินไปซอกไหนมุมไหนจะเจอร้านอาหารน้อยใหญ่รสชาติถูกใจคอยให้เข้าไป ชิมอิมพอร์ตตลอดทาง แพร่งภูธรมีที่มาจากเดิมเป็นวังเก่าของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทิวถวัลยลาภ กรมหมื่นภูเรศธำรงค์ศักดิ์ สถานที่หนึ่งที่น่าสนใจและอยู่ใกล้วังคือ สุขุมาลอนามัย เป็นสถานีอนามัยแห่งที่ 2 ของกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังมีคู่มือที่ตรวจสุขภาพและตีทะเบียนรถยนต์แห่งแรกในประเทศไทย อุวีเซียร ปัจจุบันกลายเป็นพิพิธภัณฑ์รถโบราณที่บรรดาเด็กและผู้ใหญ่หัวใจแนวซึ้นชอบเป็นพิเศษ

แพร่งนรา ถิ่นละครร้อง เพราะเป็นวังเก่าของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวรรณากร กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พระองค์ทรงเป็นทั้งนักกวีและนักประพันธ์ ทรงมีความสนใจทางด้านการละครและได้นำละครร้องแบบโอเปร่ามาผสมผสานกับละคร ร้องแบบไทย ทำให้เปิดโรงละครปริดาลัย โรงละครร้องแห่งแรกของไทยต่อมาเป็น โรงเรียนตะละภักศึกษา ปัจจุบันเหลือเพียงร่องรอยที่ยังอยู่ให้ชื่นชม

แพร่งสรรพศาสตร์ แหล่งที่สถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์จางหายไปเพราะถูกไฟไหม้ใหญ่ถึง 2 ครั้ง จึงเหลือเพียงซุ้มประตูวังเก่าที่ตั้งเด่นเป็นตระหง่านไว้ให้ดูต่างหน้า เจ้าของคือพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทองแถมถวัลยวงศ์ กรมหลวงสรรพสาตรศุภกิจ พระองค์ทรงเป็นนักถ้ำ

ภาพยนตร์รายแรกและรายเดียวในสยามสมัยนั้น ชาวชุมชนยังคงจำเหตุการณ์ได้ติดตาจึงจัดพิธีไหว้พระเพลิงเป็นประจำกันทุกปี

“สามแพรง” เป็นชุมชนที่มีมนต์เสน่ห์ ไม่ต้องเดินทางระยะไกล แต่สามารถซึมซับบรรยากาศความเป็นไทยที่ห่างหายจากการดำเนินชีวิตประจำวันมายาวนาน การได้เดินตามตรอกซอกซอยมองดูร่องรอยในอดีต หวนคิดถึงด้วยความอึ้งใจแม้วัฒนธรรมบางอย่างจะเปลี่ยนไป แต่ความเป็นไทยยังคงอยู่เหมือนเดิม

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

- **การวิจัยเป็นฐาน ขั้นตอนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล**

คาบที่ 23-28

1. ครูสอบถามถึงความก้าวหน้าในการรวบรวมข้อมูลของนักเรียนแต่ละกลุ่ม แล้วเชื่อมโยงเข้าสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่นักเรียนได้ศึกษามา

ขั้นสอน

1. นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้ชุมชน ดังนี้
 1. วัฒนธรรมดั้งเดิม
 2. ริเริ่มการแปรเปลี่ยน
 3. เรียนรู้ผลกระทบ
 4. ค้นพบการพัฒนา

ขั้นสรุป

- **การวิจัยเป็นฐาน ขั้นตอนการสรุปผล**

1. นักเรียนรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานการวิจัย
2. นักเรียนร่วมกันสรุป พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางการจัดนิทรรศการชุมชน

สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

-

การประเมินผล

1. การตอบคำถาม
2. การทำงานกลุ่ม
3. แบบบันทึกของนักเรียน

การวัดและประเมินผล

1. ด้านความรู้		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
1. อธิบายประวัติความเป็นมา ของชุมชนที่ศึกษาได้ 2. ระบุที่มาและความสำคัญของ สถานที่ต่างๆ ในชุมชนที่ศึกษา ได้	-การตรวจแบบบันทึก	-แบบบันทึกของนักเรียน
2. ด้านทักษะ		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
3. วิเคราะห์สาเหตุของการ เปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของ ชุมชนที่ได้ศึกษา 4. การนำเสนอผลงาน	-การตรวจผลงาน -การตรวจผลงาน	-รายงานการวิจัย -รายงานการวิจัย
3. ด้านคุณลักษณะ		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
5.ทำงานร่วมกับผู้อื่น (การทำงานเป็นกลุ่ม) 6.ส่งงานตรงเวลา (ความรับผิดชอบ)	-การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน -การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน	-แบบบันทึกพฤติกรรม

เกณฑ์การวัดและประเมิน

เกณฑ์/ประเมิน	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
แบบบันทึกของนักเรียน	การศึกษาหาความรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีเหตุผลมากกว่าร้อยละ 70	การศึกษาหาความรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีเหตุผลมากกว่าร้อยละ 40-70	การศึกษาหาความรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีเหตุผลน้อยกว่าร้อยละ 40
รายงานการวิจัย	ครบขั้นตอนการวิจัย เนื้อหา ภาษา ความคิดสร้างสรรค์ และการนำเสนอ ถูกต้องเหมาะสมมากกว่าร้อยละ 70	ครบขั้นตอนการวิจัย เนื้อหา ภาษา ความคิดสร้างสรรค์ และการนำเสนอ ถูกต้องเหมาะสมมากกว่าร้อยละ 40-70	ครบขั้นตอนการวิจัย เนื้อหา ภาษา ความคิดสร้างสรรค์ และการนำเสนอ ถูกต้องเหมาะสมน้อยกว่าร้อยละ 40
การทำงานที่ได้รับมอบหมาย	ทำงานที่ได้รับมอบหมาย ครบถ้วนภายในคาบ	ทำงานที่ได้รับมอบหมาย ครบถ้วนภายใน 1 สัปดาห์	ทำงานที่ได้รับมอบหมาย ครบถ้วนเกิน 1 สัปดาห์
การทำงานกลุ่ม	สมาชิกทุกคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	สมาชิกบางคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมากกว่าร้อยละ 50	สมาชิกบางคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายน้อยกว่าร้อยละ 50
ความก้าวหน้าในการเก็บรวบรวมข้อมูล	มีความก้าวหน้าในการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่าร้อยละ 70	มีความก้าวหน้าในการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่าร้อยละ 40-70	มีความก้าวหน้าในการเก็บรวบรวมข้อมูลน้อยกว่าร้อยละ 40

บันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไขปัญหา

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

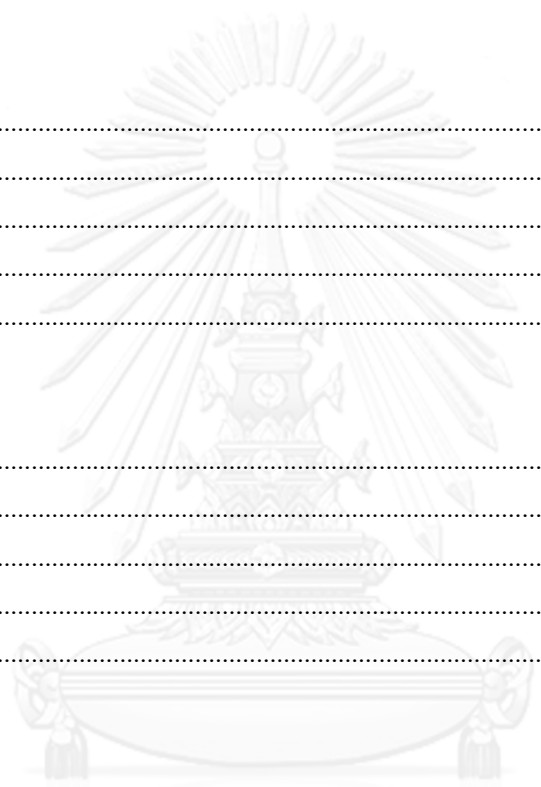
.....

.....

.....

.....

.....

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย
วิชาเสน่ห์บางกอก ส 31211
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ประเมินสู่การพัฒนา

สาระสำคัญ

การเรียนรู้ชุมชนมีความจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้และสถานที่ต่าง ๆ ของชุมชน เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมดั้งเดิม ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง เรียนรู้ผลกระทบ และค้นพบการพัฒนา โดยนำกระบวนการวิจัยขั้นพื้นฐาน มาใช้ในการลงพื้นที่จริงตามประเด็นปัญหาหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษา แล้วรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาสู่ประเด็นที่ต้องการศึกษาหรือเรียนรู้

มาตรฐานสาระการเรียนรู้แกนกลาง

- มาตรฐาน ส 4.1** เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์ เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
- มาตรฐาน ส 4.2** เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น
- มาตรฐาน ส 4.3** เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย
- มาตรฐาน ส 5.2** เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- มาตรฐาน ว 8.1** ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ในการสืบเสาะหาความรู้ การแก้ปัญหา รู้ว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่มีรูปแบบที่แน่นอน สามารถอธิบายและตรวจสอบได้ ภายใต้อุปกรณ์และเครื่องมือที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้น ๆ เข้าใจว่า วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคม และสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1. อธิบายประวัติความเป็นมาของชุมชนที่ศึกษาได้
2. ระบุที่มาและความสำคัญของสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนที่ศึกษาได้

ด้านทักษะ

3. วิเคราะห์สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้ศึกษา
4. การนำเสนอผลงาน

ด้านคุณลักษณะ

5. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
6. การส่งงานตรงเวลา

สาระการเรียนรู้

การประมวลการเรียนรู้จากหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 - 4

กิจกรรมการเรียนรู้

คาบที่ 29-30

- **การวิจัยพื้นฐาน ขั้นตอนนำเสนอ**

นักเรียนจัดนิทรรศการและเสวนาวิชาการเรื่อง “แพร่งูธร ... วันวานไม่เคยเปลี่ยน” ณ PS Gallery แพร่งูธร กรุงเทพมหานคร

สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

-

การประเมินผล

1. การจัดนิทรรศการ
2. รายงานการวิจัย
3. การมีส่วนร่วมในการจัดนิทรรศการ
4. แบบบันทึกของนักเรียน

การวัดและประเมินผล

1. ด้านความรู้		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
1. อธิบายประวัติความเป็นมา ของชุมชนที่ศึกษาได้ 2. ระบุที่มาและความสำคัญของ สถานที่ต่างๆ ในชุมชนที่ศึกษา ได้	-การตรวจแบบบันทึก	-แบบบันทึกของนักเรียน
2. ด้านทักษะ		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
3. วิเคราะห์สาเหตุของการ เปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของ ชุมชนที่ได้ศึกษา 4. การนำเสนอผลงาน	-การตรวจผลงาน -การตรวจผลงาน	-รายงานการวิจัย -นิทรรศการชุมชน
3. ด้านคุณลักษณะ		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
5.ทำงานร่วมกับผู้อื่น (การทำงานเป็นกลุ่ม) 6.ส่งงานตรงเวลา (ความรับผิดชอบ)	-การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน	-แบบบันทึกพฤติกรรม

เกณฑ์การวัดและประเมิน

เกณฑ์/ประเมิน	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
แบบบันทึกของนักเรียน	การศึกษาหาความรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีเหตุผลมากกว่าร้อยละ 70	การศึกษาหาความรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีเหตุผลมากกว่าร้อยละ 40-70	การศึกษาหาความรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีเหตุผลน้อยกว่าร้อยละ 40
รายงานการวิจัย	ครบขั้นตอนการวิจัย เนื้อหา ภาษา ความคิดสร้างสรรค์ และการนำเสนอ ถูกต้องเหมาะสมมากกว่าร้อยละ 70	ครบขั้นตอนการวิจัย เนื้อหา ภาษา ความคิดสร้างสรรค์ และการนำเสนอ ถูกต้องเหมาะสมมากกว่าร้อยละ 40-70	ครบขั้นตอนการวิจัย เนื้อหา ภาษา ความคิดสร้างสรรค์ และการนำเสนอ ถูกต้องเหมาะสมน้อยกว่าร้อยละ 40
การทำงานที่ได้รับมอบหมาย	ทำงานที่ได้รับมอบหมาย ครบถ้วนภายในคาบ	ทำงานที่ได้รับมอบหมาย ครบถ้วนภายใน 1 สัปดาห์	ทำงานที่ได้รับมอบหมาย ครบถ้วนเกิน 1 สัปดาห์
การทำงานกลุ่ม	สมาชิกทุกคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	สมาชิกบางคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมากกว่าร้อยละ 50	สมาชิกบางคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายน้อยกว่าร้อยละ 50
นิทรรศการชุมชน	เนื้อหา ภาษา ความคิดสร้างสรรค์ และการนำเสนอ ถูกต้องเหมาะสม	เนื้อหา ภาษา ความคิดสร้างสรรค์เหมาะสม แต่การนำเสนอพอใช้	เนื้อหา ภาษาเหมาะสม แต่ความคิดสร้างสรรค์และการนำเสนอยังต้องปรับปรุง

บันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไขปัญหา

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย
วิชาเสน่ห์บางกอก ส 31211
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง บทสรุปแห่งกาลเวลา

สาระสำคัญ

ชุมชนแต่ละแห่งต่างมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยการสร้างสรรค์วัฒนธรรมของตน หรือรับจากภายนอก และนำมาปรับใช้กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน จนเกิดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งคนรุ่นหลังควรรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้เป็นมรดกของชาติสืบไป

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

ด้านความรู้

1. อธิบายประวัติความเป็นมาของกรุงเทพมหานครได้
2. ยกตัวอย่างมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกรุงเทพมหานครได้

ด้านทักษะ

3. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ได้
4. การนำเสนอผลงาน

ด้านคุณลักษณะ

5. ตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
6. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
7. การส่งงานตรงเวลา

สาระการเรียนรู้

การประมวลการเรียนรู้จากหน่วยการเรียนรู้ที่ 1-5

กิจกรรมการเรียนรู้

คาบที่ 31-32

ชั้นนำ

นักเรียนดูวิดีโอทัศน์ “เพลง รากไทย” แล้วร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความหมายในเนื้อเพลง มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งใดของเมืองไทย เพราะเหตุใด

เพลง รากไทย

ลมจะแรงเพียงไหน	ไม่อาจโค่นต้นไม้ล้มลงไป
ถึงกิ่งก้านริดลงยังคงยืนได้	รากที่ยังงอไว้คอยประคองมันคง
เมืองไทยก็เหมือนต้นไม้ดำรง	มันคงเนิ่นเนาเพราะเรามีราก
รากแห่งวัฒนธรรมไทย	เหล่าลูกหลานต้องคอยสืบสานอย่างมั่นใจ
ดูแลต้นไม้ให้มันยืนยง	คุณพระช่วยธำรงรากเอ๋ย

ขั้นสอน

1. ครูวาดภาพต้นไม้บนกระดานโดยมีองค์ประกอบ ดังนี้ ลำต้น ราก กิ่งก้านสาขา และ กระแสลม
2. นักเรียนร่วมกันเขียนความหมายขององค์ประกอบในข้อที่ 1 พร้อมยกตัวอย่าง
3. ครูและนักเรียนร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องของแผนภาพรูปต้นไม้

ขั้นสรุป

1. ครูแสดงเนื้อเพลงและชวนนักเรียนวิเคราะห์และสังเคราะห์ในท่อนเพลง “...เหล่าลูกหลานต้องคอยสืบสานอย่างมั่นใจ...” เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการศึกษและการสืบสานวัฒนธรรมไทยโดยคนรุ่นหลัง จากการเรียนรู้ที่ผ่านมาในรายวิชานี้
2. ครูแจกกระดาษสำหรับติดกระดาน (POST IT) ให้นักเรียนคนละ 3 แผ่น โดยแบ่งเป็น 3 สี แล้วให้นักเรียนเขียนข้อความในกระดาษแต่ละแผ่น ดังนี้
 - กระดาษสีฟ้า - ความรู้ที่มีเพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม
 - กระดาษสีชมพู - ความรู้สึกต่อวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่น
 - กระดาษสีเหลือง - การกระทำที่แสดงออกซึ่งการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม
3. เมื่อนักเรียนติดกระดาษสำหรับติดกระดาน (POST IT) เรียบร้อยแล้ว ครูจึงสรุปความรู้รวบยอดในแต่ละส่วน เพื่อเป็นการสรุปบทเรียน
4. ครูให้นักเรียนทำแบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และแบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

1. วิดีทัศน์ “เพลง รากไทย”
2. เนื้อร้อง “เพลง รากไทย”
3. กระดาษสำหรับติดกระดาน (POST IT)
4. แบบทดสอบมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
5. แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

การประเมินผล

1. การตอบคำถาม
2. การทำงานกลุ่ม
3. ข้อความในกระดาษสำหรับติดกระดาน (POST IT)
4. แบบทดสอบโมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
5. แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

การวัดและประเมินผล

1. ด้านความรู้		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
1. อธิบายความเป็นมาของ กรุงเทพมหานครได้ 2. ยกตัวอย่างมรดกทาง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาได้	-การตอบคำถาม	-ข้อคำถาม
2. ด้านทักษะ		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
3. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่มี ผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ได้ 4. การนำเสนอผลงาน	-การตรวจผลงาน	-การเขียนข้อความในกระดาษสี ต่าง ๆ
3. ด้านคุณลักษณะ		
กิจกรรม / พฤติกรรมผลงาน ที่ต้องการประเมิน	วิธีการ	เครื่องมือ
5. ทำงานร่วมกับผู้อื่น (การทำงานเป็นกลุ่ม) 6. ส่งงานตรงเวลา (ความรับผิดชอบ)	-การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน	-แบบบันทึกพฤติกรรม

เกณฑ์การวัดและประเมิน

เกณฑ์/ประเมิน	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
การตอบคำถาม	นักเรียนมากกว่าร้อยละ 70 ตอบคำถามถูกต้อง	นักเรียนร้อยละ 40-70 ตอบคำถามถูกต้อง	นักเรียนน้อยกว่าร้อยละ 40 ตอบคำถามถูกต้อง
การทำงานที่ได้รับมอบหมาย	ทำงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วนภายในคาบ	ทำงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วนภายใน 1 สัปดาห์	ทำงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วนเกิน 1 สัปดาห์
การทำงานกลุ่ม	สมาชิกทุกคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	สมาชิกบางคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมากกว่าร้อยละ 50	สมาชิกบางคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายน้อยกว่าร้อยละ 50
การเขียนข้อความในกระดาษสี่ต่าง ๆ	เนื้อหา ภาษา ความคิด สร้างสรรค์ และการนำเสนอ ถูกต้องเหมาะสมมากกว่าร้อยละ 70	เนื้อหา ภาษา ความคิด สร้างสรรค์และการนำเสนอ ถูกต้องเหมาะสมมากกว่าร้อยละ 40-70	เนื้อหา ภาษา ความคิด สร้างสรรค์ และการนำเสนอ ถูกต้องเหมาะสมน้อยกว่าร้อยละ 40

บันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไขปัญหา

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง
ตัวอย่างผลงานนักเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แพรงภูธร

“วันวานไม่เคยเปลี่ยน”

“ภาพอดีตแห่งวันวาน มีราวเลื่อน”

โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

ความนำ

การเรียนรู้ชุมชนถือเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์อย่างหนึ่ง ที่มุ่งให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องราวในอดีตและปัจจุบัน เพื่อคาดการณ์แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ มีความจำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาข้อมูลจากสถานที่ต่างๆ ในชุมชน อันถือเป็นแหล่งเรียนรู้ ด้วยการลงพื้นที่จริง และสืบเสาะหาข้อมูล ตามประเด็นปัญหาหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษา แล้วรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ สืบเสาะหาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ และนำเสนอต่อสาธารณชน กระบวนการดังกล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า สอดคล้องกับกระบวนการวิจัยขั้นพื้นฐานนั่นเอง

นักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม มีโอกาสเป็นอย่างดี ที่ได้พัฒนาทักษะการวิจัยผ่านกระบวนการเรียนรู้ชุมชนแพรวกุงธร์ เนื่องด้วยชุมชนแต่ละแห่ง ต่างมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ผ่านการสร้างสรรค์วัฒนธรรมของตนหรือรับจากภายนอก แล้วสั่งสมจนเกิดเป็นภูมิปัญญาและวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาเหล่านี้ เป็นสิ่งที่คนในชุมชนนำมาปรับใช้กับวิถีชีวิตตน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการสร้างสรรค์วัฒนธรรมด้านต่างๆ จนเกิดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่คนรุ่นหลังควรรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาเหล่านั้นไว้ให้เป็นมรดกของชาติ “แพรวกุงธร์...วันวานไม่เคยเปลี่ยน” (ภาพอดีตแห่งวันวาน มิราจเลื่อน) จึงเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนได้เรียนรู้นอกห้องเรียน

แสดงศักยภาพตนเองสู่สังคม

เรียนรู้กระบวนการวิจัยและพัฒนาตนเองในฐานะนักเรียนที่เรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต พวกเขาจะได้เรียนรู้ว่า อดีตเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เป็นรากฐานที่จะทำให้อนาคต มีความสดใส แจ่มชัด และเป็นไปได้ หากพวกเขาละทิ้งอดีตเสียแล้ว พวกเขาเปรียบเสมือนคนที่ไร้รากฐาน ซึ่งก็ย่อมจะล้มพังได้โดยง่าย การเรียนรู้ชุมชนในครั้งนี้ จึงเป็นการบ่มเพาะ รากฐานทางปัญญาเหล่านี้ให้เติบโตขึ้นอย่างแข็งแกร่ง และต้นกล้าน้อยๆ เหล่านี้ทุกต้น ก็จะหยั่งรากลึกลงในพื้นดินอันอุดม บ่มเพาะและผลิตเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ที่จะออกงามสู่สังคมไทยอย่างไม่ขาดสาย

ผมขอขอบคุณทุกฝ่าย ที่ทำให้วันนี้สำเร็จลุล่วงมาได้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เมล็ดพันธุ์ที่ได้งอกงามขึ้นแล้วนั้น จะช่วยสร้างความอุดมสมบูรณ์ แห่งปัญญาแก่เราท่านทั้งหลายโดยทั่วกัน

อาจารย์ปกิต วิเศษปัดสา

อาจารย์ผู้สอน ราชวิทยาลัยมหาดไทย ชั้น ม.4
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

คำนิยม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะเสาหลักของแผ่นดิน มีปณิธานที่จะบุกเบิกแสวงหา
 กะนูบำรุง และถ่ายทอดความรู้ และเสริมสร้างคุณธรรมให้บัณฑิตขอมหาวิทยาลัย
 เป็นผู้เปรียบพร้อมด้วยสติและปัญญา โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
 ในฐานะหน่วยงานหนึ่ง จึงมีพันธกิจสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้เติบโตพร้อมด้วยความรู้และคุณธรรม
 ซึ่งจะต้องเป็นสิ่งที่มิคูกัน และการพัฒนาดังกล่าว ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้
 ที่ให้นักเรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรง และใช้สิ่งแวดล้อมต่างๆ ในชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้
 นอกจากนี้ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ยังมีพันธกิจในการจัดการศึกษา
 ตามแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
 ซึ่งมีเป้าหมายหลักที่จะให้นักเรียนได้นำความรู้ที่ได้รับตามหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในการดำเนิน
 ชีวิตประจำวันให้มากที่สุด การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียน
 จึงมีทั้งกิจกรรมในชั้นเรียนและกิจกรรมนอกชั้นเรียน
 การศึกษาสภาพของชุมชนรวมทั้งการให้บริการแก่ชุมชนในหลากหลายรูปแบบ
 การจัดนิทรรศการและเสวนาวิชาการเรื่อง “แพร่งูธร ... วันวานไม่เคยเปลี่ยน” ครั้งนี้
 ถือเป็นกิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่อย่างหนึ่ง ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงพื้นที่
 ศึกษาและเรียนรู้ชุมชนแพร่งูธรซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน
 ของกรุงเทพมหานคร ชุมชนแห่งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน
 ที่สั่งสมจนเป็นองค์ความรู้ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และยังคงรักษามรดกทางวัฒนธรรม ไว้ได้เป็นอย่างดี
 การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เช่นนี้ นักเรียนจะได้ฝึกกระบวนการคิด และการทำงานอย่างเป็นระบบ
 มีเจตคติที่ดีต่อชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ห่วงแหมและอนุรักษ์วัฒนธรรมและองค์ความรู้ของชุมชน
 มิให้จางหายไปตามกาลเวลา เพราะขณะนี้ สืบคมไทยปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงและเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว
 เยาวชนจึงสมควร ที่จะต่อตระหนักและรู้จักรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้
 ทั้งนี้ เพื่อทำนุบำรุงและสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่สืบต่อไปได้
 ผมรู้สึกยินดีและปลาบปลื้มใจเป็นอย่างยิ่ง
 ที่นักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
 ได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้ร่วมกับชาวชุมชนแพร่งูธร
 เพื่อเรียนรู้อดีต และสร้างรากฐานที่สำคัญของอนาคต
 ทั้งยังเป็นการแสดงศักยภาพของตนเองให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสังคม
 ตามปณิธานขอมหาวิทยาลัยทุกประการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยศักดิ์ ชังใจ

ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม และรองคณบดี

คำนิยม

ขอแสดงความชื่นชมในการพัฒนารายวิชาเสน่ห์บางกอก
ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
รายวิชาเสน่ห์บางกอกนี้ได้สนองการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ในข้อ 7 รักความเป็นไทย ที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 ซึ่งหมายถึงการแสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า
ร่วมอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย

การพัฒนารายวิชาเสน่ห์บางกอกนี้แสดงให้เห็นว่าผู้สอนมีความเข้าใจในมิติ
ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างชัดเจน
เพราะมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเป็นฐานซึ่งสามารถ
พัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพในการสืบค้นแสวงหาความรู้อย่างมีความสุข
ด้วยการลงพื้นที่จริงได้พัฒนาระบบการคิด และได้สร้างองค์ความรู้ที่สะท้อนถึง
ความเข้าใจในข้อเท็จจริง และมโนทัศน์ต่างๆ โดยสามารถบูรณาการหล่อหลอม
ให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญา ซึ่งทั้งหมดนี้ก็คือพฤติกรรมบ่งชี้
ของการรักความเป็นไทยที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตาม
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย อิศราวทนต์ ณ อยุรยา

อาจารย์ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัย

นายจิรภัทร์ ศักดิ์ชูวงศ์ ม.4/1
นายภาณุ จุระพันธุ์ ม.4/1
นายคนธัช จันทร์เทียน ม.4/5
เด็กชายโฆติจักษ์ สุทธิพิศาล ม.4/6

ไม่เก่ง
แต่
สู้
จน
ได้
ดี

“ตัวอยู่-ล้มลง”

คำที่ดูใกล้กัน
ต่างความหมายอย่างที่สุด

กลับเชื่อมประสาน
ผ่านกาลเวลาที่ไม่สิ้นสุด(๙)

หากแน่จริง...
อยู่ได้ตราบนานเท่านาน

ไม่เอ็ง
จริง

ไม่เจ๋งจริง...ก็เจ๋ง !

ชุมชนของทั้งสามแฟรงเป็นชุมชนเก่าแก่ของเกาะรัตนโกสินทร์ แวดล้อมไปด้วยหน่วยงานราชการ กระทรวง ทบวง กรม และสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากมาย ทำให้ในย่านนี้มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจสูง กิจการร้านค้าต่าง ๆ จึงต้องแข่งขันเพื่อดำเนินธุรกิจของตนไปโดยปริยาย กิจการร้านค้าบางแห่งเกิดขึ้นได้ไม่นาน ก็มีอันที่จะต้องปิดตัวลง ที่เหลือและสืบทอดมาถึงปัจจุบันได้ ก็เหลือแต่กิจการที่ได้รับการยอมรับจากลูกค้า ทำให้ยังคงมีชื่อเสียงและทำธุรกิจสืบต่อมาได้จากบรรพบุรุษ กิจการต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับทั้งในด้านฝีมือและคุณค่าเหล่านี้ ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญและนำไปสู่คำถามของพวกเราว่า อะไรคือปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้พวกเขาฝ่าฝืนอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจจะเสี่ยงให้ต้องปิดตัวลงมาได้ และประสบความสำเร็จอย่างไรในวันนี้

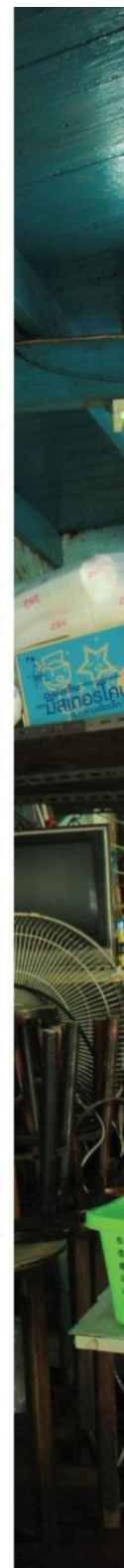
ร้านค้าที่ได้รับการยอมรับในแฟรงเหล่านั้นนั้นมีมาก ในที่นี้จึงจะยกตัวอย่างเพียงบางร้าน ร้านแรกคือร้านบะหมี่แพรงภูธร (สูตรวางตุ้งโบราณ) ร้านแห่งนี้ดำเนินกิจการมาแล้วกว่า 70 ปี ปัจจุบันหน้าที่ในการดำเนินกิจการเป็นของทายาทรุ่นที่ 3 แรกเริ่มนั้น ผู้ก่อตั้งร้านขายในลักษณะของรถเข็นหรือเป็นแผงลอยเพียงเท่านั้น แต่เมื่อมีลูกค้าซื้อมากขึ้น จึงพัฒนามาเป็นร้านที่มีที่นั่งถาวรเช่นในปัจจุบัน เอกลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงของทางร้าน ก็คือ เส้นบะหมี่ที่ทำเอง ทำให้สดใหม่และได้คุณภาพอยู่เสมอสำหรับเนื้อหมูแดง ทางร้านก็ยังคงอย่างเองด้วยเตาถ่านแบบโบราณ เพื่อให้มีกลิ่นหอมชวนให้น่ารับประทาน และสำหรับการปรุงนั้น ก็จะใช้แต่เพียงเครื่องปรุงพื้นฐาน ที่ปรุงจนลงตัวทำให้รสชาติอันเป็นเอกลักษณ์ เส้นบะหมี่เล็กและนุ่ม เคี้ยววบาง แต่มีขนาดใหญ่ ทำจากไข่และแป้งหมี่ ไม่ใส่สารกันบูด หมูแดงก็ใช้น้ำผึ้งแบบวางตุ้งโบราณ อบในซึ้งไม้ ทำให้มีกลิ่นหอม และรสอมหวาน นี่เองคือตำนานอาหารที่ยังคงมีชีวิตและมันคงหยดยืนอยู่คู่แฟรงแห่งนี้มาเป็นระยะเวลายาวนาน

ก้วยเตี่ยวเนื้อวัวกิมทอง หรืออีกชื่อหนึ่งที่คนแถวนั้นเรียกกันติดปากว่าร้านก้วยเตี่ยวลูกกรง เป็นอีกร้านหนึ่งที่หยดยืนในแฟรงแห่งนี้มาอย่างยาวนาน เนื่องจากที่ร้านมีลูกกรงสี่เหลี่ยมติดไว้ตั้งแต่เปิดจนถึงปัจจุบัน จึงได้ชื่อว่า ก้วยเตี่ยวเนื้อลูกกรง ร้านนี้เปิดกิจการมากกว่า 56 ปี นับตั้งแต่ พ.ศ. 2500 ผู้บริหารในปัจจุบันจึงเป็นรุ่นที่ 3 หรือรุ่นหลานของผู้เปิดกิจการรุ่นแรกนั่นเอง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ร้านนี้มีชื่อเสียงมาอย่างยาวนานก็คือ รสชาติของอาหารอันเนื่องมาจากวัตถุดิบที่ได้คุณภาพ ซึ่งก็ได้แก่ ลูกชิ้นเนื้อวัว ที่ทางร้านเป็นผู้ทำเอง รวมถึงเนื้อเปื่อย เนื้อสดและเครื่องในด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อสะอาด มีความสดใหม่และมีรสชาติดี ปัจจุบันลูกค้าที่มารับประทานส่วนใหญ่มักจะเป็นลูกค้าประจำ ชื่อเสียงของร้านนี้ รับประทานได้จากการได้รับป้าย “เซลล์ชวนชิม” เป็นรุ่นแรก ๆ ซึ่งก็ทำให้เชื่อได้ว่า ต้องเป็นร้านอาหารที่มีคุณภาพและมีรสชาติจนเป็นที่ยอมรับของสาธารณชน

กิจการลำดับต่อไป ที่เราได้เรียนรู้และขอแนะนำไว้ ณ ที่นี้คือ ร้านเกาเหลาสมองหมู ร้านนี้ก่อตั้งมาเป็นเวลาพอ ๆ กันกับร้านลูกชิ้นเนื้อวักิมทอง และปัจจุบันผู้บริหารก็อยู่ในรุ่นที่ 3 หรือรุ่นหลานของผู้เปิดกิจการเช่นกัน โดยจุดเด่นของร้านนี้ อยู่ที่ความแปลก และความอร่อย อีกทั้งกรรมวิธีในการปรุงสมองหมู ซึ่งค่อนข้างยากมาก ต้องระวังมิให้เละ เพราะหากจัดเตรียมและปรุงไม่ถูกต้อง ก็จะมีรสไม่อร่อย ถึงกับเสียและต้องทิ้งไปในทันที เดิมลูกค้าส่วนใหญ่ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นและเกาหลีเพียงเท่านั้น แต่ในปัจจุบันชื่อเสียงของร้านนี้ก็โด่งดังมากขึ้น จนมีนักท่องเที่ยวมาทดลองรับประทานจากทั่วโลก เกาเหลาสมองหมูอื่นเป็นอาหารจานหลัก จะประกอบด้วยลูกชิ้นปลา ลูกชิ้นหมู ลูกชิ้นกรอบ เครื่องใน ส่วนกระเพาะ ปอด ตับของหมู เต้าหู้ยัดไส้ และหนังหมู ซึ่งส่วนประกอบเหล่านี้ ร้านจัดเตรียมและปรุงเองทั้งหมด ถือเป็นร้านอาหารระดับโลก ที่อยู่คู่กับแฟรนไชส์แห่งนี้

นอกจากอาหารคาว ซึ่งเป็นอาหารจานหลักที่เลือกรับแล้ว แฟรนไชส์ยังมีรายการอาหารหวาน ซึ่งเป็นอาหารจานรองที่ไม่แพ้ที่ใด ตัวอย่างเช่น ร้านไอศกรีมกะทิสดนิวรัฐ ร้านนี้เปิดมาเป็นระยะเวลากว่า 56 ปีเช่นกัน และผู้สืบทอดกิจการก็เป็นรุ่นที่ 3 เช่นเดียวกับร้านที่ได้กล่าวถึงในช่วงต้น แต่แรกนั้นทางร้านจะขายแต่เฉพาะไอศกรีมรสกะทิสดเพียงอย่างเดียว ใส่ข้าวเหนียวกับถั่วลิสงเป็นเครื่องเคียงประกอบเพียงเท่านั้น ทำให้รสชาติของไอศกรีมค่อนข้างมีรสของกะทิที่เป็นธรรมชาติ ปัจจุบันร้านเปิดเวลา 9.00-16.00 น. สำหรับลูกค้าที่ประสงค์จะซื้อกลับไปรับประทานที่บ้าน ทางร้านก็มีบริการกล่องจัดเก็บที่สามารถรักษาอุณหภูมิของไอศกรีมอีกด้วย ลูกค้าที่เข้ามามีทั้งนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มความหลากหลาย ทางร้านจึงได้ปรับเพิ่มรสชาติของไอศกรีมให้มากขึ้น ได้แก่ รสกะทิสด นมสด ช็อคโกแลตทุเรียน กาแฟ ขานม มะพร้าวอ่อน และมะม่วงมหาชนก นอกจากนี้ ยังได้เพิ่มเครื่องเคียงให้เพิ่มขึ้นมาอีกด้วย เช่น ข้าวโพด ลูกชิต พักทอง เป็นต้น

สิ่งที่ทำให้ร้านค้าทั้ง 4 ร้านที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้น สามารถสืบทอดกิจการมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานนั้น จะเห็นได้ว่า ปัจจัยสำคัญก็คือ ความใส่ใจในการคัดเลือกวัตถุดิบ ที่ทุกร้านจะดำเนินการคัดเลือกและจัดเตรียมด้วยตนเอง เพื่อควบคุมรสชาติและคุณภาพของอาหาร ให้เป็นไปอย่างที่บรรพบุรุษที่วางแนวทางไว้ ทั้งนี้ อาจมีการปรับเปลี่ยนบ้างเล็กน้อยตามโอกาส เพื่อรับลูกค้าที่เป็นกลุ่มอื่น ๆ ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ทำให้เราสามารถกล่าวได้ว่า ร้านค้าที่มีความ “เจ๋ง” อยู่ในตัว ไม่มีวัน “เจ๊ง” ไปจากชุมชนสามแฟรนช์ แห่งนี้เด็ดขาด

ผู้วิจัย

นายภูริณัฐ ชุมพลกานจนา ม.4/2
นายยศวิน เอื้อวิบูลย์ทรัพย์ ม.4/4
นายณภัทร ยมภักดิ์ ม.4/5
นายศรณ จงรักวิทย์ ม.4/6

ຕັກ ກາ ລາ ຮ່ວງ

ย่านชุมชนการค้าศรีอยุธยา
เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมแห่งยุคสมัย

สวยงาม โดดเด่น
รูปลักษณ์โครงสร้างภายนอกที่เหมือนกัน

แต่จัดการภายในอาคาร
อย่างเป็นเอกลักษณ์
แตกต่างกันตามวิถีของผู้อยู่ในชุมชน

ตึกเก่าเล่าเรื่อง

แพร่งกูธรเป็นย่านเก่าแก่ของกรุงเทพมหานคร มีภูมิสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น ตั้งอยู่ใกล้กับหน่วยงานราชการสำคัญ คือ กระทรวงมหาดไทย จึงนับว่าเป็นชุมชนและแหล่งการเรียนรู้ด้านวิถีชีวิตที่สำคัญในการศึกษาพัฒนาการของชุมชนเมือง ซึ่งมีความน่าสนใจและคุณค่ามากอีกด้วย เพราะชุมชนแห่งนี้ยังคงรูปแบบเดิม มิได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งแวดล้อมมากนัก

จากการสำรวจอาคารร้านค้าต่าง ๆ ภายในชุมชน ส่วนใหญ่มีรูปร่างและโครงสร้างภายนอกเหมือนกัน แต่การจัดการพื้นที่ รวมถึงการตกแต่งภายในอาคารต่าง ๆ อาจจะมีแตกต่างกันไป อาทิเช่น ร้านบุญส่ง การช่าง ที่รับทำป้ายทองเหลือง จะมีการจัดการร้านอยู่ในส่วนหน้าอาคาร สำหรับส่วนหลังจะใช้สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย หรืออย่างร้านกาแฟที่ชื่อ “ซิกข์จ๊อ” ก็สังเกตว่า ใช้พื้นที่ในลักษณะการเปิดโล่งกว้าง ทำให้ไม่อึดอัด และมีการจัดวางสิ่งของประดับแบบโบราณ ซึ่งช่วยเสริมบรรยากาศของร้านให้กลมกลืนไปกับลักษณะอาคารแบบโบราณอีกด้วย เป็นต้น

ประวัติของอาคารเก่าส่วนใหญ่ในย่านนี้ เริ่มก่อสร้างตั้งแต่สมัยรัชการที่ 5 อาคารส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมได้รูป มีลักษณะเป็นตึกแถว 2 ชั้น หลังคามุงด้วยกระเบื้องจั่ว ผนังตึกเรียบ ชั้นล่างเป็นประตูบานเฟี้ยม ด้านบนมีปูนปั้นทำเป็นซุ้มประตูโค้ง และมีแนวกันสาดคลุมทางเข้าเป็นแนวยาว ด้านหน้าอาคารชั้นบนเจาะเป็นช่องหน้าต่างบานไม้แบบลูกฟักกระดานคูน ถึงแม้ว่าในตัวอาคารจะมีลักษณะเรียบง่าย มีการตกแต่งน้อย แต่เจ้าของร้านของอาคารส่วนใหญ่ในปัจจุบันได้ปรับปรุงแบบอาคารให้เหมาะสมกับการใช้งานซึ่งก็ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของอาคารแต่ละแห่งไปในขณะเดียวกัน

แผนผังการวางอาคารในแพร่งกูธรนี้ อาคารทุกหลังมีความโดดเด่นไม่แพ้กัน ทุกอาคารมีถนนตัดผ่าน และมีที่ว่างที่เพียงพอจะช่วยเพิ่มบรรยากาศให้แก่ผู้สัญจรผ่านไปมาอีกด้วย

แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนไปเท่าใด อาคารทุกหลังบนแพร่งกูธร ก็ยังคงอยู่ เพื่อบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาในอดีตของมัน และความเป็นไปที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งก็ทำให้พวกเราทุกคนที่ได้สัมผัส และได้เรียนรู้เข้าใจว่า อดีตเป็นแรงบันดาลใจให้อนาคตได้อย่างไรบ้าง และเราจะช่วยกันอนุรักษ์อดีตเพื่อสร้างพื้นฐานที่มั่นคงให้แก่อนาคตได้อย่างไรต่อไป

ตึก
เก่า
เล่า
เรื่อง

ผู้วิจัย

นายกฤต ไสยมาภา ม.4/1
เด็กชายชยจร เจริญรัตน์ ม.4/5
นายชัชหัตต์ สุตติเชวงกุล ม.4/5
นายปรัชญา ตันตวิทันะ ม.4/5

ראשון סוף

ความเปลี่ยนแปลงจากรอบด้าน ทะยานมุ่งไปข้างหน้า

หลากหลายคิด หลายวิถี

กาลเวลาผันผ่าน
เนิ่นนานไปสักเพียงใด

ยั้งหวนคิดย้อนอดีต
ถึงเมื่อวันวานไม่ลางเลือน

โทยหาอดีต

อดีตแม้จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาแล้วก็จริง แต่ก็หาเป็นสิ่งที่สลับเปลี่ยนจากภาพความทรงจำได้โดยง่าย แต่อดีตบนแฟรงกูธร เป็นอดีตที่ยังปรากฏอยู่อย่างตระหง่านในปัจจุบัน เห็นได้จากวิถีชีวิตของกิจการร้านค้าต่าง ๆ ที่ยังคงดำเนินสืบทอดต่อเนื่องมา แม้จะเป็นเพียงร้านรวงเล็ก ๆ อาจจะไม่ค่อยมีผู้สนใจ แต่ทุก ๆ ร้านทุก ๆ ชีวิต ได้ก็สร้างเส้นทางแห่งชีวิตของแฟรงกูธร อันเป็นสิ่งที่พวกเราสนใจที่จะศึกษาอย่างลึกซึ้ง

กิจการร้านค้าที่ให้บริการต่าง ๆ ในชุมชนแฟรงกูธร ในอดีตถือว่าการบริการที่ค่อนข้างจะทันสมัย แต่ในแต่ละร้านล้วนแต่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ร้านniceบาร์เบอร์ เป็นร้านตัดผมที่มีกรรไกรกันห้องเพื่อความเป็นส่วนตัว มีบริการตัดและตกแต่งผมอย่างครบครัน หรือร้านบุญส่งการช่าง ที่รับทำป้ายทองเหลือง และเครื่องเหล็กต่าง ๆ เป็นต้น

ในร้านเล็ก ๆ อาจจะมีผู้ให้บริการหรือช่างแคคนเดียวนั้น ทั้งหมดนี้ นับว่าเป็นสิ่งที่มีศรัทธามากที่ การบริการเหล่านี้ยังคงมีรูปแบบและวิธีการที่ดำเนินไปเช่นเดิมกับเมื่อครั้งก่อตั้ง ทุกๆร้านที่เราศึกษามี บริการที่ไม่เปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีต แต่อาจจะเปลี่ยนตัวผู้ให้บริการจากพ่อสู่ลูก หรือจากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยรุ่นที่รับช่วงต่อ ก็มีฝีมือที่สามารถให้บริการได้เช่นเดียวกันกับเมื่อครั้งอดีต กล่าวได้ว่า เกือบทุกร้านเมื่อเข้าไปรับบริการ ก็เหมือนกับได้หยุดช่วงเวลาต่าง ๆ เอาไว้ สำหรับลูกค้าที่มาใช้บริการ จากการที่ได้ สอบถาม นับก็ยังเป็นกลุ่มลูกค้าเดิม ที่มาใช้บริการตั้งแต่อดีต หรือกลุ่มคนอาชีพเดิมเดิม เช่น ช่างราชการ จากกระทรวงกลาโหม หรือมหาดไทย ที่มาใช้บริการร้านเก่าเหล่านี้แทบทุกวัน

แม้ร้านรวงในแฟรงกูธรแห่งนี้ จะได้รับผลกระทบ จากสถานที่ซึ่งเป็นสถานที่เก่า ทำให้ไม่สามารถซ่อมแซมได้ไม่ถนัดนัก แต่ทุกร้านก็ยังคงพยายามที่จะอนุรักษ์อาคารเหล่านี้ ควบคู่ไปกับการรักษากิจการของตนไว้ให้ดีที่สุด แม้เวลาของแต่ละร้าน แต่ละชีวิต จะเป็นเช่นนาฬิกาทราย ที่มีแต่ไหลผ่านไป แต่หากทุกร้านในชุมชนแฟรงกูธร ช่วยกันสืบสานและรักษา เราก็อาจกลับด้านของนาฬิกาทราย ให้เริ่มนับเวลาต่อไปอย่างไม่มีสิ้นสุดได้เช่นกัน ร้านค้าที่ให้บริการในแบบของชุมชนแฟรงกูธรทุก ๆ ร้าน จึงน่าจะยังคงดำเนินอยู่ และส่งเสริมให้เป็นที่รู้จัก กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่ทำให้เราสามารถย้อนกลับไปชื่นชมอดีตที่ยังคงมีชีวิต และอยู่คู่กับสังคมไทยไปตราบนานเท่านาน

โทยหา
«อดีต»

ผู้วิจัย

นายชนกฤต วรคุณธาดา ม.4/2
นายฉัตรมงคล เพชรบรม ม.4/5
นายศัคดีภัทร์ ชลสายพันธ์ ม.4/5
นายธนวัฒน์ ศิริวงศ์ดามพ์ ม.4/7

3G

ร้านแต่ละร้าน
อาหารแต่ละจาน
บ้านแต่ละหลัง
หมุนเวียนเปลี่ยนผัน

ตามกาลเวลา
คนต่างยุคต่างสมัย

จากรุ่นสู่รุ่น

ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว
รวมกันได้ในที่ๆเดียว

3G

3G (Generations)

คำว่า “แฟรง” นั้นหมายถึงทางแยก แต่ถ้าทางแยกเหล่านั้น นำพาเราไปยังสถานที่ที่หลอมรวมกันภายใต้ความรู้สึกร่วมกันแล้ว ทางแยกนั้นก็นับว่า นำเดินทางไปเยี่ยมชมและค้นหาไม้น้อย

ร้านแต่ละร้าน อาหารแต่ละจาน บ้านแต่ละหลังบนทางแยกที่มาประสานแห่งนี้ ล้วนมีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานกว่าสี่ศตวรรษ ถ้าหากจะนับเป็นช่วงอายุคน ก็อาจนับได้ประมาณ 3 ช่วงอายุคน นี่ก็คือที่มาของกลุ่มที่ใช้ชื่อ 3G นั่นเอง

พวกเราเริ่มต้นค้นหาจิตวิญญาณที่สืบทอด ส่งต่อผ่านรุ่นต่อรุ่น ด้วยการเข้าไปสัมผัสกับผู้สืบทอดกิจการร้านที่มีความเก่าแก่ และมีชื่อเสียงมาอย่างยาวนานบนแฟรงเหล่านั้น รวมทั้งหมด 4 ร้าน โดยร้านแรกคือ “บุญส่งการช่าง” คุณลุงและทายาทเป็นผู้สืบทอดกิจการทำป้ายทองเหลืองของร้านมากกว่า 30 ปี คุณลุงเล่าให้ฟังว่า ตนเองเป็นเจ้าของร้านในรุ่นที่ 3 หมายความว่า เจ้าของร้านคนแรกก็คือคุณปู่ของคุณลุงนั่นเอง ร้านบุญส่งการช่างนั้น นับตั้งแต่เปิดดำเนินการมา ร้านไม่เคยเปลี่ยนแปลงกิจการที่ทำ ซึ่งก็คือ การทำป้ายทองเหลืองให้กับข้าราชการ รวมถึงตราয়ให้แก่บริษัทห้างร้านต่าง ๆ โดยทางร้านนี้จะรับแต่งงานขายปลีกเท่านั้น ไม่รับขายส่ง เพราะฉะนั้น ลูกค้าส่วนใหญ่จึงมักจะเป็นลูกค้าประจำ ซึ่งก็ได้แก่บรรดาข้าราชการ นอกจากนี้ ร้านอาหารชื่อดังและห้างสรรพสินค้า เช่น Siam Paragon, HK (hongkong noodle) ก็ล้วนเป็นลูกค้าของร้านบุญส่งการช่างทั้งสิ้น นอกจากนี้ ทางร้านยังรับซ่อมแซมป้ายทองเหลืองและทำโลโหะและโล่รางวัลบ้าง นับได้ว่า เป็นร้านค้าที่มีความเป็นมาอย่างยาวนาน และสืบทอดกิจการได้อย่างต่อเนื่องแห่งหนึ่ง

เราได้เดินทางไปเรียนรู้และศึกษาร้านค้าแห่งที่สอง ซึ่งสืบทอดกิจการด้านการขายอาหาร ซึ่งมีแห่งเดียวในประเทศไทยและมีประวัติมานานกว่า 50 ปี ร้านค้าแห่งนั้นก็คือ “เกาเหลาสมองหมู ไทยทำ” เราได้พบคุณป้าใจดี ผู้เป็นเจ้าของกิจการ ซึ่งให้ข้อมูลแก่เราว่า ร้านนี้เปิดทำการระหว่างเวลา 7.00-14.00น. และมีลูกค้าที่เข้ามารับประทานซึ่งแวะเวียนมามากมายหลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่นและอเมริกา บางครั้งก็มีรายการโทรทัศน์จากต่างประเทศมาถ่ายทำรายการด้วย รายการอาหารขึ้นชื่อ ซึ่งเป็นที่ถูกอกถูกใจวัยรุ่นก็เช่น ลูกชิ้นกรอบและหนังปลาอินทรี ที่นำมาใส่ในเกาเหลาสมองหมู ซึ่งสมองหมูนี้เอง ที่เป็นจุดเด่นของทางร้าน เพราะจะใช้วัตถุดิบที่ไม่เหมือนใคร คุณป้าเล่าว่า จะต้องจัดเตรียมวัตถุดิบด้วยการใช้ตะกร้อลวกสมองหมูด้วยตนเอง สมองหมูเหล่านี้ คุณป้าได้หาซื้อและคัดสรรด้วยตัวเองทั้งสิ้น หากส่วนใดที่ชำหรือเสียก็จะคัดออกขณะนั้น เป็นเวลาป้ายแล้ว พวกเราจึงสั่งรายการอาหารเอกของทางร้านมารับประทาน เกาเหลาสมองหมู 1 ขามที่คุณป้านำมาให้กับพวกเรานั้น นอกจากสมองหมูอันขึ้นชื่อแล้ว ยังมีเครื่องในหมู พร้อมกับเครื่องเคียง

สุดอร่อย นั่นก็คือ กุนเชียง ไว้สำหรับรับประทานคู่กันอีกด้วย มีอีกกลางวันของวันนั้น พวกเราจึงสัมผัสได้ถึงรสชาติที่กลมกล่อม และที่สำคัญ คุณบ้ายังกรุณาไม่คิดสตางค์อีกด้วย นับว่าเป็นโชคสองชั้น ที่เราได้พบกับผู้ใหญ่ใจดี และอาหารที่อร่อยเป็นหนึ่งเดียวของไทย

ผู้ประกอบการแห่งต่อไป ที่พวกเราจะได้ศึกษา คือ ร้านกาแฟที่ชื่อ “จิกจกฉา” เจ้าของร้านปัจจุบันเป็นรุ่นหลาน ซึ่งสืบทอดกิจการมาแต่รุ่นของคุณปู่ อันเป็นระยะเวลาในช่วงรัชกาลที่ 6 ในสมัยแรกเปิดขายกาแฟโบราณ ต่อมาในสมัยรุ่นคุณพ่อ ท่านได้เปลี่ยนเป็นกิจการมาขายเครื่องใช้ไฟฟ้า แต่เมื่อมาถึงรุ่นลูก ก็ได้เปลี่ยนจากกิจการกลับไปขายกาแฟเช่นเดิม แต่ลักษณะของกาแฟเปลี่ยนไปตามสมัยนิยม คำถามที่เราซักถามเป็นข้อแรกคือ คำว่าจิกจกฉามีความหมายว่าอย่างไร เจ้าของร้านแจ้งว่า เมื่อปี พ.ศ. 2485 เกิดน้ำท่วมใหญ่ในกรุงเทพฯ บังเอิญมีพระรูปหนึ่ง พายเรือผ่านมาประจวบกับที่คุณปู่ตั้งใจที่จะเปิดร้านกาแฟ จึงกราบขอให้พระรูปนั้นตั้งชื่อให้ พระได้ตั้งชื่อว่า “จิกจกฉา” ซึ่งเป็นภาษาบาลีสันสกฤต แปลว่า “กินดื่ม” ปัจจุบัน ของตกแต่งภายในร้านกาแฟแห่งนี้ ล้วนเป็นของตกแต่งแบบโบราณ ซึ่งมีส่วนตั้งแต่รุ่นคุณปู่แล้ว เจ้าของร้านปัจจุบัน มิได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงใด ๆ มากนัก แต่อาจจะมีการเพิ่มเทคโนโลยีเข้าไปเพื่อดึงดูดลูกค้าตามสมัยนิยม เช่น จัดให้มีสัญญาณ WIFI และจัดร้านในลักษณะที่เปิดโล่ง เพื่อรับอากาศจากภายนอก และให้ลูกค้าได้มีโอกาสสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนบริเวณนั้น

กิจการร้านค้าแห่งสุดท้ายที่เราไปเยี่ยมชมและเรียนรู้ คือ ร้าน “ก๋วยเตี๋ยวลูกชิ้นวัวกิมทอง” สูตรอาหารที่มีมารวมถึงลูกชิ้นเนื้อวัวทำเองของทางร้าน ยังคงเป็นสูตรเดิมกว่า 50 ปีที่แล้ว ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงรับประกันได้ว่า หากต้องการจะรับประทานลูกชิ้นเนื้อวัวแท้ ๆ ก็ยังคงหารับประทานได้ที่ร้านแห่งนี้ เจ้าของร้านคนปัจจุบันให้ข้อมูลแก่พวกเราว่า ได้ทำสืบทอดร้านนี้มาตั้งแต่ตนเองนับเป็นรุ่นที่ 3 แล้ว ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการที่ทำงานในหน่วยราชการบริเวณนี้ ปัจจุบันแม้กลุ่มลูกค้าเดิมจะเกษียณอายุราชการไป แต่ก็มีกลุ่มลูกค้าใหม่ที่ยังคงเข้ามาเพิ่มเติม เมื่อครั้งสมัยคุณปู่ ร้านแห่งนี้ได้ชื่อว่า “ก๋วยเตี๋ยวเนื้อลูกกรง” เพราะร้านนี้แต่แรกมี 2 ประตู แต่เนื่องจากหน้าร้านติดกับถนนใหญ่ คุณปู่จึงได้ปิดไปเสียประตูหนึ่งเพื่อให้ลูกค้าเข้าออกได้ทางเดียว แล้วประตูที่ปิดก็เป็นลูกกรง ทำให้ลูกค้าเรียกต่อ ๆ กันไปมากกว่า มารับประทานก๋วยเตี๋ยวเนื้อลูกกรง ทำให้เป็นที่รู้จักกันทั่วไป เราได้ถามเจ้าของร้านคนปัจจุบันว่า ร้านนี้จะมีผู้สืบทอดต่อไปหรือไม่ เจ้าของร้านตอบว่า ลูก ๆ ของตนส่วนใหญ่ไปทำงานอื่น ๆ ข้างนอก ก็เลยไม่แน่ใจว่า จะดำเนินกิจการนี้ต่อไปหรือไม่ในอนาคต เราเก็บคำตอบเหล่านั้นไว้ในใจและหวังใจว่า เมื่อเราเติบโตขึ้น จะยังได้รับประทานก๋วยเตี๋ยวเนื้อลูกกรงหรือลูกชิ้นวัวกิมทองแห่งนี้ในภายหน้า

3G

3G

เส้นทางการศึกษากิจการร้านค้า ที่ล้วนแต่มีความเป็นมาสืบทอดมาได้ 3 ชั่วโมงขณะนี้ เราสังเกตว่า ทุก ๆ ร้าน เจ้าของกิจการร้านค้าทุกคน ล้วนแต่ยังคงเอกลักษณ์และความเป็นต้นตำรับดั้งเดิมจากบรรพบุรุษไว้ได้ทั้งสิ้น แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย แต่ก็ถือว่าเป็นไปเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย การที่ยังธำรงเอกลักษณ์เช่นนี้มาถึงปัจจุบันได้โดยไม่มี การเปลี่ยนแปลง ส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากที่ทุกคนในชุมชนให้ความสำคัญ สนับสนุนกันและกันเป็นอย่างดี ที่สำคัญชุมชนนี้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง พยายามที่จะรักษาความเป็นตัวของตัวเองให้เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น และสวยงาม ทำให้ผู้คนรุ่นลูกรุ่นหลานที่ใช้ชีวิตร่วมกันมา ต่างก็ดำเนินกิจการของตนได้อย่างเต็มที่ และยังคงความสวยงามของชุมชนนี้ไว้ได้อีกด้วย

กำหนดการ

นิทรรศการและการเสวนาวิชาการ "แพรวภูธร...วันวานไม่เคยเปลี่ยน"

ณ ห้อง PS gallery แพรวภูธร

วันเสาร์ที่ 21 ธันวาคม 2556

แขกผู้มีเกียรติลงทะเบียนและรับของที่ระลึก
17.30 - 18.00 น.

พิธีเปิดงานนิทรรศการและการเสวนาวิชาการ
18.00 - 18.10 น.

การเสวนาวิชาการ"แพรวภูธร...วันวานไม่เคยเปลี่ยน"
18.10 - 19.00 น.

วันวานที่ 1 ไม่เจ๋งจริง...ก็เจ๋ง

วันวานที่ 2 ตึกเก่าเล่าเรื่อง

วันวานที่ 3 โหยหาอดีต

วันวานที่ 4 3G

วันอาทิตย์ที่ 22 ธันวาคม 2556

นิทรรศการ"แพรวภูธร...วันวานไม่เคยเปลี่ยน"
17.00 - 21.00 น.

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยศักดิ์ ช่างใจ ผู้อำนวยการโรงเรียนและรองคณบดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย อิศราวกร ณ อยุรยา อาจารย์ภาควิชา
หลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ริเริ่มโครงการ

อาจารย์ปกติ วิเศษปัดสา อาจารย์ผู้สอน รายวิชาเสน่ห์भावอก
ชั้น ม.4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

คณะผู้วิจัย

นายกฤต	โสมภา
นายธีรภัทร์	ศักดิ์ชูวงษ์
นายภาณุ	ธนะพันธ์
นายภูริณัฐ	ชุมพลกาญจนา
นายยศวิน	เอื้อวิบูลย์ทรัพย์
นายคนรัช	จันทร์เทียน
เด็กชายชยธร	เจริญรัตน์
นายชัชภัต	สุติเชวงกุล
นายณภัทร	ยมภักดี
นายรณกฤต	วรคุณธาดา
นายรัชมนทล	เพชรบรม
นายปริญชา	ต้นติวัฒน์
นายศรณี	จงรักษ์วิทย์
นายศักดิ์ภัทร์	ชลสายพันธ์
เด็กชายโชติทัต	สุทธิพิศาล
นายธนวัฒน์	ศิริวงศ์ดามพ์

นักเรียนชั้น ม.4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

พิธีกร**อาจารย์ ดร.ระวี สัจจโสภณ**

อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ดำเนินรายการ**นายณภัทร ศรีอัสวอมร**

นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวดวงใจ ดุเบ

นักศึกษาคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

**ออกแบบนิทรรศการ
และ สุจิภัตร****นายกานต์ จันทร์ธีรสกุล**

นิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เจ้าของสถานที่จัดงาน**PS gallery แพร่วงูร****คุณพันชนะ วัฒนเสถียร**

ผู้จัดการมูลนิธิอมตะ

สถานที่ในการเรียนรู้ชุมชน**ร้านช็อกโก****ร้านก๋วยเตี๋ยวลูกชิ้นเนื้อกิมทอ****ร้านไอศกรีมนัฐพร****ร้านบะหมี่แพร่วงูร****ร้านสมอหมูไทยท่าเซลส์ชวนชิม****ร้านบุญส่งการช่าง****ร้านในทบาร์เบอร์****อู่วิเชียร****เดอะ กูร****ดำเนินการจัดงาน****โรงเรียนสาริตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม**

แทนคำขอบคุณ

- คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แห่ล่บ่มเพาะการศึกษา แห่ล่เรียนรู้อันได้เรียนมา
- คณาจารย์สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาฯ **พศ.ดร.วัลย์ พศ.ดร.รัชนิกร และพศ.อรุณพล** ครูผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้แก่ศิษย์ จนมีทุกวันนี้
- อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผู้เมตตาและเข้าใจศิษย์คนนี้ตลอดมา**พศ.ดร.วัลย์ อิศราวณูร ณ ออยุธยา**
- ท่านผู้บริหารโรงเรียนสาริตจุฬาฯ ฝ่ายมัธยม ที่เปิดโอกาสให้ได้ทำงานดี ๆ ครั้นนี้ **พอ.ชัยศักดิ์ อ.จีระ อ.ก๊ว อ.อุไร อ.ปรีชา อ.เนียม อ.เลย**
- กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม วิชาเพิ่มเติม (เลือกเสรี) **“เสน่ห์บางกอก”** ชั้น ม.4 ไม่มีวิชานี้...วานแบบนี้ควไม่เกิดขึ้น
- ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ **รศ.ดวงกมล ดร.ดิณาร์ ดร.ณัฐชา อ.เพ็ญประภา อ.สิริกัทร อ.ภัทรกร และพี่เจี๊ยบ**
- เพื่อนพ้องน้องพี่ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ครูฯ จุฬาฯ **แม็ก เมฆ กนก ปิ่น และแมน** เราจะก้าวไปด้วยกัน เพื่อวันแห่งความสำเร็จของพวกเรา
- **ไผ่** สมแล้วที่เรียนล้นกัน จุฬาฯ นายเยี่ยมยอดมาก ทุ่มทะเลเสียสละเวลาเพื่อวานนิทรรศการครั้งนี้ รวมทั้งสูจิบัตรสวย ๆ ที่ช่วยออกแบบและแนะนำล่ดี ๆ จนวานออกมาเลอค่าที่สุด
- **พี่ลาก** อ่านแล้วน้ำตาจะไหล พี่เมตตาต่อน้องคนนี้ด้วยดีตลอดมา
- **แม็ก** และ **ว่าน** ไม่ขอบคุณไม่ได้เลย บ้านไร่กาแพย้งติดตราตรึงใจทุกวันนี้ ติสามแล้ว...กลับกัน!
- **พี่เต้** เจ้าขอสถานที่ PS แพร่งกูธร พี่สาวคนนี้ใจดีและน่ารักมาก ๆ
- **พี่เจี๊ยบ** และ **พี่ฮุ่ย** เดอะ กูธร พี่ชายและพี่สาวที่แสนดี เสียสละเวลาอันมีค่า เสนอแนวทาง ไอเดียดี ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ล่สำหรับเด็ก ๆ
- พี่ ๆ หัววิชาการ กำลังใจที่ดีเสมอมา **พี่เล็ก พี่ฮุ่ย พี่มิว พี่ปุ่น** เหนื่อยมัยแต่สนุกดี SSS
- อาจารย์กลุ่มสาระสังคมที่คอยดูแลน้องคนนี้อย่างดี **พี่เจี๊ยบ พี่ฮุ่ย พี่อ้อม เจน ญุ่ย กนก โสภ รศ.ดร.ชนากิพย์ พศ.นววรรณ อ.เกษม อ.วิมล**
- **พี่มว** พาพวกเราไปทุกที่ พี่ก็อว ติดตามเด็ก ๆ ลวแพร่งกูธร เก็บทุกรายละเอียด
- ทีมวานถ่ายภาพและจัดทำวีดิทัศน์ **ปิ่น จ้า ไกด์ กันต์ นัท** ลูกศิษย์ที่น่ารักทุกคน
- **อูน กอล์ฟ แมน ปาย เดชชาติ** น้บปับ น้บปิ่น น้บติด จนล่สำเร็จ สูจิบัตรฝีมือสุดยอด
- **เพื่อนโป๊ป** ว่าวเมื่อไหร่ตรวไปแน่ กำแพงแสน และกำลังใจที่ดีเสมอมา
- **น้องเชียน น้องเลม่อน** ประสานวานชุมชน น้อง ๆ น่ารักมาก
- พี่น้องชุมชนแพร่งกูธร ผู้เข้าชมนิทรรศการและร่วมเสวนาฯทุกท่าน ตื่นต้นใจจริง ๆ ครับ
- คณาจารย์ นักเรียนและเจ้าหน้าที่ทุกคน ที่ให้กำลังใจและช่วยเหลือกันเสมอมา
- **คุณพ่อ คุณแม่ คุณป้า น้านอม น้าต้อม อ้น อุ่ม** มีวันนี้ได้เพราะคนเหล่านี้จริง ๆ
- **นักเรียน 16 นาย** ถ้าไม่มีพวกนายก็ควไม่มีกิจกรรมดี ๆ แบบนี้

ขอบคุณจากใจ ...PK Ake

झेनैतुंगेन

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ที่นักเรียนได้เรียนรู้จากห้องเรียน

เรียนรู้กระบวนการวิจัยและพัฒนาตนเอง

อาจารย์ภิกขุ วิมลรัตน์

ศาสตราจารย์ ฝ่ายมัธยม

ภาคผนวก จ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากคำถามปลายเปิด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากคำถามปลายเปิด

จากการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย นักเรียนได้ทำการวิจัย จัดนิทรรศการและเสวนาวิชาการเรื่อง “แพรงภูธร ... วันวานไม่เคยเปลี่ยน” หลังจากนั้นนักเรียนทุกคนจะได้บันทึกแบบสะท้อนคิด โดยให้นักเรียนเขียนบันทึกความคิด ความรู้สึก เกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน และการแสดงความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ในการศึกษาครั้งนี้มีนักเรียนทั้งหมด 16 คน มีรายละเอียดผลการบันทึกแบบสะท้อนคิด ดังนี้

1. ประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน กรณีศึกษาชุมชนแพรงภูธร

นักเรียนได้ลงพื้นที่ศึกษา เรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ณ แพรงภูธร กรุงเทพมหานคร นักเรียนได้บันทึกประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน สามารถสรุปได้ 6 ประเด็น และมีจำนวนนักเรียนที่บันทึกความคิดตรงตามประเด็นต่าง ๆ สรุปได้ ดังนี้

ตารางแสดงประเด็นการบันทึกประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐานของนักเรียน

ประเด็นที่	เรื่อง	จำนวนนักเรียน (คน)
1	นักเรียนมีความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมในชุมชน	14
2	นักเรียนตระหนักและรู้จักรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้	12
3	นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงพื้นที่	10
4	นักเรียนเห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน	7
5	นักเรียนมีความภาคภูมิใจในผลงาน	6
6	นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิดและการทำงานอย่างเป็นระบบ	5

ซึ่งมีรายละเอียดบันทึกประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ณ แพรงภูธร กรุงเทพมหานคร ดังนี้

ประเด็นที่ 1 นักเรียนมีความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมในชุมชน

นักเรียนจำนวน 14 คน ได้บันทึกความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ชุมชนแพรงภูธรในประเด็นที่ 1 ความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมในชุมชน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

-ผมรู้สึกประทับใจมากกับสิ่งที่ได้ทำในที่สามแพรงตั้งแต่ไปทำการศึกษาค้นคว้าที่แพรงภูธรและก็ได้รับรู้ถึงความเก่าแก่และความมีเสน่ห์อันหาได้ยากของแพรงนี้

-ร้านตัดผม ที่ให้บริการแบบเปิดเป็นห้อง ๆ ให้อารมณ์เหมือนเป็นส่วนตัว หรือร้านป้ายทองเหลืองที่ทำมาแล้วรุ่นต่อรุ่นโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งทุก ๆ ร้านก็เช่นกัน

-ปกติชีวิตของผมจะอยู่แต่ในบ้านไม่ค่อยสนใจโลกภายนอกเท่าไร แต่หลังจากที่ผมได้ทำงานนี้ ทำให้ผมได้รู้จักวิถีชีวิตของผู้คนยุคเก่าและผู้คนยุคใหม่ในสังคมที่น่าสนใจในสามแพรงนี้

-สถานที่ที่ได้ไปมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีมากรู้สึกเหมือนย้อนเวลากลับไปในอดีตประทับใจในงานมากอาคารสถานที่ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง อาหารก็รสชาติดี บริการประทับใจ สวยงามมาก

-โดยปกติผมไม่ชอบสิ่งโบราณใด ๆ เลย ไม่ว่าจะเป็น สถาปัตยกรรม จิตรกรรม หรือ ประติมากรรม เพราะด้วยความคิดว่า "ไม่ทันสมัย" และ "ไม่น่าสนใจ" โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนที่มีมาตั้งแต่โบราณ เช่น คนหัวโบราณที่ไม่ยอมรับสิ่งใหม่ ๆ หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือ ยึดมั่นกับวัฒนธรรมที่ล้าสมัยเก่าแก่ ฯลฯ แต่การที่ได้มีโอกาสศึกษาชุมชน "สามแพรง" นี้ ทำให้ผมได้มีมุมมองได้มีมุมมองใหม่ ๆ และเกือบจะเปลี่ยนความคิดได้เลยว่า ชุมชนโบราณ ไม่ได้มีแต่อะไรเก่า ๆ เพียงอย่างเดียว

ประเด็นที่ 2 นักเรียนตระหนักและรู้จักรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้

นักเรียนจำนวน 12 คน ได้บันทึกความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ชุมชนแพรงภูธรในประเด็นที่ 2 ตระหนักและรู้จักรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

-พวกเขาสามารถรักษาสีเหลืองนั้นเอาไว้ได้ ผมก็รู้สึกได้ว่าเราก็ควรจะอนุรักษ์สีเหลืองนั้นเอาไว้

-ผมจะพยายามนำสิ่งที่ได้ไปใช้และอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยต่อไปให้อยู่ไปนาน ๆ สืบต่อไป

-สิ่งที่ผมอยากจะทำคือ ทำให้ความเป็นอยู่ของวัฒนธรรมไทยบริเวณแพรงภูธร นั้นยังมีความเหมือนเดิม แต่มีแค่การพัฒนาบางส่วนที่จะทำให้ แพรงนี้มีความสำเร็จก้าวหน้าไม่ล้าหลังคนอื่นเค้า

-ผมประทับใจที่ได้ไปเห็นชีวิตความเป็นอยู่ชาวบ้านบริเวณแพรงภูธร ทำให้ผมอยากอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยดั้งเดิมให้คงอยู่สืบไป

-ชอบมากอยากจะไปทุกวันพอไป สัมผัสความรู้สึกเป็นกันเองทุกร้าน น่าสนใจมากทุกร้านมี style ที่เก๋มากและสวยงามในแบบของตัวเองไม่รับวัฒนธรรมเข้ามามากเกินไป

-“แพรงกูธร” สิ่งแรกที่ผมเกิดความหลงใหลมากที่สุด คือ อาคารบ้านเรือน ที่ให้ความเป็นเอกลักษณ์และบ่งบอกได้ว่า นี่เป็นอาคารที่ตั้งมาหลายยุคหลายสมัยแล้ว แม้ว่าจะมีการ ทาสีใหม่หรือมีการสร้างหรือการตกแต่งต่าง ๆ ก็ยังแสดงออกมาได้ถึง ศิลปะแนวร่วมสมัยที่ยังคงสืบทอดมาสู่รุ่นปัจจุบันได้ ในสภาพที่ยังดีพอสมควรอยู่ ซึ่งถือว่าเป็นจุดที่เด่นมากของสถานที่นี้เนื่องจาก ปัจจุบันอาคารเก่าต่าง ๆ ก็ถูกทุบทิ้งแล้วสร้างอาคารใหม่ที่ทันสมัยขึ้น แต่ไร้ซึ่งศิลปะร่วมสมัยใด ๆ

ประเด็นที่ 3 นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงพื้นที่

นักเรียนจำนวน 10 คน ได้บันทึกความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้ เรียนรู้ชุมชนแพรงกูธรในประเด็นที่ 3 ได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงพื้นที่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- การออกไปข้างนอกเพื่อทำงานนั้นทำให้ได้ประสบการณ์ใหม่ ๆ
- เปิดหูเปิดตาในโลกภายนอก
- การทำกิจกรรมแบบนี้จะทำให้ได้ประโยชน์กว่านั่งเรียนในห้องเพียงอย่างเดียว เนื่องจากการทำกิจกรรมจะทำให้สามารถจดจำข้อมูลได้ดีว่าการนั่งท่องจำเฉย ๆ
- การแนะนำและการศึกษาเกี่ยวกับสถานที่นี้เพื่อเป็นความรู้และ ประสบการณ์ของชีวิต ทำให้ผมได้อะไรมากมายจากการศึกษาที่ได้ลงพื้นที่จริง
- ผมก็ได้เรียนรู้ว่าการศึกษาเพียงอย่างเดียว เราไม่สามารถซึมซับข้อมูลที่เรา ได้ศึกษาได้เลยหรือได้น้อยมาก ทำให้บางที่เราอาจมีทัศนคติต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างเข้าใจผิดได้ ดังนั้น การศึกษาที่แท้จริง ควรศึกษาจากการลงพื้นที่โดยตรง ที่สามารถซึมซับถึงสิ่งที่เราได้ศึกษาไปอย่างถ่องแท้ และลึกซึ้งครับ”

ประเด็นที่ 4 นักเรียนเห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน

นักเรียนจำนวน 7 คน ได้บันทึกความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ชุมชนแพรงกูธรในประเด็นที่ 4 เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ทำให้ได้รู้ถึงวัฒนธรรมของชุมชนและความเป็นอยู่ของชาวบ้านสามแพรง ว่ามีร้านค้าหรือกิจกรรมประจำวันอย่างไรบ้าง
- รุ่นพ่อรุ่นแม่ได้มอบกิจการต่าง ๆ ต่อมาสู่ลูก แต่พอยุคสมัยได้เปลี่ยนไป ผู้คน ความคิด ก็เปลี่ยนไป มีหลายคนที่ไม่ได้รับต่อที่บ้านได้สืบทอดไว้เพราะไปรับงานกิจการภายนอก ทำให้ความเป็นเดิมของบริเวณชุมชนนั้นเปลี่ยนไป
- ได้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านสมัยเก่าที่ยังคงความเป็น วัฒนธรรมเดิม ไว้ได้อย่างครบถ้วนและรับวัฒนธรรมตะวันตกมาเพียงน้อยนิด
- การไปในครั้งนี้ไม่ใช่เพียงแคไปเพื่อ กิน เล่น เที่ยว เท่านั้นยังได้พูดคุยกับ คนในพื้นที่แบบจริง ๆ จัง ๆ

ประเด็นที่ 5 นักเรียนมีความภาคภูมิใจในผลงาน

นักเรียนจำนวน 6 คน ได้บันทึกความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ชุมชนแพรงภูธรในประเด็นที่ 5 ภาคภูมิใจในผลงานตัวเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

-ผลงานที่ทำลงไป ไม่ว่าจะมองกี่ครั้งก็รู้สึกว่ายิ่งใหญ่ ผลงานที่ทุกคนตั้งใจกันทำ ตั้งใจกันสัมภาษณ์ ได้ออกมาจัดแสดงให้ผู้คนทั่วไปได้เห็นกัน

-พวกผมรู้สึกภูมิใจ ที่งานของพวกผม ได้ถ่ายทอดไปสู่ผู้คนภายนอก ถึงงานนี้จะเหนื่อย ใช้เวลามาก โดนดุบ้าง แต่ก็คุ้มค่ากับประสบการณ์ที่พวกผมจะได้รับ ตั้งแต่ทำงานมาไม่เคยจะได้นำเสนองานที่ตัวเองทุ่มเทให้ผู้คนภายนอกได้รับชม

ประเด็นที่ 6 นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิดและการทำงานอย่างเป็นระบบ

นักเรียนจำนวน 5 คน ได้บันทึกความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ชุมชนแพรงภูธรในประเด็นที่ 6 ได้ฝึกกระบวนการคิดและการทำงานอย่างเป็นระบบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

-ทำงานเป็นทีม

-วางแผนการทำงานตั้งแต่อยู่โรงเรียน ใครต้องทำหน้าที่อะไรบ้าง

-ได้เรียนรู้นอกห้องเรียน ได้ความรู้จากการเรียนวิชานี้ ที่ทำให้พวกเราได้ทำงานเป็นกลุ่มกับเพื่อน และได้คิดอะไรต่าง ๆ มากมายจากการลงชุมชนครั้งนี้

จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐานครั้งนี้ ถือเป็นกิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่อย่างหนึ่ง ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงพื้นที่ ศึกษาและเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานของกรุงเทพมหานคร ชุมชนแห่งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ที่สั่งสมจนเป็นองค์ความรู้ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และยังคงรักษามรดกทางวัฒนธรรมไว้ได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เช่นนี้ นักเรียนจะได้ฝึกกระบวนการคิดและการทำงานอย่างเป็นระบบ มีความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมในชุมชน มีเจตคติที่ดีต่อชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ห่วงแหนดและอนุรักษ์วัฒนธรรมและองค์ความรู้ของชุมชนมิให้จางหายไปตามกาลเวลา เพราะขณะนี้ สังคมไทยปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงและเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเยาวชนจึงสมควรที่จะต้องตระหนัก และรู้จักรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ ทั้งนี้ เพื่อทำนุบำรุงและสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่สืบต่อไปได้

2.ความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

นักเรียนได้บันทึกความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย สามารถสรุปได้ 6 ประเด็น และมีจำนวนนักเรียนที่บันทึกความคิดตรงตามประเด็นต่าง ๆ สรุปได้ ดังนี้

ตารางแสดงประเด็นความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียน

ประเด็นที่	เรื่อง	จำนวนนักเรียน(คน)
1	ตระหนักและเห็นคุณค่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย	14
2	การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน	12
3	ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย	11
4	เต็มใจสืบทอด สืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย	9
5	ยอมรับและรู้เท่าทันในวัฒนธรรมร่วมสมัย	7
6	การอนุรักษ์วัฒนธรรมคือการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ	4
7	ชื่นชมชุมชน/บุคคลต้นแบบที่มีแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดี	3

ซึ่งมีรายละเอียดบันทึกความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ตระหนักและเห็นคุณค่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

นักเรียนจำนวน 14 คน ได้บันทึกความคิด ความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยประเด็นที่ 1 ตระหนักและเห็นคุณค่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

-การเข้ามาของวัฒนธรรม เหล่านี้นั้นทำให้คนไทยลืมนถึงวัฒนธรรมของสังคมไทยจนหมดเพราะมันแต่หลง ละเลืงกับวัฒนธรรมที่แปลกใหม่

-วัฒนธรรมไทยในสมัยนี้ ค่อย ๆ เลื้อมลงไปในทุก ๆ วัน เพราะถูกทดแทนโดยวัฒนธรรมตะวันตก หรือวัฒนธรรมต่างชาติ

-วัฒนธรรมไทยได้เริ่มเลื้อมหายไป โดยมีวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามาแทนที่

-การพัฒนาจากปัจจุบันให้ก้าวหน้าไปสู่อนาคต สิ่งที่มีอยู่ ณ ปัจจุบันก็เริ่มเรื้อนรางหายไป เยาวชนรุ่นใหม่อ่างพวกผม มีหน้าที่ในการพัฒนาประเทศให้ มุ่งไปข้างหน้า แต่สิ่งทีพวกผมไม่ควรลืมนที่จจะเก็บมันไว้คือ “วัฒนธรรมไทย”

-ตอนนีหน้าที่ของผมนคือศึกษาเล่าเรียนก็จะตั้งใจเรียนและปลุกฝึงเพื่อน ๆ ให้รักศิลปวัฒนธรรมไทยและโตขึ้นก็จะกลับมาทำหน้าที่อย่างเต็มทีในฐานะประชาชนชาวไทยที่มีส่วนร่วมในการช่วยอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

-ถ้าในโลกนี้ไม่มีคำว่าวัฒนธรรมแล้วเราก็จะไม่สามารถแยกแยะคนแต่ละคนได้เลย

-วัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากและควรอนุรักษ์รักษาไว้อย่างยิ่งและสืบทอดต่อไปยังลูกหลานให้คงความเป็นสังคมได้อย่างต่อเนื่องต่อไป

-สิ่งที่คนไทยกำหนดสร้างขึ้น มีการเรียนรู้สืบทอดกันมามีลักษณะที่แสดงออกถึงความมั่งคั่ง ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ตลอดจนการมีศีลธรรมอันดีของคนไทย

ประเด็นที่ 2 การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน

นักเรียนจำนวน 12 คน ได้บันทึกความคิด ความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยประเด็นที่ 2 การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

-ควรที่จะเพิ่มบทเรียนและการเรียนการสอนให้กับเด็กนักเรียนรุ่นใหม่ ทุกคน เกี่ยวกับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ให้เด็กนั้นได้จดจำตั้งแต่เด็ก และเมื่อโตขึ้น จะได้ปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง

-สำหรับในการอนุรักษ์วัฒนธรรมแล้ว คนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพราะคนเป็นสิ่งที่ให้กำเนิด ใช้ รวมถึงอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมอีกด้วย

-การส่งเสริมการพัฒนาคนจึงควรจะทำควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม

-วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ขาดไปไม่ได้สำหรับคนในสังคม ดังนั้นคนในสังคมทุกคนจึงต้องช่วยกันดูแล รักษา ไม่ให้สูญหายไปกับกาลเวลา

-ผมจึงไม่อยากเห็นสิ่งที่สำคัญประจำชาติไทยนี้จางหายไป เราทุกคนมาช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยกันนะครับ

-พยายามเสริมสร้างทัศนคติให้คนรุ่นใหม่หันมาใส่ใจ ส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้มากขึ้น

-เป็นหน้าที่ของเราซึ่งเป็นคนไทยคนหนึ่งที่จะต้องช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรม

ประเด็นที่ 3 ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย

นักเรียนจำนวน 11 คน ได้บันทึกความคิด ความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยประเด็นที่ 3 ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

-ถ้าทุกคนร่วมมือกันประเทศไทยก็จะกลายเป็นประเทศที่ได้รับความสนใจในระดับโลก ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวมาเพิ่มขึ้น

-ประเทศไทยมีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นอยู่หลายอย่าง ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ทั้งนี้ทั้งนั้นวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ปกป้องสิ่งที่คนในท้องถิ่นเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

- การใช้วัฒนธรรมของตนเองอย่างสม่ำเสมอไม่สนใจคนที่มาว่าเราว่าเซยหรือไม่ยอมทำตามคนส่วนใหญ่

-ถ้าวันหนึ่งมันหายไปละ ประเทศเราจะเป็นอย่างไร การใช้ชีวิตจะเป็นอย่างไร จะมีสิ่งไหนมาทดแทนได้

-การมองไม่เห็นความสำคัญหรือหันไปชื่นชมวัฒนธรรมของประเทศอื่นจนมองว่าวัฒนธรรมไทยเป็นเรื่องโบราณล้าหลังไปทั้ง ๆ ที่วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่แสดงถึงลักษณะประจำตัวของคนไทย

ประเด็นที่ 4 เต็มใจสืบทอด สืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

นักเรียนจำนวน 9 คน ได้บันทึกความคิด ความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ประเด็นที่ 4 เต็มใจสืบทอด สืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

-การไหว้ การให้ความเคารพผู้ใหญ่ ประเพณีต่าง ๆ คงไม่มีให้เห็นอะไรที่สวยงามแบบนี้ ไม่ดีหรือที่จะเก็บสิ่งดี ๆ อย่างนี้ให้ถึงลูกหลานของพวกเรา

-ผมก็จะเริ่มถ่ายทอดจากกลุ่มเล็ก ๆ ก่อนไปยังกลุ่มใหญ่ ๆ

-จัดทำโครงการที่ใช้การถ่ายทอดแบบสมัยใหม่ผ่านสื่อต่าง ๆ และการลงมือทำจริง

-ได้สืบทอดวัฒนธรรมไทยไปอีกนานเท่านาน

-ตั้งนั้นแล้วเราควรส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม และสืบทอดมันให้คนรุ่นหลังต่อไป

-ถ้าไม่ยากให้มันหายไป มาร่วมมือกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยกันดีกว่า

ประเด็นที่ 5 ยอมรับและรู้เท่าทันในวัฒนธรรมร่วมสมัย

นักเรียนจำนวน 7 คน ได้บันทึกความคิด ความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ประเด็นที่ 5 ยอมรับและรู้เท่าทันในวัฒนธรรมร่วมสมัย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

-ปัจจุบันวัฒนธรรมตะวันตกได้มีการแพร่หลายเข้ามาในประเทศอย่างมาก และการเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกนั้นก็มีส่วนที่ทำให้วัฒนธรรมของไทยที่ดั้งเดิมได้เริ่มเรื้อรังและหายไป

-สิ่งที่เข้ามาแทนที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีเพราะทำให้ประเทศไทยดูทันสมัยมากขึ้น

-ผมเป็นคนรุ่นใหม่ ถ้าอยากจะรักษาวัฒนธรรมไทยไว้ ก็ต้องใช้วิธีใหม่ ๆ และปรับให้เข้ากับยุคสมัย

-ยุคสมัยใหม่ที่มี ความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ทำให้มีการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป ดังนั้นไม่ว่าจะเป็น วัฒนธรรม ประเพณี วิธีการใช้ชีวิตก็เปลี่ยนไปหมด

-วัฒนธรรมไทยก็เช่นเดียวกับสิ่งอื่น ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ อาจเลือนหายไปถ้าไม่มีการอนุรักษ์ไว้ แต่สิ่งที่จำเป็นต้องมีควบคู่ไปด้วย คือ ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและสภาพเหตุการณ์ให้เกิดความผสมผสานที่ลงตัวระหว่างของเก่ากับของใหม่โดยยังต้องมีความเป็นเอกลักษณ์ไทยไว้ด้วย เพื่อให้สามารถอยู่ได้ในความเจริญเติบโตของสังคมโลก

ประเด็นที่ 6 การอนุรักษ์วัฒนธรรมคือการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ

นักเรียนจำนวน 4 คน ได้บันทึกความคิด ความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ประเด็นที่ 6 การอนุรักษ์วัฒนธรรมคือการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

-เอาวัฒนธรรมแบบไทยมาปรับใช้ในบ้านเพื่อความเคยชินและจะได้ซึมซับ

-เราจึงควรที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของประเทศไทยเอาไว้ เพื่อที่จะได้แสดงถึงความเป็นชาติไทยที่กำลังจะไปสู่สากลและความเป็นเอกลักษณ์ของ ประเทศไทยด้วยวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนชาติใดในโลก

ประเด็นที่ 7 ชื่นชมชุมชน/บุคคลต้นแบบที่มีแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดี

นักเรียนจำนวน 3 คน ได้บันทึกความคิด ความคิดเห็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ประเด็นที่ 7 ชื่นชมชุมชน/บุคคลต้นแบบที่มีแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

-คนสมัยก่อนสามารถใช้ชีวิตโดยที่ไม่มีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า แต่ก็ยังเข้มแข็ง มากความสามารถ

-การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติที่ได้สืบต่อมาแต่โบราณกาล คิดค้นและสรุปเรียบเรียงโดยบรรพบุรุษชาวสยามที่ได้พยายามมาด้วยความเพียรและความบากบั่นมากในการสรรสร้างและรักษามันมาจนถึงรุ่นเรา

จะเห็นได้ว่า ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นที่เกิดจากความภาคภูมิใจ การชื่นชม และการเห็นคุณค่า ดังประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ (1) การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน (2) ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย (3) การอนุรักษ์วัฒนธรรมคือการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ (4) ชื่นชมชุมชน/บุคคลต้นแบบที่มีแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดี (5) เต็มใจสืบทอด สืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย (6) ยอมรับและรู้เท่าทันใน

วัฒนธรรมร่วมสมัย (7) ตระหนักและเห็นคุณค่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนให้เห็นเจตคติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ตามแนวคิดการจัดลำดับความรู้สึกร่วมของแครธวอลและคณะ (อ้างถึงใน ณีฎฐภรณ์ หลาวทอง ,2545) คือ (1)การตอบสนอง เกิดจากการเต็มใจที่จะตอบสนองและสร้างความพึงพอใจในการตอบสนอง (2) การเห็นคุณค่า เกิดจากการรับรู้คุณค่า การชื่นชอบคุณค่าและการผูกพันยึดถือ (3)การจัดระบบ เกิดจากการสร้างมโนทัศน์ในเจตคติและการจัดระบบเจตคติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายการอ้างอิง

- Bernard, Harold W. (1972). *Psychology of Learning and Teaching*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Best, John W. (1981). *Research in Education*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Cleave, Janice Van. (1997). Scientific Method. from <http://school.discovery.com/sciencefaircentral/scifairstudio/handbook/scientificmethod.htm>, 2012.
- Dewey, John. (1909). *How We Think*. London: D.C.Heath&Company.
- Dolphin, Lamber. (1992). Steps in the Scientific Method. from <http://www.ldolphin.org/SciMeth2.html>, (May 2, 2013)
- Fairchild, Henry Pratt. (ed). *Dictionang of Sociology*. Ames, Ia.: Little field, Adam & Co., 1955.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw-Hill.
- Griswold, Wendy. (2013). *Cultures and societies in a changing world*. London: Sage.
- Hood, L.P. (1989). *The effectiveness of the Scientific - Discovery Method for teaching vocabulary , listening comprehension , and environmental skills to first - graders*. Dissertation abstracts international, Mississippi State University.
- Jacobson, Willard J. and Bergman, Abby Barry,. (1980). *Science for Children*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Kingsley, Davis. (1964). *Human Society*. New York: The Macmillan Company.
- Kochhar, S.K. (1967). *Method & Techiques of Teaching*. New Delhi: Sterling Publisher (Private) Limited.
- Koning, Ross E. (1994). The Scientific Method. from http://koning.ecsu.ctstateu.edu/Plants_Human/scimeth.html, (May 29, 2013)
- Kuslan, Louis I. and Stone, A. Harris. (1969). *Teaching Children Science: An Inquiry Approach*. Belmont California: Wadsworth Publishing Company.
- Mason, Thomas H. (1991). "An Investigation of the Relative Effectiveness of Teacher-Initiated Versus Student-Initiated Junior High School Science Project". Dissertation Abstract International.
- Mccune, D.L. (1989). *The effect of integrating Bloom's Taxonomy and the Scientific Method on critical thinking , achievement and attitudes toward science* (Taxonomy of educational objectives), Dissertation abstracts international, Ohio Universit.
- Morano, David. (1995). Experimental Science Project: An Intermediate Level Guide. from www.dmorano@vaxl.mankato.msus.edu, (May 27, 2013)

- Mouly, George J. (1970). *The Science of Education Research*. New York: Van Nostrand Rienhold Company.
- Nisbet, Robert. (1969). *Social Chang and History : Aspects of the Western Theory of Development*. London: Oxford University Press.
- Raj, M. (1996). *Encyclopaedic Dictionary of Psychology and Education*. New Delhi: Anmol Publications.
- Rusbult , C. (1997). *A model of "Integrated Scientific Method" and its application for the analysis of instruction*. Dissertation abstracts international, The University of Wisconsin - Madison.
- Skinner, Charles E. (1968). *Education Psychology*. New Delhi: Prentice-Hall of India (Private)Ltd.
- Smith, Samuel. (1970). *Best Method of Study*. New York: Barnes & Noble, Inc.
- Warner, Ruby H. (1965). *Elementary School Teaching Practices*. New Delhi: Prentice-Hall of India (Private)Ltd.
- กรมวิชาการ. (2545). *สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ครูสภา ลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.2555-2559*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- กาญจนา มณีแสง. (2522). *หลักการวิจัยเบื้องต้นทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2555). *ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาการเรียนรู้และมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ไขแสง ศุภวัฒน์. (2540). *การอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม. ในเอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน เนื่องในวาระครบรอบสถาปนา 80 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559*. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2545). *แผนวัฒนธรรมแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)*. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว.
- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2549). *สังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- คึกฤทธิ์ ปราโมช. ม.ร.ว. (2525). การศึกษากับการสืบทอด และการเสริมสร้างวัฒนธรรม.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จรัส สุวรรณเวลา. (2545). การศึกษาที่มีวิจัยเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทาง
วิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช, และคณะ. (2542). ประมวลบทความการเรียนการสอนและการวิจัยระดับ
มัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา. (2540). การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เฉลา เวชเดช. (2539). บทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของ
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของครูฝ่ายกิจกรรม. (ครุศาสตร์มหา
บัณฑิต), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชยันต์ วรรณษะภูติ. (2536). “การกำหนดกรอบคิดในการวิจัย” คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา.
ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชุตินา วัฒนษะศิริ. (2536). กิจกรรมวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรและ
การสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ณัฐภรณ์ หลาวทอง. (2551). การวัดและประเมินผลทางการศึกษา: เอกสารคำสอนรายวิชา 2757305.
กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทีศนา แคมมณี. (2548). การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้.
กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา.
- ธนพรรณ ธานี. (2540). การศึกษาชุมชน. ขอนแก่น: ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นันทกาญจน์ อาจิณจารย์. (2543). หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชุดมรดกทาง
วัฒนธรรมจังหวัดระยอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เล่มที่ 6. ระยอง: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
ระยอง.
- นิคม มูลิกะคามะ. (2542). แนวทางการบำรุงรักษามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กรม
ศิลปากร.
- บุปผชาติ ทัพทิกรณ์. (2554). การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนยุคใหม่เพื่อรองรับการปฏิรูปการศึกษาใน
ทศวรรษที่สอง ด้วยการบูรณาการไอซีทีในการจัดการเรียนรู้ด้วยโครงการ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ปริศนา พงษ์ทัตศิริกุล. (2555). ก่อนบุกอาเซียน ต้องรู้วัฒนธรรมเพื่อนบ้าน ก่อนอันดับแรก. Retrieved
26 กุมภาพันธ์ 2556, from คมชัดลึก
- ผจงจิตต์ อธิคมนตรี. (2549). สังคมและวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. (2521). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พระธรรมปิฎก. (2537). สืบสานวัฒนธรรมไทย บนฐานแห่งการศึกษาที่แท้จริง. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2547). “หลักการสอนแบบเน้นการวิจัย (*Research-Based Teaching*) ในระดับอุดมศึกษา,” ในการเรียนการสอนที่มีการวิจัยเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, และคณะ (2549). สัตตศิลา : หลักเจ็ดประการสำหรับการเปลี่ยนผ่านการศึกษาเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภพ เล่าห์ไพบูลย์. (2537). แนวการสอนวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- มงคล พนมมิตร และชาติชาย รัตนศิริ. (2540). “การวิจัยชุมชน.” ใน เอกสารประกอบโครงการพัฒนาที่สูงไทย - เยอรมัน. เชียงใหม่: สำนักงาน ปปส. ภาคเหนือ.
- มณี พะยอมยงค์. (2525). การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย. ใน ทองอยู่ แก้วไทรยะ(บรรณาธิการ), การศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ครูสภา ลาดพร้าว.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2537). ประมวลสาระชุดวิชาสาระศิลปะและวิถีชีวิตทางวิทยาศาสตร์. เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มังกร ทองสุคดี. (2523). การวางแผนการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพานิช.
- รวิวรรณ ชินะตระกูล. (2542). การทำวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ลาดกระบัง.
- รัตน์ บัวสนธิ์, และคณะ. (2538). เอกสารการศึกษาและพัฒนากระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เล่ม 1 : วัฒนธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวัฒนธรรมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- รัตนา ชัยเศรษฐศิริ. (2542). บทบาทของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ตามการรับรู้ของตนเอง. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน : เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2542). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน์.
- ลัดดา ภูเกียรติ. (2552). การสอนแบบโครงงานและการสอนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน : งานที่ครูประถมทำได้. กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม.
- ลาวัญญ์ วิทยาอุทมิกุล. (2533). การสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยม. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วนิดา ฉัตรวิราคม. (2537). การศึกษาการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการทำโครงงานวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. (ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุนนทิพย์ บุญสมบัติ. (2555). ประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะและวิทยวิธีทางสังคมศึกษา หน่วยที่ 6-10. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุวัฒน์ นิยมคำ. (2531). ทฤษฎีและทางปฏิบัติในการสอนวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้. กรุงเทพมหานคร: เจเนอรัลบุ๊ก เซนเตอร์.
- เสาวนีย์ กานต์เดชารักษ์. (2539). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษา. (ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรวิชัย นาครทรรพ. (2547). “เรียนรู้วิจัย: กรณีการสอนด้วยกระบวนการวิจัยภาคสนามวิชา การศึกษากับสังคมคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,” ใน การเรียนการสอนที่มีการวิจัยเป็น ฐาน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรวิชัย นาครทรรพ และคณะ. (2554). เด็กไทยในมิติวัฒนธรรม 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2547). “การสอนแบบเน้นการวิจัยโดยใช้สัญญาแห่งการเรียนรู้” ใน การเรียนการ สอนที่มีการวิจัยเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำรุง จันทวานิช. (2548). “ปาฐกถาพิเศษ เรื่องนโยบายส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้ การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้” ใน การเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วน หนึ่งของกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: ศุภสมาคมฟ้า.
- อุดม สมพร. (2538). การอนุรักษ์ศิลปะผ้าจกราชบุรี ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน. ใน ราชบุรี รุ่งอรุณแห่งสืบ สานวัฒนธรรมไทย. ราชบุรี: ธรรมรักษ์การพิมพ์.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายปกิต วิเศษปัดสา เกิดเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2522 ณ จังหวัดร้อยเอ็ด สำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรี (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิชาเอก สังคมศึกษาและการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทาง การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2549 แล้วเข้าศึกษาต่อในระดับ ปริญญาโท สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2554

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY